

D. Don Pedro de
de Vega, & Pen
na.

(7)

Sequitur, interpretamenta
ad. l. 1. Digestis de off.
cius cui mandata l. ius
ditio Perapientissimus doct.
Dom Petrus de Vega Pena
Dignitissimi dignissimus moderator
Anno 1616

Mi. la. divisione & materiae satis emendat reus
ipua vbor, quaz q. vltis sit proxi quaz q. dis
putatione bi. nris neuaria. Inducant vltia inter
Sperant ementaria, quaz p. u. explicatione, d. de pos. vnt
ordinariis Janis Robertus. lib. 9. sniaz. c. 2. Ba
vnius lib. 6. declaratione. c. 19. declarat. 79. CR.
lib. 3. variay. c. fm. Nicolaus de lonas ad Sanc. l. 3.
lib. 1. suputatione. c. 1. et 2. v. 19. et lib. 3. c. 6.
et 9. Taguinus lib. 9. snoberriaz. c. 97. 999. et
lib. 12. c. 91. et 92. cu. pluri. b. reuente. et lib. 13.
c. 2. cu. multi. reuente. Aluat. lib. 2. p. aser. gom
c. 1. et 6. et lib. 3. disputatiu. c. 9. Cuatus lib. 9.
obserbatione. c. 39. et lib. 1. quatione. Papiniani
ad Sanc. l. 3. Hugonius obiectus in disputatione. b. d. 6.
Traguetus tractus causante eaa limitatio. in. 92.
Gocinus repula. et Donetus lib. 1. amentariu. c. 7.
et b. odualdus p. reu. cu. pluri. b. abeore. latis. Duaz. 9

Pedro de Vega

Epimorius et pebeamus q puulians diuini dicitur.
videntur et alij plures referendi ut ex. Porci occasio
equoy omniu scupis adduntur aduimusge
ad nri. tu. Explicatio ne sufficiunt.

Tua si digg principalia agit
in hac. l. 1. de iure magistra
sui specialiter huiusmodi. Inu. d. de iure
magistratus spectent. 3. d. qui mandata
iuridico possunt. hanc in. In hanc ad quoy
omniu insipientia que aca. p. nonda. n.

Quia cum oportet in omni iudicio potestatem
sua mandare. d. l. vicarij in conuendis diti
medi q. roberu. n. hanc. d. l. Si duntaxa
qui iant sup. ut si alleno benef. agant. d. e.

q. ca. Saunt q. o. i. q. uod mag. n. a. t. u. s. n.
na eny moumatione spazatu. C. ut inquit huly
in. l. moumatione. h. q. de iure diti omnium

d. l. nulla. l. sed hanc intro ductu. que
O. ba. eny sensu. Saunt hanc. q. q. uod. l.

Alacutu accipiendum. vendat. Solorcano
deparatida crimine lib. i. c. 3. p. l. in. l. p. na.

ff. ad. l. pompeia. deparatida. O. dunt q. q.
seruit. C. l. l. 2. c. 7. Im. quod adu.

atim. p. d. l. Papinianus in. hac. l. 1. g. 1.

more maioris p[ro]p[ri]etatis. Si. de mandata iuris
loquens inquit more maioris iurisdictione q[ue]
transiit, id merum imperium q[ui]d. l. data n[on] potest
transire, et p[ro]bat[ur] p[er] illud v[er]bum separatim
in more maioris quod significat id quod n[on] est iuris
l. ut observat Cuius in d. l. more maioris
lib. i. de iur[is]d[ic]t[io]ne magistratus. q[ui]d. q[ui]bus iure
iurisdictione. Sicut dicitur de mandata
ponunt. Veluti p[ro]curator. l. solet d. l. p[ro]curator. 27.
ff. de iur[is]d[ic]t[io]ne. omnium iudicium p[ro]mul ut in. l. legati
B. ff. de off[icio] p[ro]curatoris p[ro]curatoris p[ro]batione ut
in. l. 2. et ff. de iur[is]d[ic]t[io]ne.

Solbitur et Timitur

[Faint, illegible text visible through the paper, likely bleed-through from the reverse side.]

111
1797

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page]

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page]

N. 1.

Procurator. h. explicatio. prius
 explicanda. s. v. vba. n. h. ut
 fauori. h. ad esalt. eius intelligentia. de
 beniam. & impium. negocium. fau. v. b. u.
 illud. negotium. De quo. impio. s. h. nego.
 tium. tractu. quod. variis. in. iure. Saul. sig.
 nificatur. Primo. nam. modo. sumit. negotium.
 & negotiatio. ut. in. l. 3. v. g. ff. de. iuris.
 tota. actio. que. expositio. menti. inquit. l. 2.
 L. negotium. significat. tractu. v. l. x. citro. q.
 Saul. quod. qui. synalagma vocat. ut. docet.
 h. in. l. 7. ff. de. pactis. in. qua. acceptione.
 sumit. in. l. 9. ff. de. iuris. iuris. & in. l. 2.
 ff. de. diti. indituli. s. d. L. Sana. ceptione. n.
 C. intelligend. tunc. vult. cu. si. ita. inteli.
 gent. vult. debet. hoc. modo. ita. q. alius.
 & alio. p. mitens. obligati. n. ut. ipse. negat. h.

111
cludit et ratio. l. q. si negotium intelligimus
tractum et sic stipulatione cum stipulatio tractus
est. l. si solus. ff. de ad. l. c. cum quoque
tractus ff. de obligationibus et actionibus. Et per
stipulationem tanquam quae alieni facti interesti
fulantem et promittentem tractum necessario de
debetur ita alius pro alio promittens
obligatur. Cum verum sit dicere stipulationis
tractum inter stipulantem et promittentem esse
tractum ut videtur. Hic inquit in
cipit negotium per eam ex qua nuda conventio
constat. l. si solent. ff. de iur. iur.
his verbis de negotio. S. modo negotium in. ff.
agitur cum stipulatione de qua sic in sit conventio
nuda. Et tractus nominatur ut patet et
modo omisit alij significationibus de quibus
probrionius. De verbis tuis lib. 12. pro
negotium et per Calpurnium ibidem agitur pot
est ipsa qui gerit aut per eam dandi. Et haec
est in hac significatione.

Hereditas et iud. l. hereditatis n. prouaneuz
 qui nulla bona habuit possit testari et usq. testa
 ment. ualere cuius d. n. docemo iud. l. lx come
 lia 2 de vulg. autenti. ingusi. (de sacrosanctis)
 l. l. et h. l. parti. d. disputat hanc questi. Gomez
 In l. 3. t. n. n. l. et in l. q. n. q. distinguens u.
 truz quis nunc nulla bona habeat, sperat n.
 habere n. hic recte potest testari qd. ueruz pu
 to si spes eor. uerbo testatore reducatur ad actus uer
 no nec habeat nec possit habere n. poterit testari
 Ja autem ingusi eand. d. distinctio prouarunt aut
 Gomez. Ange iud. l. hereditas in fi. Bar in au
 tenti. ingusi n. 62. Alex. d. n. q. Roman. et alij
 quos referunt citantur. Telleus ferdinan. iud. l. q.
 tau n. q. 3. et Maron. in l. 3. h. l. lib. s. r. co
 gta 7 an. l. hec circa hereditatis definitio pro
 Cognitione' loci mater. d. n.
 fitiat pre luabe

Nunc uero ut conuenit
 m. v. unde digni sum oportet iaz ad has leges

111
Vox decidendi aignem, quod ex eadē de fontis.
facile potest deprehendi, cum nō hereditas sit per-
sona ficta, quod fungitur vice defuncti. l. nūm, § 2
l. nfi. de hōr. insti. l. heres. 22. cum simil. de usu.
Capiō. et qd̄ habet p̄brius se in hōredē transfundat,
l. l. §. Scēvola si hūc testa. liber ē. nequens ē.
hōredē quoq̄ defunctū representare, erunt quo-
dam modo cum eo personā ē. d. l. hōr. cum l. l. aut.
et nō de iure iuran. a mort. p̄st. collati. § l. l. d. 3.
3. parti. 6. l. id. nfi. d. 7. parti. 7. pro parte sci-
licet, pro parte heres ē. l. cum amatr. §. nfi. de
rei vind. l. l. 2. l. si adulta 6. C. de hōredē
tarij actioni. Qu. si liceret ei pro parte heredi-
tatē adire, et partē repudiare defunctus pro parte
adita representaretur a hōredē pro parte repudi-
ata nō representaretur, qd̄ esset absurdū, q̄ quā
ad modū naturaliter convenire nō potest, ut vera per-
sona pro parte uideat, et pro parte nō uideat, ita
nec per hō scindi poterit persona representata,
ut pro parte uera nō sit, aut nō naturaliter imitari.
l. adoptio. 16. de adoptio. §. minorē cōd. hanc uox

Assignat ad leg 2^a. Bar h. n. 2^a. potestq ad apta
 vi, ad leg 3^a in partu, et totius in lura; eadq vao
 l. l. quid detota 7s. de reinindi. docet Pau Cast.
 h. n. 2^a. in fi. sequitur Iason n. 6. Duare. d. c. de se-
 tu aditionis el 2^a pag. 3. N. dixim, et lib. 1. de lura
 ve accrescen. c. 2^a post p^{ri}mu: Gomezi. q alios refert,
 l. l. tomo uariar. c. 10. n. 17.

Confertur vao Baldi h.

n. l. qd magis fundamentaleq apelat Iason n. 7.
 Si n. liceret hendi pro parte adire, et pro parte re-
 pudicare itingeret testator pro parte adita deca-
 dere testatq, et pro parte repudiata intestatq,
 qd e' tam prohibituq vulgata n. l. Iason n. 7. de leg.
 1. u. s. hereditas Nri. nec. n. cui alijs de hered. instit.
 qd vobz prouocant l. n. mo h. n. l. Alex. 3. Anri-
 colum 2. N. unde uideri. Iason. q. alios refert
 d. n. 7. Duare. s. et fac sine. lib. 4. et roneu. ad f.
 l. un. c. 65. post p^{ri}mu.

De eaq impugnat Castren-

d. n. 2. in p^{ri}mo pertiq in l. si solus 79. N. nec interste.
 et N. idq puto. s. ubi cui sit datus coheres N. sub-

Substitutus, cui pars repudiata quærat utatque
viculuz testatet intestati et in Solomin, n' licet
partz adire partz vero repudiare qua videtur
vao et Bartoli so let acceptio n' relici n' qu
ex admodz p'p' substitutuz Voluntuz quinto
tuz testatus monit' itaqz per eoz integre
representabit' ab unoquoqz pro sua parte nec in
durenit per plures representatio fieri si n' quide
cedat diuersis institutis heredit' ois simul unuz
representat' defunctuz Punuquuz q' pro portio
q' habet in heredita ita coligit' ex l. l. c. n
C. v. p. et d. l. c. u. amane cu' q' alu' scitatu d' ar
gta in l. 2. s. si ab ea parte ad huc v' l. p' huc
de pretoris stipulationib' q' multu' exhorat' Tim
que de retractu lib. l. gta. l. n. s. o. et p' m' huc
in l. 2. s. par' n' 70. C. de bonis mater. facile
in a Pauli impugnatio quilibet vao potest
defendi si aduertam, dato etz co herede. V' sub
stito utruqz imminere periculum q' si permi
teret' unaz hereditatu partz amplecti et o

Alias respuere liceret utiq; coheredib; e a
 quog; facultate uti iuscand; partez reficienti
 hui et subito ex substitutione n adveniente nec
 sano eveniret testatoris prole parte abintet
 tato non et si legitima repudiet stringeret soluz
 pro parte defunctuz representat; ~ nec obiciat
 q; pro tempore pumus partez repudiat; pericula
 incerta ee q; sufficit posse existere, ut n. ex fu
 tura mala precavenda L. nego penul infide
 in l. isto rupto ita ita Pauli objectionez deluunt
 si res h. d. h. An videtur et h. ita vid. infida
 si n. g.

Quod nobilitat argu. lonon

De additione axiomat; q; perz proponit Arriubi
 proxime nempe poul militem pro parte testa
 tori et pro parte abintestato decedere L. similis
 noz o. L. duob; 38 f. h. l. d. q; hereditate
 nescit mei idq; Pompey uoluit duz regulz
 d. tu lunuz soluz in pagani utitur Atque
 heres militis pro parte potest adire L. incerta
 24 13 § 1. h. q; p. alterutra infi i illo b. de

militi testa q̄ apparet probuntionz ad eundem
 pro parte et pro parte repudiandi ea rōe n̄
 nisi alias cuꝝ inimicitie ceset rōe cesare ut de
 ueret dispositio. Et adigere q̄ q̄d̄m de luy pa
 .C. cuꝝ cesante q̄ de apela q̄ r̄pondeo uerissi
 muz eē militiꝝ si uoluerit pro parte posse testa
 ri q̄ et uis liceret heredi solaz partz adire un
 q̄ p̄a institutus de p̄ heredi r̄mo e' necesse q̄
 Et si maxime uelit ad venduꝝ patrimonij r̄de
 ueret admitti d̄. Si miles unus l. i. et 2. Et tu
 ta militis adeo ut nec coheredi portionez de
 ficiat possit pretendere n̄q̄ intestamento m̄bi
 tare cesat lus ad heredi d̄. Et si dubitatio si mo
 do cor sit militis intentio. Et saltem de r̄no
 n̄ apparet nisi si indubio presumat miles
 l. i. de cor uti b̄ centurio l. 5. de uelq̄ l. 5. q̄
 30. C. de testa militis docet Alcia de presun
 tionuꝝ regula 3. presuntio 30. idē procedit
 ubi dispositio ut ualeat l. i. de cor nihil adit
 Et d̄. Et r̄ nec q̄d̄ r̄ uoluntaz induit

A nos autz ut rata sit militis voluntas
 L. 2^a cum alijs sⁱ eod^e potius credimus expressis
 leges et iure singulari militum disponere sⁱ
 si miles unus facit sⁱ sumiles 3^a ibidem
 cum ius aduersandi iure con^{tra} p^{ri}uater sⁱ volun-
 tate tutantis institutione amplexando ex
 his dispositione fuerit introductus ut resolu-
 mus ad d^o h^o centurio cum altero lib^{er} a p^{ro}
 Dorotheo Bensi Quaren lib 2^a de iure aduersa
 C. 1^a et lib 2^a c. 16 neminem sententia
 merito militis n^{on} habeat locum d^o L. sed duob^{us}
 docet cum alijs Menoq^{ue} de p^{re}senti lib 4° p^{ro}
 sunt 4° n° 3°

Nec d^o v^{er}o p^{ro}uat d^o L.

secretar^{um} sⁱ q^{uod} si alterutra infir^{mitas}
 deo miles n^{on} decedit p^{ro} parte p^{ro}stitatus
 d^o p^{ro} p^{ro} heris q^{uod} suaz p^{ro} adunt totaz heredi-
 taz defendere aut totz creditoribus iure
 q^{uod} interpretantur eaz fuisse militis voluntate
 q^{uod} p^{ro} a^laz est in militum testamentis dari
 ius ad cruciandi d^o L. sed duob^{us} nisi n^{on} v^{er}o

Dial

Credibile e' in parte bonorum quod n' sufficit
creditoribus intotaliter militem decedere ut volui
sic q' si uenientis ab intestato ut p'uar' q' d'o
uerosimile nullus in his bonis habebit s'ndes
et creditoribus eius nomine illa possidebunt et uen-
dent q' d' erat infirma plenius et maxie ignomi-
niosis. Et primo gradu 23 quod infra credo q' in
si cui alij q' ex cau manu n' h' ut n' emuli-
tu p'uidesing sit ei damnosus 2^a q' favore
Et de lege credimus eos casu uolente melitem
lure cor' uti et intotuz decedere testatur q' s'
uoz n' ut arguit q' et alij q' d'ouit in cotru
n' potius miliz p'uidesing in creditoribus
surdituz. Et cui filij, 29 in fi. 3° 2^a impuberi
Et de adminu tuto ac idio creditor' fauore l'us
ad uenientis admitti n' et n' p'oparte miles inter-
tatus decedent n' uideo in quo creditoribus infirma
p'uidesing q' h' instituto amilate uno herede
In bonis castrenub' et alio in paganiis q' uandul
credantur hereditates et omni eius alieni exura
causa 2^a q' n' comunicari cui altero s'ndes in

Cod. § 1. l. si cum militi id est dispensati fuerit
 ex herede 2. d. si fami licet hoc in procedit
 Si modo castrensia bona h. i. i. sufficiant quincas
 tres crediderunt in eis deficientibus, aduersus bona
 paganica et eorum heredes castrensium creditores ha-
 bent regressum et etiam in impotentem h. i. i.
 et debet qui ipse uiuus indutante uenire re ipsa
 trimonia diuidendo quo ad defunctum detentorem facere
 Creditorum iditionem ut alias docemus in l. debitorum
 l. si cum homini C. de pign. docet cum in eod. §. in l.
 et 2. Bald. n. l. inde nisi utiliter inferri de-
 betur ex una fisci camera si non possit ea castrei
 qd. deficit, debent ex alia camera suppleri

Si non subertit uox Bald.

In ueniens testator et intestatus non dari in succede
 in l. b. ab intestato qd. semper in totum intestatus
 decedit q. omnino testamentum non fecit l. in prode
 sui et leg. p. de heredi quid ab intestato et in heredi
 ab intestato curata hereditas delata est non potest
 eas scindere et pro parte adire pro parte uero
 repudiare ut in sac. l. l. quacumque generaliter lo-
 quatur nec distinguat utrum heres sit legitimus, et testamentarius,

generaliter et sine distinctione debet intelligi. Et
si generaliter de leg. praeter de praeterio 7
ubi sumamus Barto de pub. in n. ad h. factus
ad evadendi in hoc fundari pro n. idio portio
Deficiens portioni adveniat qd est in advenit
eo inuito qd est absurdum eludat hereditatis
partem quid agnoscent partem vero respiciat hanc
assignat vobis dicitur in l. un. § h. ut ad fine
tri. et de cadu. tolen. In inuito si signis heredes
lx. iduo. § d. lx. q. ex duab. § d. § si in praesentibus
quid in l. un. ad evadendi loquuntur pro recordantibus
Cuius hac te l. et 2. alegantia Petro Greg. Donel.
Et alijs s. in p. citatis at in heredes ab in
testato venientes datur in advenitendi. l. si Titio
Et Meruo § d. Julian. de leg. 2. l. si ex pluribus
q. desunt et legit. cuius alijs quas exerunt. Qua
re lib. 2. de iur. advenitendi. c. 28. et Gomez. §
n. 22. q. sequitur n. p. eos pro parte advenit
t advenit. Aret. n. colum. 2. § d. § h. ut ad fine
d. c. d. Abbas in c. Curiam. de testam. n.
penult. Vologn. in l. un. n. § d. § n. p. et part.

Neque ab hac difficultate n
 satis se explicent Alia et Aucti r. Ripari
 ve stanti n 77 de leg 2 facily tn habet eum
 si aduortam heredes quoq legitimor n pro parte
 adcant ofendere regaly dicte tu lunruq si n n
 Abu senior tn legis stinenti qd lunruq idio
 n patit eundz impaganis testatoetintestatode
 cedere qd pugnat naturalit' simul dari priua
 tione et actuz et cu atenti luri regalis quidi
 cit testatur dicat aluz testamenti et qd intes
 taty dicit testamenti dicat priuationz, testatur
 Et intestatus simul stare n possit ne uideat' scu
 vere actus cu priuatione qd ex eueniret n
 miteremus ab intestato succedentib adire pro par
 te nq postro repudiata poterit cu acquentib re
 m repudiari et sic defunctus decedet pro parte cu
 herede et pro parte sine herede in quo n minor
 priuationis et actus reperit' remus In cu senior
 n n minus qd Aba ut a rudente L n dubi
 m in pmo de legib L nominis o n Abaz
 ex legib de Aba nq s um de leg pa teste sequit'

Dial

adh 1°

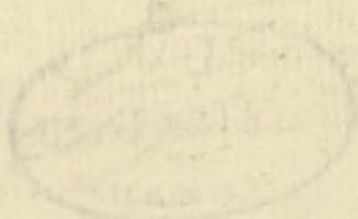
Voce Baldi legitimis venire et ratum eximia
de ius ius nroy corquoz prohiberi pro parte he
reditatiz adire

¶ deniq n' obficias lega
tariuz heredi exemplo n' posse pro parte le
gatz adquirere et pro parte repelece. Li legata
n, 38 de leg 1ª cuq alijs tractatis et tñ in legatis
nullo modo fendiur eol iuro regula q' p' legatari
tariuz n' sunt iuris successores & legatari detenta
men n' pendet ab eis causatetur. ¶ Intestati
Semper n' iure intotuz iure in partz legatz repu
diat testator cuq testamento decedit et legatz
apud eor remanet q' fuerat relicto d' L' unica
& ubi autz legatariuz n' i' nisi cuq alijs (quod
tolen, q' obfictio hec paruz efica e' ne si legem
necit q' superioruz voez h' n' inconveniant heres
et legatariuz n' n' necessariuz e' ex eaduz voe utruq
q' pro heredi n' in legatis longe diversa r'ao afert
so her ne scilicet legatariuz eanduz dispositio pro por
te apponet et pro parte repromet q' licere unde
v' et abmrdz l' cuq querit l' 5 de adm tuto l' n

[Handwritten flourish]

Non dabitur legatum in rebus alienis
 sed in rebus propriis prohibetur pro parte
 aditae adire. *[Symbol]* denique non obicit legatarij
 hereditatis exemplo in parte pro parte
 gatur aditae et pro parte relictis si legatarij
 non de lege cogatur. Totaque et in in legatarij
 nullo modo fundatur ex iure regula quod cum legatarij
 hereditatis sunt successores et legatarij de hereditate
 non in gendit ab eis causantur. *[Symbol]*
 Semper in successibus aditae legatarij
 dicitur testator cum testamento dicitur et legatarij
 quod est numerus eorum fuerat videlicet *[Symbol]*
 sibi aut legatarij sibi in rebus cogatur. *[Symbol]*
 Talem pro obiecto in parte officia et in Belgiam
 nec in *[Symbol]* non in *[Symbol]* heredes
 et legatarij non successores et in rebus in rebus
 et in rebus in rebus. Longe autem non agitur
 in rebus in rebus legatarij cum de rebus pro parte
 et agitur in rebus pro parte agitur. *[Symbol]*
 et in rebus in rebus. *[Symbol]*

[Large handwritten flourish or signature]

The first part of the paper is devoted to a general
 consideration of the subject. It is shown that the
 theory of the subject is not yet complete, and
 that there are many points which require further
 investigation. The author then proceeds to a
 detailed examination of the various aspects of the
 subject, and shows how they are interrelated.
 The second part of the paper is devoted to a
 detailed examination of the various aspects of the
 subject, and shows how they are interrelated.
 The third part of the paper is devoted to a
 detailed examination of the various aspects of the
 subject, and shows how they are interrelated.
 The fourth part of the paper is devoted to a
 detailed examination of the various aspects of the
 subject, and shows how they are interrelated.
 The fifth part of the paper is devoted to a
 detailed examination of the various aspects of the
 subject, and shows how they are interrelated.
 The sixth part of the paper is devoted to a
 detailed examination of the various aspects of the
 subject, and shows how they are interrelated.
 The seventh part of the paper is devoted to a
 detailed examination of the various aspects of the
 subject, and shows how they are interrelated.
 The eighth part of the paper is devoted to a
 detailed examination of the various aspects of the
 subject, and shows how they are interrelated.
 The ninth part of the paper is devoted to a
 detailed examination of the various aspects of the
 subject, and shows how they are interrelated.
 The tenth part of the paper is devoted to a
 detailed examination of the various aspects of the
 subject, and shows how they are interrelated.

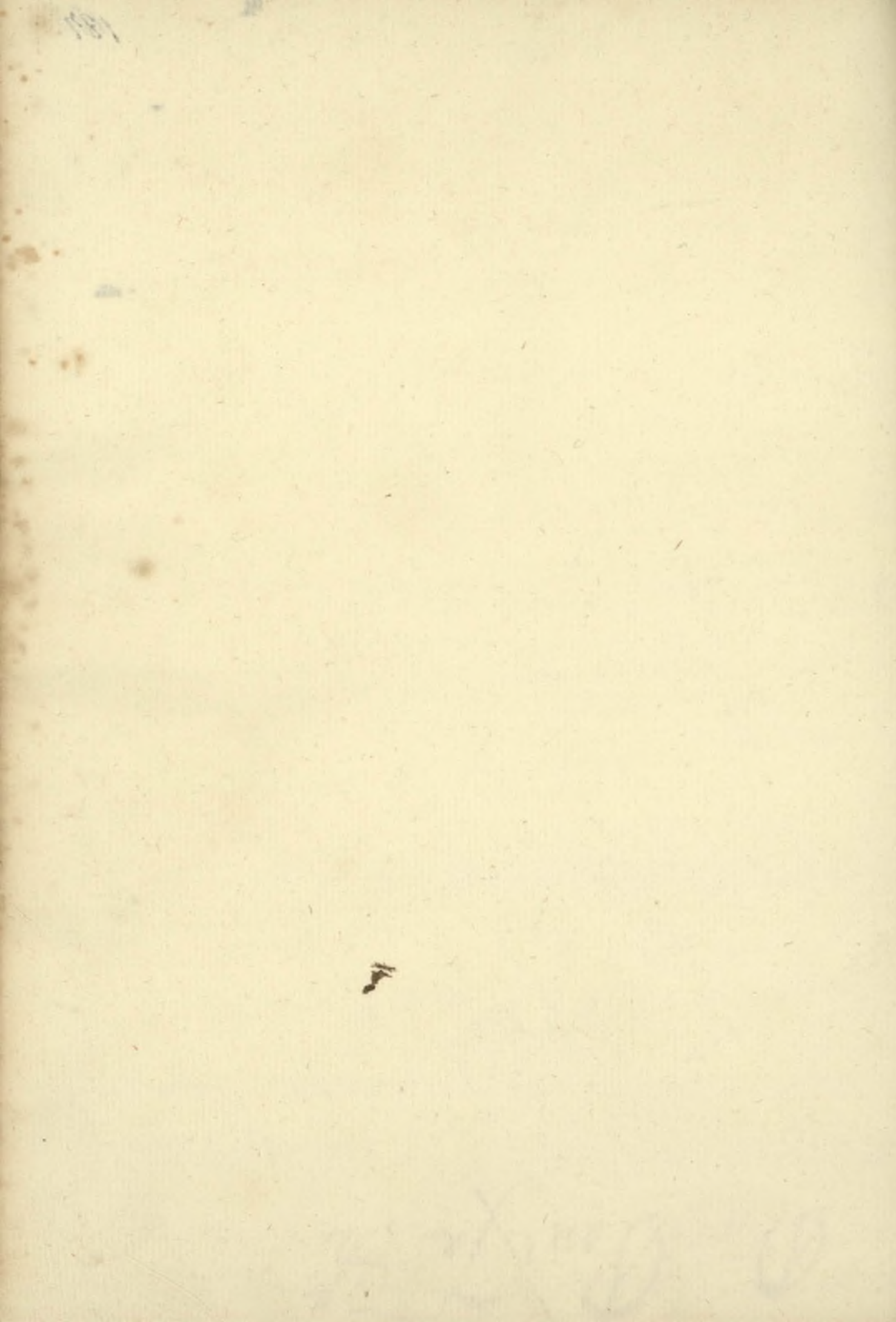
[Faint, illegible handwriting at the bottom of the page]

[Faint handwritten text, possibly a signature or name, located at the bottom of the page.]

189
D. Van La. H.

100

Dr. J. J. Van Dyke

LEBRE

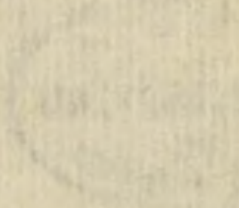
Y MUY

DE

...

...

...

...

...

...

...

181

CELEBRE CV-
RIOSO Y MVY VTIL
METHODO DE ESTVDIAR
en Derechos, en diez Do-
cumentos. (8)

*Compuesto por el Bachiller Antonio Bazquez de Chaves
I. C. Lusitano.*

Dirigido al Doctor Benito Mendez de Andrade, Ca-
nonigo Lectoral de la Santa Yglesia de Santiago,
y Cathedratico de Derecho de la misma vniuersi-
dad, Consiliario del Santo Officio del
Reyno de Galizia, y Ordinario del
distrito de todo el dicho
Reyno.

CON LICENCIA.

Impresso en Santiago, en Casa de Ioan Pacheco
Año de 1617.

POR Comission y mādado de V. Merced he visto y examinado este methodo y instruccion de estudiar en Derechos Compuesto por el Licenciado Antonio Bazquez de Chaues, en el qual no solo no ay cosa cōtra nuestra Santa Fee Catholica y buenas costumbres, antes es muy importante para el aprouechamiento de los estudiantes, assi en el estudiar como en el modo de viuir virtuosa y Christianamente, y como tan vtil y prouehoso es muy digno de que se Imprima, en Santiago à siete de Dizieubre del año de 1617.

El Licenciado D. Iuan de Lemos
de Torres.

A P P R O B A C I O N.

Visto este Methodo è Instruccion hecho y ordenado por el Licenciado Antonio de Chaues, escrito en seys ojas de papel, cō el parecer del Licenciado Ioan de Lemos de Torres, Iuez Ordinario desta Ciudad y Arçobispado de Santiago. Por su merced el Señor Licenciado D. Iuã Batista de Herrera Dean de la Santa Yglesia de Tuid, Prouisor y Vicario general en la Santa Yglesia Ciudad y Arçobispado de Santiago, Dixo que daua y dió licencia para que se pueda imprimir y vsar del, guardandose en ellos las leyes destos Reynos, y no en contrauencion dellas, y ansi lo mandò é firmo en Santiago à nueue dias del mes de Deziembre de mil seyscientos y diez y siete años.

Passo ante mi Lorenzo Fariña.

El Licenciado D. Iuan Batista
de Herrera.

AL DOTOR BENITO

MENDEZ DE ANDRADE CANONIGO Lectoral de la Santa Yglesia de Santiago, y Cathedralico de Decreto de la misma Vniuersidad, Cõsiliario del Santo Officio del Reyno de Galizia, y Ordinario del mismo distrito, Antonio Vazquez de Chaues I. C. Lusitano, Salud y felicidad eterna.

Odas las sciencias y Artes, aun las manuales y mechanicas (Mui venerable Señor Dotor) tienē sus principios y Rudimentos , por los quales començando los que deprenen por cosas faciles llanas y buenas de perceber y entender, poco à poco van discurrendo y subiendo como gradatim à las mas arduas y difficultosas: solo en esta sciencia y facultad de Derechos , no veo guardarse este orden tan necessario en el oyr de las liciones, ni en el estudiar y passar dellas : Porque las mismas oye el principiante del primero año , que el mas antiguo en el postrero , y aunque algunos Dotores graues han escrito methodos y modos de estudiar en Derecho, tampoco veo guarden en ello orden alguno, pues sin el quierē que oyan tantas liciones, y que hagan la misma preparacion para oyrlas, y la misma diligencia para estudiarlas y passarlas, los que comiençan, que los que acaban sin distincion, ni diferencia alguna. Cosa lo vno y lo otro bien repugnāte à razon, y à la misma naturaleza, que à los tier- nos niños prouee de diferente pasto y mantenimiento , que à los *l. vnica* grandes, que (como dizen) pueden comer pan con corteza, y no es *C. de Nu* la comparacion mia, sino de Iustiniano , que llama los principiantes *do iure* en Derechos niños de pañales , aunque en la edad sean hombres , el *quiritū.* mismo pues enseña el ordē que los Preceptores deuen tener en leer- *§. His* los, y los dicipulos en oyrlas, y estudiarlos, Diciendo *ita iura viden- igitur* *tur posse tradi commodissimè si primo leui & simplici via , post deinde dili- inst. de* *gentissima atque exactissima interpretatione singula quæque tradantur. inst. &* Por lo qual y hechar de ver el poco orden que en esto se tiene, y la *iure.*

Auth. de hare. & fal. cid. q. 27. ordina. tum xbi. glos. ver. bo con. susum. collat. i. confusión que dello resulta á los estudiantes, especialmente en sus principios. Lo vno y principal por el bien común dellos, y lo otro por el particular de vn hijo que tengo en los estudios, desta misma facultad, me determine tomar este trabajo de aduertirles breuemente el modo y orden que han de tener, así en preuenir, oyr y estudiar sus lecciones el tiempo que cursaré, como en aprouecharse de sus cartapacios, sacando á luz debaxo del amparo y claro nombre de V. M. como tan Señor mio, amigo y condicipulo dende la Grammatica, en esta Vniuersidad de Santiago, dicha Patria de V. M. No trato de otras razones, grandes partes y qualidades de V. M. así de su persona como de sus muchas letras, pues es notorio á todos lo mucho que por ellas ha alcanzado, aunque todo ello poco, respeto de lo que V. M. merece. Y tambien porque (*vt alias dicitur*) *superuacuis laborat impendijs, qui solem certat facibus adiuuare.* Reciba pues V. M. con la affabilidad que suele este pequeño seruicio para sus dicipulos, estimando en mas la voluntad que es muy grande, cuya persona,

vida, y estado Nuestro Señor guarde y conserue

por largos siglos, con el aug.

mento por V. M.

deseado.

CELEBRE CVRIOSO

Y MVY PROVECHOSO METHO dode estudiar en Derechos, diuidido en dies Documentos.

*Omnis sapientia à Domino Deo est, & cum illo fuit
semper. Eccles. 1.*

Documento primero de lo que cõuiene y importa que haga el estudiante en el principio de sus estudios.

Viabene vniuersa geruntur, & competenter si rei principium fiat decens, & amabile Deo auth. ut oporteat Episcopos §. nos igitur coll. 1. & è contra difficile est, ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio cap. Principatus 1. qu. 1. Es muy importante y saludable consejo, que el oyente en el principio de sus estu-

dios haga vna buena confessiõ general, y el que no lo hizo en el principio la haga en el progreso de ellos, y todos los mas años adelante, luego en el principio confiesse y comulgue con mucha deuociõ, y este sea el primero y principal fundamento de su estudio, sicquidem oportet prius animas, & postea linguas fieri eruditas proem. ff. §. illud in animam namq; maleuolã nõ introibit sapientia nec habitabit in corpore subdito peccatis. Sap. 1. Y assi esta confessiõ no ha de ser para voluer à los mismos

A 3 vicios,

vicios, ni otros, (*inanis est enim pœnitentia, quam sequens culpa coinquinat, cap. inanis de pœnitent. dist. 3.*) Si no para que despues de bien confessado y puesto à su parecer en gracia, mediante la misma gracia, procure con las veras posibles conseruarle en ella, con animo proposito y determinacion muy firme de no cometer pecado mortal, por quanto ay en el mundo, renouando cada dia luego por la mañana este santo proposito, con alguna deuota oracion, para lo qual me parecen mas conuenientes las dos de S. Thomas de Aquino, que estan en las horas de Nuestra Señora, al fin dellas, la vna para pedir à Dios el complimiento de todas las virtudes. Comiença, *Concede mihi*

misericors Deus, &c. Y la otra propria para el estudio, comiença *Creator ineffabilis*, las quales con lo mas, que su deuocion le dictare, relata luego de mañana antes de entrar en liciõ, y tenga por cierto que sin duda le sera este santo exercicio de muy grã effeto. Lo vno y principal para se conseruar en gracia amor y temor de Dios. *Qui est omnis sapietie primum principium, Prou. 1.* y lo otro para hazer muy grande aprouechamiento en sus estudios, *Deus enim totius eloquentia & scientia caput & author est, & quod alibi quaritur hic perfecte inuenitur, cap. legimus 37. distinctione.*

Documento 2. De lo mucho, que importa cuitar malas companias.

Quia

Quia (*ut spiritus Sanctus docet Eccles. 13.*)
qui tetigerit picem coinquinabitur ab ea, & qui communicauerit superbo induet superbiam cap. Arrianos 1. qu. 1.
 Es ansi mismo consejo y documento muy saludable, que el estudiante que deffear e aprouechar en sus estudios procure con todo cuydado acompañarse alsi en la posada como fueradella de estudiantes virtuosos y estudiosos, que sean de la misma facultad, euitando todo lo posible el trato y compañía de los que no fuerē tales, y si por caso le cupiere en fuerte de compañía de algun estudiante vicioso y distraydo, procure todo lo posible reduzirle y atraerle con buenas razones à que dex e sus malos tratos: y si no pudiere

dexe la compañía y la posada, y tome otra, porque el mal compañero no le reduzga à que sea tal como el, lo qual le sera harto mas facil, *Quia humana natura quodam modo labitur ad delicta auth. de Monachis §. nam & si coll. 5. Et sapè malorum consortia etiã bonos corrumpunt, quanto magis eos, qui ad vitia proni sunt cap. sapè 28. q. 7. Quo modo enim (inquit Parmenianus) incorruptus poteris permanere, qui corruptis sociaris, cap. quisquis 23. q. 4.*

Documento 3. Con que proposito y presupuesto se ha el estudiante de disponer à estudiar esta facultad.

Quan grande y auentajado sea el premio que cõsiguen y alcançan de sus estudios especial-

mente de los Derechos, los que en ellos procuran auéjarle, te tificalo Iustiniano, *in pro. m. inst. in fine*. Y la experiencia quotidiana nos lo enseña: pues vemos cada dia el prouecho y fruto grande que los tales con eminentes grados de honrra, sacan de sus trabajos, (si trabajos pueden llamarse) y assi los que puesto el ojo en este blanco y fin comunmente tan deseado, pretendieren alcançarlo, cõuene no deshechar los medios para ello necessarios, quales son los que el mismo Iustiniano alli nos enseña, diziendo, *Summa itaque ope, & alacri studio has leges nostras accipite, & vosmetipsos sic eruditos ostendite, &c.* *Omissis enim medijs non fit transitus ad extrema* ut notatur in l. qui ha

bebat ff. de vulgari. Por manera que el que se dispusiere a estudiar esta facultad, ha de tomar el estudio della con muy grandes veras, y con vn proposito animo y determinaciõ muy constante y firme, de hazer de su parte lo posible, por salir muy grande estudiante, y señalarse entre todos los de su profesion, teniẽdo siempre en la memoria aquella celebre sentẽtia de Iuliano. *l. C. scilicet & si alterũ pedem in tumulo haberem non pigeret aliquid discere leg. apud Iulianum. ff. de fidei. cõ. libert.* Y la reprehensiõ contumeliosa de Quinto Mucio à Seruio Sulpicio. *Tarpe esse Patricio, & nobili, & causas oranti ius in quo versaretur ignorare, l. 2. s. seruus ff. de origine iuris.* Y no pienle nadie alcançar

car tanta honrra y prouecho como aqui se le promete, sin esta pequeña carga, que consigo trae aneja, porque el que quisiere poseer la heredad de Eli melech, *Ruth. 4.* necesariamente se ha de casar con Ruth. *Nec ferendus est (inquit Imperator) qui lucrū quidē amplectitur, onus autem annexum contemnit, l. 1. §. in secundo Cod. de Caduc. tolend.*

Documento 4. Que libros conviene tener el tiempo que cursare.

POR quanto el estudiante sin libros es como soldado sin armas, *Beneq̄ valet argumentum à militari disciplina ad literariam maxime legum militant namq̄ earum professores l. Aduocati C. de Aduocat. diuers. iudit.*

Iustinianusq̄ se legibus armatū profitetur in proem. instit. in principio. Conuiene y es necesario que el estudiante Jurista tenga libros por lo menos los Derechos si pudiere ser entrambos, y si no pudiere alcançar à tener mas de vno, procure compañero que tenga el otro, o entrambos, sino tuuiere ninguno, y quando mas no pudiere, tenga el Derecho en que cursare, ò suyo, ó del compañero, y las Institutas Ciuil y Canonica, *Expositio titulorum*, y el Vocabulario *Vtriusque Iuri*, y no se empache con otros libros de Antiguos ni Modernos, si no fuerē los Comentarios del peritissimo Pichardo sobre la Instituta, para quando se le ofreciere ver la declaracion de algun §. della, que no

alcance à entender por sí,
ni la glosa.

*Documento 5. Quantas le-
cciones cõuene oyr, y de que
Maestros.*

NO es pequeña duda
entre los oyētes, que
quieren y dessean apro-
uechar el tiempo, quan-
tas lecciones ayan de oyr
por la diuersidad que en
ello ay de opiniones. Por
que los vnos dizen sera
bié que oya muchas, por-
que desta manera tenga
noticia de muchas mate-
rias, y que como ha de
quedar passeando y par-
lando de fuera, es mejor
ocupe aquel tiēpo en oyr
lecciones, otros dizen oya
pocas, solamente las que
huuiere de passar de pro-
posito, porque desta ma-
nera este atento à ellas, y

las entienda mejor, y esto
sin los vnos ni los otros
hazer distincion de los
principiantes, y moder-
nos à los antiguos, *Ego
autem ut in ceteris rebus, ita
in hac medium eligendū esse
arbitror. arg. text. optimū in
th. de consolibus in principio
collat. 3. ibi quidam Verò me-
diū bene eligentes mediocri-
bus pro pluribus contenti fue-
runt: Pero con la distinció
que prudentissimamente
enseña Iustiniano in §. his
igitur inst. de iust. ¶ iure, ut
delicet ut rudis adhuc infir-
mus, ¶ imbecilis animus stu-
diosi multitudine ¶ varie-
tate rerum non oneretur, ne
duorum alterum efficiatur,
aut desertor studiorum aut
cum magno labore sepe etiam
cum diffidentia, (quæ plerūq;
iuuenes euerit) serius ad id
perducetur, ad quod leuiori
via ductus sine ullo labore,
¶ sine*

Et sine ulla diffidentia maturius per duci potuisset. Por manera que en todo sera bien tener vn medio cōueniente, de suerte que ni el estudiante ya prouecto y antiguo se contente cō oyr dos ò tres lecciones, ni el principiante se confunda con demasiada carga dellas, *multitudo enim numerosa nihil habet honestum* *auth. de referend. §. Volumus coll. 2.* *Et melius est pauca agere caute, quā multis inter esse periculosi* *auth. de tabelionibus §. proinde collat. 4.* Y assi lo que tēdria por bueno, y quisiera se me aconsejara quādo oyente, esso mismo acōsejo à los que agora lo son y fueren à lo adelante, que el primero año no oyan mas de dos lecciones, y el segundo tres, y por configuiente los mas años añadiendo vna en

cada vno: y todas ellas de Preceptores tales de que tenga concepto y satisfacion, son de grande aprouechamiento.

Documento 6. Que preuenciō y preparacion ha de hazer antes de començar à oyr el titulo, o texto que se ha de leer.

ANtes de oyr el titulo, ò texto que se huuiere de leer, no se auiendo publicado primero, procure el estudiāte curioso saber que titulo, ò texto ha de ser, para cuyo entendimiento sera necesario entender bien el mismo titulo y rubrica, debaxo de la qual està situado el texto, esta declaracion y exposiciō de la rubrica, vera en el expositio titulorū,

Ubi connexarum materiaū

*distinctiones, vocabulorū seu
 terminarum definitiones, &
 differentias, ac tandem gene-
 ralem, & compendiosam ma-
 teria declarationem a linue-
 niet, ista namque prefationes
 ut eleganter Caius notat in l.
 1. ff. de origine iuris a dilectio-
 nem proposita materiae liben-
 tius nos perducant, & eo per-
 ductis euidentiore[m] prestent
 intellectu[m].* Y así visto y en-
 tendido lo mejor que pu-
 diere el título, ó rubrica
 leera el texto que ha de
 oyr dos ó tres vezes con
 mucha attenciõ, y leydo
 lo construyra, y si en el hu-
 uiere alguna palabra Ver-
 bo, ó nombre que por ser
 termino Iuridico, y estar
 aũ falto de principios no
 lo entendiere, ni la glosa
 lo declarar, ocurrira al
 vocabulario, Vtriusque
 Juris, que allí hallara la de-
 claraciõ del. Y luego pro-

cure por si mismo poner
 el caso al texto, y si no al-
 cãçare à ponerlo, por ser
 aun principiante, vealo
 en la glosa. Y los mas anti-
 guos no se contentan con
 esto, sino inquirir y pro-
 curar entēder y saber por
 si mismo, que duda pudo
 auer y tener el Legisla-
 dor, que fuere necessario
 quitar con la disposicion
 de aquel texto, y que razõ
 le pudo mouer para la de-
 cision del, que es lo que
 comunmente llamamos
 razon de dudar y decidir,
*Quamcumque enim decisio-
 ne in casu dubio factam esse
 credendum est, l. quod labeo.
 ff. de carbon. l. ancilla C. de
 furtis.* Para lo vno y lo otro
 le ayudara mucho saber de
 memoria muchas reglas
 de Derecho, así Ciuil co-
 mo Canonico. Vn exem-
 plo desto, porque mejor
 se

se entienda, pongo en la decision del cap. *Accepta de restit. spoliat. cuius casus iserat quidam Clericus P. no mine conquestus fuit Alexandro 3. Pont. Max. se Ecclesia sua violenter spoliatū fuisse, ille mandavit quibusdam iudicibus, ut si hoc ipsis constiterit illam ei restituerēt, citatus aduersarius obiecit hoc locum non habere, eo quod praefatus Clericus Ecclesiam ipsam coram Eboracensi Archiepiscopo Apost. sedis legato sponte abiurasset, dubitauerunt iudices audienda ne esset obiectio hac ante restitutionem, nec immerito quoniam pro spoliato faciebat iuris regula eum ante omnia restituendum fore, l. si quis ad se fundum C. ad l. iul. de vi. cap. in literis, cap. conqueste de Restit. spoliat. Contra ipsum autem faciebat alia regula, scilicet iuri suo cidenti, non esse amplius ad id regres-*

sum cap. *Quam periculosum 7. quest. 1. l. creditor §. si venditor ff. de adilitio adicto.* Quapropter Pontificem consuluerunt, qui respondit audiendam esse obiectionē ea que probata cōquarenti silentium imponendum, quas regulas textus illius dubitandi, et decidendi rationes fuisse patet. Y por el mismo orden deste exēplo que he puesto pro tyronū instructione, podra el curioso estudiante por si mismo inquirir la razón de dudar, y decidir del texto que huuiere de oyr, procurando para ello saber de memoria muchas reglas y principios de Derecho. Y con esta preuencion ira oyr su lecion, estando muy atento à ella con todo su sentido, sin distraerlo en otra cosa, y el ojo puesto en el Maestro, de fuerte que no se interrumpa

terrumpa y pierda el hilo de lo que fuere diziendo.

Habet enim (ut author est Plinius) nescio quid latentis in ergia viua vocis actus et in aures discipuli de Praeceptoris ore trāfusa fortius sonat.

Y desta manera entenderá la lecion, gustará della, y passará la ha con mas facilidad, *ut sequenti documento dicetur.*

Documēto 7. Como ha de passar y estudiar las lecciones que huviere oyda.

Despues de recogido a la posada, el curioso estudiante a la noche estudiara por lo menos tres horas, en las quales los años que no oyere mas de dos ó tres lecciones, cōforme al quinto Documēto de arriba, las estudiará y passará todas, y los años

adelante que oyere mas lecciones, estudiará de proposito, las dos que entendiere son de mas provecho, y las otras de passio, y en las vnas y las otras se aprouechara de sus cartapacios en la forma que se dira en el octauo Documento luego siguiente. En las lecciones que passare de proposito, boluera a ver el texto que se leyere, luego en la primera lecion, y con mucha aduertencia y atencion ponerle el caso, como lo trae en tēdido de la boca del Preceptor, considerando y hechando de ver en que consilió su ignorancia en no lo entender así. Luego vera la cōclusion que le ha puesto, con los argumentos, y consecutiua-mente vera los que trae la glosa, aduirtiendo y notando

tando si son los mismos, y como los vnos y los otros difficultan el texto, y por que reglas y principios, viédo los textos vno por vno, y induziendolos de la manera que lo entendió del Preceptor, y lo mismo yrahaziédo quando llegare à la razon de decidir, y soluciones de los argumentos, y no se entienda que todo esto se ha de passar en vna lecion sino en muchas, segun el Preceptor lo fuere dictando, acabada de ver y pasar la lecion recapacitara la memoria, ponderando y notando que saca della en limpio que articulo resuelto, que resoluciõ sabida y aueriguada, haziendo memoria local della en la forma que adelante se dira en el Documento siguiente. En las lecciones

q̄ estudiare de passo, porque tenga lugar para todo, bastará ver el caso del texto que va estudiando, y la conclusion q̄ ha puesto el Preceptor con los argumentos, y lo mas como lo fuere dictando, viendo para cada proposito, solo vn texto sin detenerse. Y assi acabada de ver y pasar la lecion, recogerá el entendimiento, considerando, y notando que le queda resuelto y en limpio de aquella lecion, haziendo memoria dello, como queda dicho, y se dira en el Documento que se sigue.

Documento 8. Como el oyente ha de aprouecharse de los cartapacios que fuere haziendo.

POr los estudiantes no saber aprouecharse de las

las apostillas, que hazen en el discurso de sus estudios al cabo dellos, se van cargados de cartapacios sin ningū prouecho, por no llevar de todos ellos mas que solo vna noticia confusa de auer oydo tal, ó tal materia, sin que les quede memoria de vna buena Dotrina, ò resolucion, que para auer de buscarla en los cartapacios le seria harto mas trabajo y enfado, que buscarla en qualquier Autor, que trate aquella materia por orden, con sus numeros y summarios. Y porque de lo que el estudiante no pudiere tener memoria natural (*est enim fragilis valde*). 2. C. de *Veteri iuri*, por lo menos la tenga local, sera bien haga vn libro blanco de quatro ò cinco manos de papel, en el qual

conforme el numero de las ojas que tuuiere, las repartira por las letras del A b c. y de las materias y textos que fuere oyendo, y passando en el discurso de sus estudios, lo que le quedare resuelto y sacado en limpio de cada liciõ como arriba queda dicho, lo pondra por resolucion en el libro aplicado à la letra q̄ mas le quadrare por el mejor latin, y mas breues y compendiosas palabras que supiere, *exempli gratia*, va oyendo y estudiando la materia del cap. (*um dilecti de emptione & venditione*, en la letra V. de su libro. Pondra la conclusion del texto cõfirmada con los que el Maestro huuiere alegado, assi de Derecho comun como del reyno hoc modo. *Venditio continens deceptio*

deceptionem ultra dimidiā
 valet, deceptus tamen agere
 potest ad contractus rescisio-
 nem, vel in sti prætij, supple-
 mentum alternatiuè, uno e-
 nim solo petito succūbet, hanc
 conclusionē probant text. in
 cap. Cum dilecti, & cap. cum
 causam de emptione & vend.
 & in l. 2. & l. si voluntate
 C. de rescind. vendit. l. 56.
 tit. 5 part. 5. l. 1. tit. 11. lib. 5.
 Recop.

Luego de todos los ar-
 gumentos que el Maestro
 truxere por razon de du-
 dar vera y notara con at-
 tencion, qual dellos diffi-
 culta mas el texto, que lue-
 go por las palabras del ar-
 gumento, y por los tex-
 tos que lo probaren he-
 chara de ver en qual estu-
 uo, y consiste la razon na-
 tiua de dudar del tal tex-
 to, y entédido esto al pie
 de la conclusion, en ren-

glon a parte dira.

Nec obstat textus difficilis
 in l. in causa 17. §. idem Pom-
 ponius ff. de minor, cuius sin-
 gularia verba sunt. Idem
 Pomponius, ait in prætio em-
 ptionis & venditionis natu-
 raliter licere contrahentibus
 se circumuenire text. etiā non
 minus expressus in l. item si
 prætio 25. §. fin. ff. locati. Qua-
 tenns probant licitum esse con-
 trahentibus se adinuicem de-
 cipere. Vnde videbatur em-
 ptionis & venditionis con-
 tractum, nullius lesionis præ-
 textu posse rescindi, sed omis-
 sis alijs interpretationibus res-
 ponde de natura cōtractus li-
 citam esse deceptionem in præ-
 tiosicquidem emptoris votū,
 non aliud esse constat, quā vi-
 liori prætio comparare, ven-
 ditoris autem cariore distra-
 here uti probat text. Egre-
 gius in d. l. si voluntate C. de
 rescind. legem tamen tam ci-
 uilem

uilem quam Pontificiam considerasse duo deceptionis extrema unum maximū, quale est ultra dimidiam iustitiam, alterum minus, id est, intra dimidiam. Maximo propter grande preiudicium detrahit, & taliter deceptis succurrit prefato remedio iurium supra relatorū, deceptio nem intra dimidiam permitiendo, ne leuis preiudicij occasione litibus turbaretur Resp. Eiusque tranquillitas confunderetur, quo sensu intelligenda, & limitanda sunt superiora iura in contrarium adducta, ut alias diximus latius articulum hunc resoluen- do, in nostro tractatu biforem. De usucap. & dotibus tractatu 1.2. part. num. 27. de quo extēsius vide in apostulis tuis tali tomo cap. vel lege, & fol. tali. Y desta suerte aun los que no tuieren libros se podrā aprouechar de sus

leturas y cartapacios.

Luego pondra por remision en los textos declarados el author cuyo fuere el entendimiento y declaraciō dellos, y desta manera ira poniendo las mas resoluciones, conforme à este exemplo que he puesto, pro iuuenum instructione.

Documento 9. Que exercicio conuiene tener las fiestas, y assuetos.

Los assuetos y fiestas de escuelas (segū ton muchas) no se ha de entēder auerse puesto y ordenado para que los estudiantes empleen las mañanas en dormir, y las tardes en passear, sino para despues de oyr Missa, y encomendarse à Dios, ocupar el mas tiempo en exercicios

virtuo

virtuosos de su profesiõ
no dexando de tomar al-
gũrato de entretenimien-
to honesto, *iuxta illud vul-
gare interponit tuis interdum
gaudia curis*, y porque (*ut
testatur consultus*) *omne arti-
ficiũ sui exercitio recipit in-
crementũ*, l. *legatis* §. *ornatri-
cibus* ff. de leg. 3. Y no ay e-
xercicio mas importante
honesto y prouehoso pa-
ra los estudiantes que la
frequente y continua dis-
puta de la ciencia y facul-
tad que professan, con la
qual se auia y adelgaça
el ingenio, se reforma y
confirma la memoria, se
açicala y adiestra la len-
gua, y se deshecha el te-
mor y venguença cõ que
à los principios suele ocu-
parse el animo del que en
publico sale à disputar: y
finalmente cõ la disputa
se apura y saca en limpio

la verdad, y se entiende y
alcança à saber lo que se
ignoraua, *ut notatur ex l.
munerũ* §. *mista* ff. de muner.
& honor. probatq; *optimus*,
text. in cap. graue 35. *quest. 9.*
unde versus.

*Discere si velis disputes, sic
ipse doceris.*

*Nam studio tali tibi proficis
atque sodali.*

Pero es de aduertir, que
esta disputa no ha de ser
de tarde en tarde solo pa-
ra ostentacion como de
ordinario se haze, que pa-
ra vno sustar vnas conclu-
siones se va aun preten-
diẽte, ò cathedratico que
se las haga, y los que han
de arguir hazẽ lo mismo,
à quien les haga los argu-
mentos, y todos ellos pa-
ra decorar y llevar, sabido
lo que han de sustentat y
arguir, pierden de oyr y
estudiar

estudiar muchas lecciones sin los vnos ni los otros sacar prouecho alguno, mas que cançacio de decorar lo que otros han estudiado y trabajado, haziendo mil ensayos hasta llegar se la hora que lo han de dezir y recitar de memoria como oracion de ciego, destes exercicios tales pocos bastan, solo vno ò dos tendria por bueno se hiziesen en los postreros años, no tanto por el aprouechamiêto, (que sera bien poco si el estudiante por si mismo no lo estudia y trabaja) como por ensayarse (como dizem) para vn acto publico de licenciamiento.

El exercicio y disputa para aprouechamiêto ha de ser, que el estudiante curioso los assuetos y fiestas en las tardes se junte

con otros estudiantes virtuosos, q̄ oyan las mismas lecciones, y de los textos q̄ fueren oyendo, assi de leyes como de Canones, acabado el texto, el dia de assueto, ò fiesta siguiente lo sustête, vno y los otros arguyan, haziendo este exercicio alternatim vnas vezes sustentando, y otras arguyendo, como à cada vno le cupiere por fuerte, por lo menos vna vez cada semana.

Documento 10. Como dcue el virtuoso estudiante repartir el tiempo y horas, assi de los dias de lecion como assuetos.

Nemo vestrū parum estimet tempus, quod in verbis consumitur otiosis volat verbum irreuocabile volat tempus irremediabile, nec aduertit

vertit insipiens quid amittat, nihil enim tempore pretiosius, inquit Bernard. sermone ad scholares. Conuiene pues el estudiante virtuoso que quisiere aprouechar el tiempo, lo reparta con prudencia, de suerte que no quitando al cuerpo lo necesario para conseruacion de la salud, (sin la qual no se puede hazer cosa) el mas tiempo restate lo emplee en su estudio en esta manera En los dias de leccion, los primeros años que ha de oyr pocas las horas entremedias de por la mañana hasta las onze, decorara las reglas del Derecho Ciuil y Canonico cada mañana, quatro biẽ sabidas, lleuandolas de casa sacadas en vn papel, dẽde las onze à la vna podra comer, y tener sobre comida vn rato de entre-

tenimiento honesto, y dende la vna hasta noche en el Inuierno las horas que le restaren de oyr leccion hara el mismo exercicio de decorar reglas, y principios de Derecho, y en el verano, que no ha de estudiar de noche, repartira la tarde de manera, que le queden tres horas para estudiar y passar sus lecciones.

En las fiestas y affuetos que tuuiere conclusiones y disputa con sus condicpulos, no tiene necesidad de ocuparse, ni empa charse en otra cosa, mas que solo estudiar y preparar lo que ha de sustentare y arguyr.

Los mas dias de fiesta y affueto por las mañanas, passará la Instituta Ciuil, y por las tardes la Canonica, literalmente cada

cada dia vn poco de cada vna, procurando entēder lo que passare, y q̄ en summa le quede la substancia dello en la memoria, sin que sea necesario decorar se à la letra. Y ofreciēdose algun texto que no alcance à entender por si, vera la glosa, y en defeto de no lo entender por ella, a Pichardo que es el mejor institutario que hasta agora ha salido. Por las noches en el Inuierno, porque tenga noticia de muchas materias, passará el *Expositio titulorum*, literalmente, haziendo ansi mismo memoria de lo q̄

passare. Y finalmente por que este vltimo Documēto acabe cō lo que començó el primero, *Et studium de quo agimus tali peragatur exitu, quali fuerit principio inchoatū.* Lo primero y principal, que el virtuoso estudiante ha de hazer luego por la mañana, sea emplear aquella primera hora en oyr Missa, y encomēdarle à nuestro Señor muy de veras, pidiendole le dé gracia para que todo lo que aquel dia hiziere, dixere y pensare vaya endereçado à honrra y gloria del mismo Dios, y al prouecho y bien suyo.

Estos diez Documentos se encierran en dos, no offender à Dios por ninguna cosa, y no perdiendo el tiempo aprouecharse à si mismo.

F I N I S.

Repetitio ad lex. m. l. l.
ante acceptum. d. Judica-

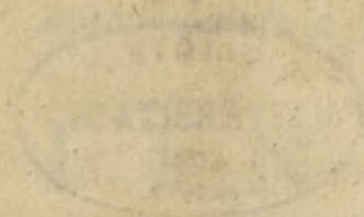
tum solui D. D. Pn.

tonij Richardo,
do, J. v.

nuefas.

[Faint, illegible handwritten text]

Satisfationis Et clausula

IUDICATVM SOLVI.

Extemporalis disputatio, ad explicationem
difficilis ac inaccessi. I. C. T. responsi lib.
27. ad Edictum Prouinciale in. l. si ante ac-
ceptum iudicium. VII D. Iudicatũ solui. Pe-
titoribus Perpetuæ cathedræ Digesti No-
ui, vt nouum in cathedræ petitione erudi-
tionis specimen ederent, à Salmanticensi
Academia. X. Kal. Nouemb. Anno. 1600.

Auctore Antonio Pichardo Vinuesa cathedræ peti-
tore, apud eoldem. Salmanticenses. I. V. D. &
iam diu publicis stipendijs Iustinia-
nei Codicis Antecessore.

Permissu superiorum.

Excudebat Andreas Renaut.

Salmanticæ. 1600.

ANTONIUS PICHARDO

Vniuersa charissimis iuris studiosis, discipulæ
Academicæque, & ingenuæ Salmãti
censi iuuentuti S. dico.

VVM iam antea, postquam in hanc Salmanticensem Academiam pedem intuli, vestrisque obsequijs ac ministerijs me addixi, non mediocre specimen exhibuerim quãtumque vestris omnium cõmodis insudauerim satis testatũ ac manifestũ constituerim: nō putavi rationi consentaneum vt hoc literarum certamen in quo mei antagonistæ quid possint & valeãt toto conatu conantur ostendere solus detrectare velle, aut putarer, aut iudicarer. Poteram equidẽ (nisi fallor) hac ostẽtatione supersedere, quippe qui persuasum habeam vos iam qui subtilitate ingenij, industria & acumine mentis excellitis quantũ cãteros in exponendis legibus, in enodandis difficultatibus antecellam, satis superque intelligere, ac etiam non semel examinasse. Quũ tamen hæc ita sint, volui tamen ordinem persequi peruulgatum & tritum vt si qui hic adsunt quibus quid in explicando, iudicando, disputando valeam non satis sit exploratum, vel ex hac disputatione (quã solam nobis, vt de nobis iudiciũ fiat proponit Academia) velut ex vngue leonẽ cui sit potissimũ huius certaminis honos demandandus possint omni dubio procul djudicare. Non postulo, viri clarissimi, vt meæ gratiæ (in qua me non inficior mediocriter apud vos valuisse) aliquid cõdoneatis, sed si mei labores clariores luce meridiana fuerint, merito obsecrabo, obtestaborque vos iudices incorrupti, vt me cãteris qui id præmij petunt anteferratis.

ratis. Si id fit dādo atq; tribuendo nil mihi peto. imo libēter alijs palmā cedo. Nullus enim hodie (quod etiā neminē veſtrū ignorare arbitror) min⁹ potēs, minus valēs quā ego, in ea parte quam, proh dolor, pleriq; exercēt, & noſtra in fælicia fæcula patiūtur & tollent. Vnde fit vt nemini obſcurū eſſe poſſit qua mente & animi cādore dignitatē hāc ambire ſoleā, quippe nō potētū gratia, nō diuitiarū magnitudine, nō donis aut muneribus (quibus vt in veteri paremia eſt vel dii ipſi capiūtur) ſed diurnis, nocturniſq; ſtudio rū vigilijs, meritis, & doctrina fretus. Ergo ſi cuiuſque merita ſūt expēdēda, quis me ipſo in laboribus patiētior? quis in inſeruiēdis veſtris cōmodis diligētior? quis in veſtra & totius Academiae dignitate tuēda vigilātior? Nihil detrahēdi alijs cauſa dico, mihi mihi temere arrogo, doctiſſimi ſunt competitores mei, ſed me prælegēte, ſcitis omnes, ita illorū gymnaſia deſtituūtur, ita mea cōplētur, vt hinc ſceuoſolā aut Papirianū credas reſpōſa dare, illinc aduocatos minorū gētū proclamare. Quod aliud poſſis argumētū reperire nō inuenio, vt aliquē præſtare alijs oſtēdas, quā ſi doceas & ſignifices illū hominē ingenio ſubtili, memoria firma, doctrina ſolida, & dicēdi methodo præualere. Hæc & alia quæ prætermitto, & vos optime percalletis, vos viri humaniſſimi, inuitarunt, adegerunt, & impulerunt, vt mihi fidem veſtrā aſtringeretis, & opem polliceremini; vos, ſi ſe offerret occaſio omni diligentia, labore, cura, & ope mea negotia curaturos. Adeſt nunc occaſio, facite veſtra nunc promiſſa appareant, quū præſertim apud animos veſtros ſit infixum, vos hæc beneficia in hominem beneficij memorē, vobiſque deuinctiſſimum collocaturos.

MICHAELIS CEIVDO MI-
litia de Calatrana in extemporalem l. si ante
acceptum iudicium. 7. D. iudicatú solui ex
plicationem, & Doctoris Antonij
Pichardo Vinuesa Præce-
ptoris laudem.

*Publica difficilis referas glossemata legis,
Qua procul à trito tramite limen habet.
Sedulus hæc referens iuuenum monimenta cateruis
Allicis edoctos in tua vota viros.
Dum properans hostis vocat in certamen, amictum
Viribus ingenij te noua pugna iuuat.
Marte sub aduerso non te regalibus armis
Protegis, aut ventis aurea tela iacis.
Namque iterum Pallas, sed vertice prodit inermis
Nascitur, & magno nuda Minerva Ioue.
Dedecet acta dolis victoria: dedecet omnes
Fraudibus insignes palma canenda duces.
Tu meritis vincis: tua te dignissima virtus
Donat, & ipsa tuis gloria rebus inest.
Fruetibus hisce tuis omnes potiuntur opimis,
Sparsa nec in sterili semina condis humo.
Pro fructu lolium, pro flore ligustra videbis?
Arte laboratas has leget alter opes?
Incrementa paras tibi laudis reddere: tantis
Legitimus scriptis sollicitatur honos.*

Disputa

Disputationis. I. si ante acceptum Iudicium. VII. D. Iudicatum solui.

S V M M A R I O.

- 1 Satisfactiones in iudicijs qua ratione præstentur.
- 2 Satisfactionis Iudicio sibi originem, progressum & potestatem qui explicet.
- 3 Vocatus in ius ni iret, obrorto etiam collo rari, & inuitus trahi poterat, antestatione tamen prius facta.
- 4 Vocare in ius, non citare significat, sed reum ad tribunal Prætoris trahere. Contra Ioan. Robertum. & Ioan. Baud.
- 5 L. sed & si is. 27. D. de iniur vocado: l. si quis ex aliena. 5. D. de iudicijs.
- 6 Vocatus in ius ne eat, vadimonium præstare oportet; & quare vadimonium dictum quod à vocato in ius præstatur.
- 7 Vocatus in ius nisi satisfaciat, aut immobilia possideat Hispano iure in carcerem detruditur: nec extrahi inde potest nisi præstitis fideiussoribus de la Haz.
- 8 Iudicatum solui stipulatio quid contineat: & eius formula remissive.
- 9 Iudicatum solui stipulationem qui præstare teneantur: & infra. n.
- 10 Iudicatum solui stipulationem non præstat procurator cuius dominus in mandato eam interposuit.
- 11 Iudicatum solui satisfactio ex tabellionum stylo in omnibus ad jicitur mandatis.
- 12 Iudicatum solui satisfactio à domino interposita quando non releuet procuratorem ab onere satisfaciendi.
- 13 Satisfaciendi ab onere quis liberetur:
- 14 Iudicatum solui stipulationis tres clausulæ. De re iudicata: De re defendenda: De dolo malo.
- 15 Clausulæ de re iudicata vis & potestas.
- 16 Iudicatum accipere debemus ab eodem iudice nõ ab alio: & infra num. 98.
- 17 Causa de re defendenda quid comprehendat.
- 18 Clausula de dolo quid in hac stipulatione contineat.
- 19 Procurator quis sit, & quatenus à defensore differat. & n. 84.
- 20 Cognitor quis: & quale hodie eorum officium.

- 21 *L. si ante acceptum iudicium. 7. D. iudicatum solui: eius author, & vera lectio animaduersa.*
- 22 *L. si ante acceptum. Summa & Accursij, ac Barioli argumenta contra eam vsque ad nu. 30.*
- 30 *Accursij prior ratio ad hanc legem: reprehenditur ex. n. 32. Iudicatum solui stipulatio corrumpitur procuratoris à causa mutata: & late sequentibus numeris.*
- 31 *Mutatio formæ totam rem perimit.*
- 33 *Accursi, secundo ad hanc legem: conuincitur. nu. seq.*
- 35 *Lectio huius legis ex Angelo Politiano & Gregorio Haloãd. quæ tamen reijcitur nu. 36.*
- 37 *Alberici ratio ad nostrum textum: & eius reprehensio.*
- 38 *Vera ratio Responsi Caij.*
- 39 *L. si defunctus. 15. D. de procuratoribus: & nu. 67.*
- 40 *Iudicatum solui stipulatio iudicij præparatorij est.*
- 41 *Præparatorij ad præparatum quando argumentum valeat, & in iudicijs & contractibus.*
- 42 *Mors quoad voluntatis reuocationem minus quam expressa voluntas operatur.*
- 43 *Iudicatum solui stipulatio facit rem non integram, si Dominus qui satisfecit idoneus fideiussor est.*
- 44 *Iudicatum solui stipulatione interposita potest procurator expresse reuocari. contra Bartolum. & num. sequentibus.*
- 47 *L. Titius. 76. D. de procuratoribus.*
Procurator causa cognita lite etiam contestata potest reuocari: & n. 72. cum sequentibus.
- 48 *Iudicatum solui stipulatio qua ex clausula hic fuerit commissæ magna controuersia. & late sequentibus numeris.*
- 49 *Rogerij opinio existimantis ob rem non defensam stipulationem hic fuisse commissam.*
- 50 *Reprehenditur Rogerius.*
- 51 *Noua huius legis interpretatio.*
- 52 *Hugonis lectura, qui ex clausula de dolo committi hic stipulationem ait.*
- 53 *Dolus quando committatur.*
- 54 *Hugonis sententia improbat.*
- 55 *Ioannis opinio verior qui ex clausula de re iudicata stipulationem hic commissam arbitratur: & num. sequentibus.*
56. *Iudicatum solui stipulatio à quo interponenda:*

- 57 *Nostri textus vera explicatio.*
- 58 *Verbum Ratum. quid significet.*
- 59 *Testamentum eius qui apud hostes decessit ratum, idest. firmum.*
- 60 *Procuratoris reuocatio ignorante actore nulla.*
- 61 *Noster textus in principio. & in vers. Quod si quis sciens.*
- 62 *Noster textus in vers. Sine etiam prohibitus.*
- 63 *Noster textus. in vers. Nam vt committatur.*
- 64 *L. seruus. 14. D. de his, qui not. infamia. & num. 67. & sequentibus.*
- 65 *Instantia cum defuncto capta transit in heredem.*
66. *Translacio iudicij à procuratore in dominum fieri potest, & è conuerso: & latè ex nu. 69.*
- 70 *Accursij interpretatio prior ad L. Iulianus. 11. D. qui satisfacere cog. quæ tamen reijcitur. n. 71. & sequentibus. vsque ad numero. 77.*
- 72 *Procurator lite contestata efficitur dominus litis.*
L. 1. C. desent. & interlocut. omn. iudicum,
- 73 *L. 1. §. si. D. quib. mod. pig. vel hyp. soluit. & nu. sequentibus.*
- 77 *Mutatio qualitatis procuratoris siue defensoris ex parte rei impedit stipulationem Iudicatum solui committi: Secus si ex parte actoris mutatio contingat.*
- 78 *Differentiæ ratio inter hos casus ex Accursio: quæ tamen reprehenditur. nu. 79.*
- 80 *Defenditur Accursius à Bartoli impugnatione.*
- 81 *Alia differentia ex eodem Accursio, quæ etiam reijcitur. num. 82.*
- 83 *Martini proponitur. explicatur, & notatur. nu. 84.*
- 85 *Bartoli vera differentia ratio late explicata, & omnibus huius legis partibus probata. nu. sequent.*
- 90 *Mutatio qualitatis ex parte actoris etiam stipulationē viciaret, quibus casibus is satisfacere teneretur.*
- 91 *L. 3. §. stipulationem. h. t.*
- 92 *L. licet. 56. D. de iudicijs.*
- 93 *L. si petitor. 8. Infr. h. t.*
- 94 *L. si eum hominem. 34. D. de fideiussoribus.*
- 95 *Iudicatum solui stipulatio non committitur mutata actione
sue*

sine reg.

96 *Judicatum solui stipulatio cessat ex mutatione intentionis & animi agentis.*

L. 3. §. sed quod de tutore. h. t.

97 L. . §. fin. D. de administ. tut.

99 *Judicatum solui fideiussor an liberetur per appellationem à reo vel ab actore interposita,*

100 *Judicatum solui stipulatio vtrum aduersus fideiussores statim committatur, ita vt absque nouo processu exequi possit.*

EX TEMPORALIS

Commentarij L. Si ante

acceptum iudicium. 7. D. iu-

dicatum solui, in petitione

perpetuæ Cathedræ

Digesti Noui

P R O T H E O R I A.

SATISDATIONVM quæ

in iudicijs præstantur, quam-

quàm omnes eò tendant, vt

res iudicio facto parata sit, vt

apud Marcum Tullium in ora-

tione pro Quintio, & reorum

iudificationes coerceantur, ne aliàs iudicium

eludatur: quædam tamen non tam pertinent

ad rem iudicatam, quàm ad iudicandum. Pri-

mùm enim in ius vocati, aut statim ire debêt,

aut satisfacere iudicio sisti, iuxta veterem Ro-

manorum vsum, (de quo † & de vadimonijs, ²

& stipulationibus, quas de iudicio sistendo,

ne inuitus in iudicio raperetur, quis interpo-

nebat, plura accuratè scripserunt Franc. Dua-

renus lib. 1. disputat. anniuersar. cap. 1. Anton.

Goueanus lib. 1. variorum. cap. fin. Lilius Gi-

raldus in dialogismis, dialogismo. 9. Jacob. Re-

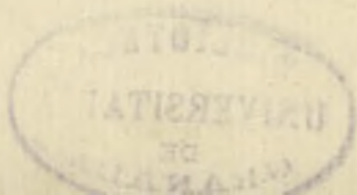
A uardus

2 *L. Si ante acceptum iudicium. 7.*

uardus ad leges duodecim tabularum cap. 5.
& lib. singulari pro tribunalium cap. 4. &
lib. 1. variorum. cap. 6. & lib. 2. cap. 7. & in. l.
16. D. de regulis iuris. Guilielmus Poletus de
rebus Atheniensium. cap. 25. Petr. Faber in. l.
nemo de domo. 103. & in. l. eo quod plus 110.
D. de regulis iuris. Iacobus Cuiacius. lib. 7.
observationū. cap. 16. & lib. 10. cap. 10. Petrus
Nanius. lib. 10. miscellanearum cap. 1. Ioannes
Hannequinus in notis errorum Accursij sub
titulo de *in ius vocando*. Franc. Balduinus ad le
ges duodecim tab. cap. 40. apud quos † recep
tum fuit magistratu, aut eius viatore minime
conscio, aduersarium in ius vocare; & aut
cum illo de die certa, locoque seu foro certo
conuenire. l. de die. 8. D. qui sati dare cog. aut
inuitum reluctantemque, obtorto, quod
aiunt, collo in ius, hoc est ad tribunal Præto
ris, testatō tamen, trahere, vt apud Plautum
in Pænulo, Horatium. lib. 1. sermonum. Sary
ra. 9. vbi qui trahit in ius antestatur prius;
quod & eo loci relatis à Porphyriōne legum
xij. tab. verbis significatur. Scilicet. *Si in ius vo
cat, ni eat, manum in iusto, en capito antestari.* id est, vt
recte eruditus Iacobus Cuiacius interpreta
tur, dicto lib. 7. observation. cap. 16. qui reum
in ius vocat non euntem ducat manu inie
cta, & antestetur: nec enim iure ducitur quis,
nisi

*Lex xij. ta
bul. de in ius
vocando.*

nisi antestatus: nisi impunis & infamis homo in ius vocaretur, quo casu nihil antestatione opus fuisse, ex eodē Plauto collat, nā Saturio vocanti in ius, sic Leno. *Non ne antestaris? tum ille, tua ne causa carnyfex cuiquam mortali libero au res atteram? Qui hic commercaris ciues hominis liberos?* meminit Ant. Quintana Dueñas. lib. 1. de iurisdic. & imperio. titulo. 4. nu. 21. Itaque † 4
 costat in ius vocare non citare (vt vulgus interpretū putat) sed reum in iudicium vocare; ita vt statim ire se quique vocātem deberet, vel de eundo cauere, vel satildare significare: quod ni fecisset, antestatione illa prius habitata, rapi ab actore etiam inuitus & reluctās ad iudiciū trahi poterat, nec ipse per se, aut per aliū quicquam facere, quo minus iret licebat, Quo respiciunt tituli quintus, sextus, septimus, & decimus, lib. 2. Pandectarū. D. *si quis in ius vocatus non ierit: Siue quis eum vocauerit quem ex edicto non debuerit. D. in ius vocati vt eant, aut satis vel cautum dent. D. ne quis eum qui in ius vocabitur vi eximat. D. de eo, per quem factum erit, quo minus quis in iudicio sistat.* & lex illa antiqua duodecim tabularum. cuius meminit Agellius libro. 20. noctium Atticarum. capit. 1. & integra verba recenset ex Cicerone libro. 2. de legibus Franciscus Balduinus ad leges duodecim tabularū. cap. 40. *Si quis in ius vocatur (inquit lex)*

Tit. 5. 6. 7.
 & 10. lib.
 2. Pandect.

Alia lex 12.
 tab. de in ius
 vocando.

4 L. si ante acceptum iudicium. 7.

si morbus auitasve vitium esset, qui in ius vocabit iurē
iū dato, si nolit arceram ne sternito. Et Valerij Maxi
mi testimonium, qui lib. 2. tit. de Institut. an
tiq. in ius vocanti matronam corpus eius tan
gere prohibitum fuisse ait. & Noni Marcelli,
qui in ius vocare pro trahere, siue ducere positū
dixit. & Domitij Vlpiani, qui hac de causa, ne
que magistratum, neque Pontificem dum sa
cra facit; item nec alios, qui iustis de causis
occupati essent, aut parētes, quibus tanta à fi
lijs debetur reuerentia in ius posse vocari re
spondit: Et Horatij d. lib. 1. serm. Saty. 9. vbi
Acron, Porphyrius, eruditus Lambinus, &
nouissimus Cruchius adnotarunt. Et ex Plau
to, Terent. Ciceron. & alijs, critici iam addu
cti. Quamuis ex eis sint qui totum hoc negēt,

Ioan. Rober.
& Ioā. Bau
dius notati.

Ioann. Robert. lib. 3. sentent. cap. 1. Ioannes
Baudius lib. 2. quæst. iuris. cap. 1. contenden
tes in ius vocare, verbalem solum citationē,
non autem violētam ductionem significare,
5 moti Iulij Pauli & Vlpiani autoritatibus: † il
lius in l. sed & si is. 21. D. de in ius vocādo vbi
eum qui demi sit, quāuis de ea inuitus extra
hi non possit. l. pleriq; 18. D. illo tit. l. nemo de
demo. 103. D. de regul. iur. (quæ hinc veram
accipient interpretationem) in ius tamen vo
cari posse Paul. ait: huius in l. si quis ex aliena.
5. D. de iudicijs. vbi Vlpianus scribit, eum qui

ex

ex aliena iurisdictione in ius vocatur, venire debere privilegia factim sua allegaturus: nam si manu traherentur (aiunt Rob. & Baud.) qui vocarentur in ius, necesse non esset præmonere eos, ire aut venire debere. Sed hæc testimonia nõ mouere debuissent eruditos viros: sic enim Pauli accipiendum est, eum qui domi latitet in ius vocari posse, hoc est citari, & denuntiari, vt iudicium non subterfugiat, ea forma quam scripsit Iacob. Cuiacius lib. 7. obseruat. cap. 15. Iacob. Reuardus lib. sing. Pro tribunalium. cap. 3. licet eo casu rapinõ possit, ex ratione d. l. plerique. *quia domus tutissimũ cuiq; refugium atque receptaculum sit.* quæ exornari potest ex Cicer. pro domo sua. iuxta quam accipienda est d. l. sed et si is. quæ cum eo casu quo quis domi sit neget inuitum rapi posse, haud dubiè probat in alijs casibus in ius vocatum, ni sequatur, manu trahi. Quod & indicat inscriptio tituli sexti. d. lib. 2. Pandectarũ, *In ius vocati vt eant, aut satis vel cautum dent.* quæ præcipit ire vel satisfacere: atque ita, non satisfactam, inuitum duci. Nec obstat quod dicitur *ire, & non rapi.* quemadmodum in dict. l. si quis ex aliena, venire nanque id non excludit, quin si sponte & vltro sequi vocantem nolissent, etiam reluctantes trahi possent, vti animaduertunt Cuiacius & Faber iam relati.

L. sed et si is. 21. D. de in ius vocando.

L. plerique. 18. D. illo tit.

L. si quis ex aliena. 5. D. de iudicijs.

6 L. Si ante acceptum iudicium. 7.

6 Ergo aut † personaliter in ius vocatus ire debebat, aut vadimonium præstare, id est sponsores rei sistendi iudicio, qui vades ideo dicti, quod qui eos dederat vadendi & discedendi habebat potestatem apud Horacium lib. 1. serm. saty. 2. Ciceron lib. 3. offici. & 2. de finib. & in orat. pro Quintio. Plinium lib. 8. Epistol. & in præfatione Hist. nat. in Gaio. Suetonium in Caligula. Ioseph. lib. 16. cap. 10. Apuleium lib. 9. de Asino Aureo. Agellium lib. 2. cap. 14. & apud alios bonos authores. Unde †

Ius Hispanum. 7 apud nos originem duxisse videtur praxis sistendi iudicio sistere, quod si quis non satis dederit, nec immobilia possideat in carcere ut detrudatur. l. sciendū. 15. D. qui satisd. cog. & magis ex. l. 2. tit. de los emplazamientos l. 1. tit. de las ferias, l. 7. tit. de las testimonias. lib. 2. For. obseruat Roder. Suarez in d. l. 2. nu. 7. Nec extrahendus inde est nisi cum fideiussoribus de la Haz, ut post Rodericum notat Martin. Olahus in concordia iuris lit. S. nu. 3. & liteta R. nu. 21. Ioann. Matienço in. l. 3. titulo. 16. libro. 5. Recopilationis. & in h. 10. titulo. 16. eodem libro. Gregorius verbo, pero sino fallasse. l. 41. titulo 2. part. 3. quamuis eo casu iure communi sufficeret iuratoriæ cautionem interponere, iudicio sistendi, & iudicatum soluendi. Socin. in. l. 1. nu. 22. D. qui satisd. cog. Maranta de ordi-

de ordine iudiciorum. 6. part. membro. 8. Bernardus Diaz regula. 660. quæ quidem cautio iudicia ad sententiam vsque ruetur.

Rem vero iudicatam ea quæ à Tribonia- 8
no hoc septimo titul. lib. 46. Pandectarum in
ter pratorias stipulationes annumeratur, & à
Iustiniano ex principio, Inst. de satisfationib.
exponitur, appellaturque *Iudicatum solui*: eo
quod stipularetur quis, vt solueretur sibi,
quod fuisset iudicatum: vti ex eius formula
constat, quam nominatim recenset Iacobus
Cuiacius lib. 10. obleru. cap. 29. ad finem mi-
rorque omisisse diligentissimum Barnab. Bri-
son qui eius stipulationis meminit. lib. 5. de-
formulis. pag. 437. Plane † satisfationem *Iudi* 9
catum solui. illi tantum præstare olim coge-
bantur, teste Iust. vbi supra, qui vel reali,
vel in personam actione, non suo, sed alie-
no nomine conueniebantur. Quomodo in-
telliges textum in. l. de die. 8. §. si seruus. D.
qui satisfd. cog. l. sed & hæ personæ. 35. §.
non solum. D. de procuratorib. l. si ad defen-
dendum. 10. infra h. t. quanuis hodie qui alie-
no nomine conuenitur, & procurator est, si
dominus præsens est, nō satisfdet: sed ipse reus
sub hypotheca suorum bonorū satisfdat, nisi
sententiæ dicendæ tempore affuerit, fideiuf-
forem iudicatum, à quo appellatum nō erit,
facturum

8 *L. si ante acceptum iudicium. 7.*

facturum : aut absens est dominus, quo casu procurator iudicatum solui satisfat. §. si verò. cum seq. Inst. de satisfat. l. 1. C. cod. conso-
nat. l. 21. versic. *mas si el personero.* tit. 5. part. 3. l. 11. in legibus styli. Nisi † dominus litis & cau-
10 sæ, cuius nomine quis conuenitur, in manda-
to satisfactionem exposuerit, per quam ipse
sui procuratoris fideiussor existat, pro omni-
bus *Iudicatum solui* satisfactionis clausulis. l. fi-
liusfamil. 8. in fine. D. de procuratorib. d. l. ad
defendendum. 10. infra h. t. d. §. si verò. Inst. de
satisfactionib. d. l. 21. versic. *Fueras ende si en la
carta de la personeria dixesse señaladamente, que el que
lo fiziera personero, el mismo era fiador por el de cum-
plir, e de pagar todo lo que en el pleyto fuesse juzgado:
ca estonce non le deuen demandar otra fiaduria.*

*L. 21. tit. 5.
par. 3.*

*Praxis sa-
tisfandi iu-
dicatū solui.*

11 Vnde † inoleuit praxis & stylus, quo quoti-
die vtuntur tabularij in mādatis generalibus
ad lites, in quibus eam adijciunt clausulā qua
dominus releuat suum procuratorem ab om-
ni onere satisfandi, videlicet. *Y vos relieuo de
fiāça y caucion en forma segun derecho, y de toda carga
de satisfacion, so la clausula que es dicha, iudicatum sol-
ui, con todas sus clausulas acostumbradas.* cuius styli
& praxis meminit Gabriel Mōterroso in pra-
xi, tractatu. 7. *de las escripturas publicas.* in man-
dato generali ad lites. fol. 125. per quæ verba
dominus fideiubet pro procuratore, qui tunc

non

non tenetur aliter satisfacere, ex d. l. 21. & Bart.
doctrina in rubr. num. 3. supra h. t. sequitur &
explicat Alexander in l. filiusfam. & in dict. l.
sciendum. §. possessor. D. qui satisfac. cog. Carol.
Molinæus in extricatione labyrinthi. diui-
dii & indiuidui. 2. p. nu. 524. Maranta de ordi-
ne iudiciorum. 6. p. membro. 8. nu. 11. Memi-
nisse † tamen oportebit, ita demum huiusmo-
di satisfactionem à domino in mandato factā
procuratorem releuare, quādo dominus sol-
uendo est, aut saltem immobilia possidet iux-
ta d. l. sciendum. aliās ea clausula nihil releua-
ret, cum dominus idoneus non sit fideiussor.
docet Bart. in d. rubr. nu. 6. Aretin. confi. 124.
Molinæus & Maranta iam relati. Pro qua sen-
tentia induci potest Accursij authoritas in l.
fin. verb. *cautioni*. C. de princip. agen. in rebus.
lib. 12. cuius meminit Greg. in d. l. 41. verbo,
en la tierra. tit. 2. p. 3. quot † autem bona immo-
bilia, quibus ve in locis possidere quis de-
beat, vt ab onere satisfaciendi liberetur, pro ex-
plicatione d. l. sciendum. 15. D. qui satisfac. cog.
& d. l. 2. tit. *delas emplazamientos*. lib. 2. fori. lato
sermone pro sequitur ibi Rodericus Suarez
omnino videndus. Ioan. Matienço in l. 10.
glo. 1. nu. 7. tit. 16. lib. 3. recopilationis. Molina.
lib. 1. cap. 15. nu. 20. Iacobus Menochius de ar-
bitrarijs. centuria. 2. casu. 142. & de adipiscē-

da possessione. remedio. 2. nu. 91. qui iudicis arbitrio id relinquit. Quod an hodie iure quoque huius regni admittendum sit, latè Matienço dict. nu. 7. p. C. 70. lib. 109. 2. mubdi

14

Ulteriùs, vt rem iam magis intremus, præmittendum omnino est, satisfactionem *iudicatum solui* tres clausulas in vnum collectas habere, teste Vlpiano in *l. iudicatum. 6.* supra h. t. nempe *de re iudicata, de re defendenda, & de dolo malo*, de quarum natura & effectù plura cõgessit Nicolaus Vigelius lib. 6. suorum Digestorum cap. 10. & nominatim de clausula *de re defendenda*. Iacobus Cuiacius tractat. 6. ad Africanum ad leg. fin. D. de procuratoribus. & ad leg. Hæc stipulatio. 15 infra h. t. Pet. Faber in *l. inuitus nemo. 15 6.* D. de reg. iur. ea tamè est præcipua quæ nomen dedit, *de iudicato soluendo*: & hac forte sublata per acceptilationem, vel solutionem, vel transactionem, vel absolutionem, euanescent etiam cæteræ, quia propter hanc cæteræ interponuntur, nempe vt res iudicari possit. *l. si accepto fuerit. 20.* D. de acceptilat. *l. cum quærebatur. 13.* versic. *Proinde.* D. h. t. Prima ergo † clausula est *de re iudicata*, vt in tantum committatur stipulatio, præsteturque, quantum iudex deberi pronuntiauerit. *l. iudicati. 9.* infra, ex causa tamen principali, nam si quid rei iudicatæ accesserit ex

L. iudicati. 6. b. t.

L. cum quærebatur. 13. b. t.

15

L. iudicati. 9. b. t.

contu-

contumacia aut delicto rei, ad id iniquū esset
fideiussores teneri l. centum Capuæ. 8. D. de
eo quod certo loco. tenentur etenim fideiuf-
sores creditoribus in id, pro quo fidem suam
adstrinxerunt expressè, non vltra: etsi in obli-
gatione principalis plura sint. l. si vltra. 22. C.
de fideiuss. quia fideiussio stricti iuris est. De-
cius consil. 107. numero. 2. vnde in id tantum
obligantur, quod tempore fideiussionis erat
in obligatione. l. fideiussores. 69. §. pro Aure-
lio. D. de fideiussorib. nisi & pro accessioni-
bus quoque intercedant. l. fideiussor. 10. C.
de fideiussorib. resoluit Petrus Gregor. 3. par.
syntagmatum. lib. 24. cap. 4. num. 10. & 11. Pla-
ne hæc clausula *de re iudicata* statim committi-
tur, licet exactio differatur vsque ad tempus
legitimum. l. 1. supra h. t. Indicatum † autem
accipere debemus ab eodē iudice, cui se sub-
diderunt fideiussores, si forte iudicis nomen
in stipulatione expressum sit, vti exprimi fre-
quenter solet, vt ex huius satisfactionis formu-
la constat, ibi. *Cuius rei Caius Aquilius iudex da-
tus est*, quā refert Iacob. Cuiac. d. lib. 10. c. 29.
Franc. Duaren. in paraphrasi huius tit. cap. 3.
prope fin. eoq; respiciunt Vlpian. & Scæuola,
ille in l. 3. in principio. hic in l. cum apud. 20.
h. t. Præterea necesse est, vt hæc stipulatio
cōmittatur, cū eadem persona actū esse, quæ

10. 1. 1. 1.

11

16

L. 1. b. t.

L. 3. & l.
20. b. t.

12 L. si ante acceptum iudicium. 7.

stipulatione comprehensa est: eandemq; per
sonam intelligimus, quæ eandem qualitatem
Nostra lex. quam prius habebat, retinet, vt hæc nostra. l.
si ante acceptum. semel & iterum proficitur Ga-
ius. Vtiterius de eadem re, eademque actione
actum esse oportet, vt hæc stipulatio cõmitta-
tur. dicta l. cum quærebatur. 13. §. finali. in-
fra eodem.

17 Secunda clausula est *de re*, hoc est de causa
defendenda, vt nisi boni viri arbitrato lis aga-
tur, & defendatur reus, quanti hoc nomine
interest, exigere actor à reo, & fideiussoribus
possit. Accursius & cæteri in l. iudicatum. 9.
& in dict. l. cum quærebatur. h. t. Res autem
defensa non videtur si non in solidum defen-
datur. l. ex clausula. 17. infra. h. t. aut non loco
idoneo. l. iam tamen. 5. §. illud sciendum. su-
pra eodem. aut quando certum esse incipit
neminem posse existere qui reum defendat.
L. 17. b. t. L. 5. §. it-
lud. b. t. l. 3. §. ob
rem. b. t. l. 3. §. ob rem. supra eodem. Fideiussor autem
soluere velens quod ob eam causam debet,
iudicium accipere non cogitur. l. ex iudica-
tum. 16. infra hoc tit. Plane si ex duobus fide-
iussoribus, qui iudicatum solui sponderat,
alter ob rem non defensam partem suam sol-
uerit: nihilominus res defendi poterit. Nec
tamen is qui soluerit, repetet; stipulatio enim
pro parte eius perempta est, perinde ac si ac-
ceptum.

ceptum ei factum fuisset. l. si ex duobus. 14. in princip. infra h. t. de cuius & d. l. ex iudicatū. 16. explicatione plura Carolus Molinæus in extricatione labyrinth. 2. p. nu. 517. quoties tamen ex stipulatione *iudicatum solui* ex hac secunda clausula ob rem non defensam agitur cum fideiussoribus, cauere eis debet creditor dominum priore iudicio absolui, quia ea cautione omissa nihil mandati iudicio fideiussores consequentur. d. l. si ex duobus. §. quoties. Aliquando tamen re etiam non defensa stipulatio nō committitur, veluti si res mortua, finitave sit, quomodo intelliges textum in. l. 2. d. l. cum quærebatur. 13. l. hæc stipulatio. 15. h. t. Præterea nec committetur stipulatio, etsi res talis sit, de qua Prætor iudicium accipere non cogat: hoc enim continetur stipulatione, vt res boni viri arbitrato defendatur. l. vir bonus 18. h. t. secus si res talis sit: vt etiam re perempta expediat litem prosequi. l. si seruus. 11. infra. h. t. aut reus in magistratu sit. l. si reus. 12. eodem titulo.

D. l. 14. §. quoties.

L. 2. 13. & 15. h. t.

L. 11. 12. & 18. h. t.

Novissima † clausula stipulationis *Iudicatum solui* est, *de dolo malo*, idest dolum malum abesse, ab futurumque esse, quæ & ad principium stipulationis refertur. & in futurum tempus permanet. l. nouissima. 19. hoc titulo.

18
L. 19. h. t.

14 L. Si ante acceptum iudicium. 7.

Denique quoniam noster Gaius in hac. l. si ante acceptum. & procuratoris mentionem fecit in prioribus huius legis casibus, & defensoris in versiculo. Nam & alias responsum est. memi-

Procurator.

nisse iuuabit procuratoris nomen latius patere, & omnes omnino comprehendere, qui aliquam administrationem rerum alienarum gerunt: quare sub eo accipiuntur tam illi, quibus negotia extra iudicium gerenda, quam quibus causae in iudicio agenda siue absentibus, siue praesentibus mandantur. l. 1. D. de procuratoribus. l. 1. tit. 5. p. 3.

Defensor.

Defensorem vero eum esse qui aliquem absque mandato in iudicio defendit, ultro & sponte. l. liberto. 31 §. litem. D. de negotijs gestis. l. tutori. C. eod. qui eo praecipue a procuratore differt. Nam procura-

tor tam est actoris, quam rei: & tam in iudicio, quam extra iudicium interuenire dicitur.

Defensor autem tantummodo in iudicio appellatur, qui est rei procurator, aut actoris quatenus reus est in reconuentione: & citra expressum mandatum ad defendendum venit, ut in princ. Inst. de his, per quos agere

possimus ut aduertunt omnes, & Vvesembekius in paratitla. nu. 12. D. de procuratoribus. Vnde constat maximam esse discrimen inter procuratorem, & defensorem, de quibus Gaius

Cognitor.

20

in hac nostra lege. An tamen autem cognitor idem

quod

quod procurator sit dubitari solet: Alciatus tamen lib. 2. parerg. ca. 5. & lib. 6. c. 5. in prin. procuratorem esse putat eum, cui absenti per mandatum causa committitur, cognitorem vero cui sine mādati scriptura, causam suam agēdā præsens litigator iniūgit: quod discrimē tueri videtur Guiliel. Budæus in posterioribus adnotationibus ad Pandectas in l. moris. 9 §. solent. D. de pœnis. & cum Aniano probat Iacobus Cuiacius lib. 1. senten. Pauli. cap. 2. Matthæus Vvesembekius ad titul. Instit. de his, per quos agere possumus. in rubr. sub numer. 4. Franciscus Hotomanus. ibi. §. fina. enunciat. 2. qui mouentur Marc. Tull. Ciceronis autoritate, in oratione pro Cecinna, vbi ait, eos, qui pro præsentibus litigassent cognitores dictos: itē & Festi, & Alconij Pediani in. 2. Verrina, qui id expresse docēt. Sed reclamant Ioannes Robertus liber. 2. sententiarum. capit. 1. motus eo quod à præsente quoque procurator constituatur. l. si procuratorem. 65. D. de procuratoribus. l. si procuratori præsentis. 79. D. de verbor. Iulius Paulus lib. 1. sent. capit. 3. vnde ipse verius putat procuratores esse, qui siue ab absentibus, siue à præsentibus dati aliena negotia cum mādato administrabant, quique lite contestata dñi litis efficiebātur, adeo vt

domino

domino mortuo lis ad finem ab eis perducere
 posset. l. nulla. 23. C. de procuratorib. eaque ra-
 tione sententia nō in dominum, sed in ipsius
 procuratoris persona concipi deberet. l. 1. C.
 de sent. & interloquit. vnde Ciceroni pene
 dominus, & alieni iuris vicarius dictus est;
 quod & probat. l. si. tit. 3. p. 3. Cognitores ve-
 rō fuisse qui litigatores iuris sui ignaros quæ
 in iudicio agenda essent, submoverent, ope-
 ramque in lite prosequenda præstarent, simi-
 les his, quos nos hodie aduocatos appella-
 mus. Pro qua sententia facit. l. nemo. C. de cog-
 nitorib. & procuratorib. lib. 2. Cod. Theod.
 vbi procurator vocatur susceptor litis, cogni-
 tor vero alieni iuris suffragator. Cognitoris
 tamen nomen cum tempore Iustiniani ex-
 oleuisset, & procurator vtrumque officium
 comprehenderet studiose à Triboniano à
 iuris libris ablegatum est. vt docte docet &
 probat Iacobus Cuiacius in notis
 ad Paulū. d. lib. 1. cap. 2. Sed
 iam nostram legem
 explicemus.

GAIUS

GAIUS LIB. XXVII.

Ad edictū Prouinciale.

S I ante acceptum iudicium prohibitus fuerit à domino, & actor ignorans prohibitum eum esse, egerit, an stipulatio committatur? & nihil aliud dici potest, quàm committi. Quod si quis sciens prohibitum esse, egerit: Iulianus non putat stipulationem committi. Nā ut committatur, non sufficere ait, cum ea persona acceptum esse iudicium, quæ stipulatione comprehensa est: sed oportere etiam causam personæ eandem esse, quæ stipulationis interponenda tempore fuit. Et ideo si is qui procurator datus est, heres extiterit domino, atq; ita acceperit iudicium, siue etiā prohibitus acceperit: nō committitur stipulatio. Nam & aliàs respōsum esse, si quis absentem defendens satisdederit, deinde vel procurator ab eo datus, vel postquam heres ei extitit, iudicium acceperit: fideiussores non teneri.

COMMENTARIA.

HABET ergo istextus auctorem T. Ga- 21
 Hium (ex l. C. tertix classis qui à Iuliano
 ad Papinianum fuerunt, in libris nostris cele-
 berrimum) lib. xxvij. ad Edictum Prouincia-
 le, ut vulgatis omnibus Codicibus indicat af-
 fixa epigraphæ, & contestantur Antonius Au-
 gustinus

gustinus lib. singulari de nominibus proprijs
 Iurisconsultorum. cap. 1. columna. 112. Idem
 libro. 3. emendationum. capit. 9. pagina. 211.
 Ioannes Vvolfgangus Freymonius in Sym-
 phonia iuris chronologica. pagin. 467. Sanè
 quanuis apud omnes de nostræ legis authore
 conueniat: non tamen de vera eius lectione.
 Quoniam eius superatus difficultate Ange-
 lus Politianus, vt quam non potuit percipere,
 nec dissoluere deuoraret, in sua Pandectarum
 Florentinorum recognitione, mancum
 eum edidit, notataque sunt ea verba, quæ
 Noricus liber non habet: cuius sententia à
 Gregorio Haloandro sequuta & retēta, Gaij
 sic scripta est, *Si ante acceptum iudicium prohibitu-
 fuerit procurator à domino, & actor ignorans prohibi-
 tum esse egerit. Iulianus non putat stipulationem com-
 mitti.* Recte tamen eum reprehendunt Anto-
 nius Augustinus dict. lib. 3. cap. 9. Franciscus
 Duarenus, & Ludouicus Ruardus, atque no-
 uissimus Dionysius Gothifredus in notis per-
 petuis ad hanc legem, qui eam, prout à nobis
 proposita est, in omnibusque vulgatis codici-
 bus circumfertur, retinēt, iuxta quam totius
 contextus summa hæc est.

- 19 *Si Iudicatum solui* satisfatione interposita
 ignorante actore, procuratoris conditio fue-
 rit mutata, committitur: eo sciente nō item.

Complectitur (nisi ego fallor) thesis hæc totam Gaij hypothesim, in qua licet eodem re-
tento themate plures & diuersæ species con-
stituantur, omnes tamen eò tendunt, vt ex-
mox ad Bartoli oppositiones dicendis mani-
festum fiet. Sane quàm sit proposita Gaij sen-
tentia difficilis, nemo est qui non videat, præ-
fanturque hic Bartolus, Paulus, Albericus,
Angelus, & Cumanus. Verùm quo diluci-
dus explicetur Accursium, eundemque Bar-
tolum sequutus, quæ ei obstant argumen-
ta, ecce.

Primò enim aduersus Gaium ibi. *Si ante ac-* 23
ceptum iudicium prohibitus fuerit procurator à domi-
no. Quibus verbis docet præstita à procurato-
re satisfactione *Iudicatum solui*, à domino, idest
reo, prohiberi eum potuisse Bartoli primam
oppositionem explicans, sic argumentor.
Mandatum re integra reuocari potest, non
postea. l. ante litem. 16. D. de procuratorib.
l. si vero. 12. §. si mandauero. l. si mandassem.
15. D. mandati. l. si pater. 3. C. eodem. §. re-
cte. in 1. parte. Instit. eodem. (vbi ex numero
1. ad 5. ego explicui) l. 24. titulo. 5. partita. 3.
Sed per stipulationem *Iudicatum solui*, quæ an-
te litem contestatam interponitur. l. de die.
8. §. si seruus. l. Iulianus. 11. D. qui satisfd. co-
gan. l. si petitor. 8. infra h. t. Obseruat Cuiacius

20 *L. si ante acceptum iudicium. 7.*

*L. 8. b. t.
L. si defun-
ctus. 15. D.
de procurat.*

lib. 10. obseruat. cap. 29. res definit esse integra. l. si defunctus. 15. D. de procuratorib. vbi domini morte, quando adhuc integra res est, mandatum extingui, docens Vlpianus (quod & nos multis exornauimus in dict. §. recte. ex num. 6. ad 20.) non tamen eo casu, quo iam stipulatio *Iudicatum solui* interposita est: quia etsi lis non sit contestata, negotium tamen quasi coeptum dicitur. Ergo praestita iam cautione etiam ante acceptum iudicium prohiberi procurator non potuit.

24 Secundò contra Gaium ibi. *Ex nihil aliud dici potest, quàm stipulationem committi.* quibus verbis expressè Gaius vult, ante acceptum iudicium, à reo procuratore prohibito, ignorante actore stipulationem commissam fuisse: cum eodem Bartolo sic argumentor. Argumentum à diuisione firmum & necessarium est, videlicet cū nulla diuisionis forma praeterit. Marcus Tullius in Topicis, vbi sub. §. xx. nu. 7. eruditè Petrus Vellez de Guevara, & multa ex nostris cõgerens Nicolaus Euerardus in Topicis legalibus cap. 26. Sed hoc in casu nulla ex stipulationis *Iudicatum solui* clausulis, quas Vlpianus commemorat in l. iudicatum. 6. super eod. & nos latè iam exposuimus, cõmitti potuit, ergo nõ rectè Gaius. Planè nulla ex clausula commissam stipulationem, sic ostèditur. Nã ex clausula

dere

de re iudicata stipulatio committi non potuit, cum sententia post prohibitionem dominium non ligaret, & inde nec fideiussores eius. l. Plautius. 61 D. de procurat. vbi etsi certissimum sit, actionem iudicati non solum domino & in dominum, sed etiam heredi & in heredem, (vt Iulius Paulus lib. 1. recept. sentent. tit. 2. ait) non verò procuratori, neque in eum dari. Id tamen ex Plautio limitat idem Paulus, nisi in rem suam datus sit procurator: vel se obtulerit iudicio, cum sciat cautum non esse, id est dominum non mandasse vt defenderet, vel mandatum reuocasse, idem enim est, cum opportune reuocatio fit, id est, ante litem contestatam, ante acceptum iudicium. Deinde nec ex clausula *de re defendenda* commissam stipulationem dices, quoniam ex Gaii contextu rem non fuisse defenditam non deduces. Item nec dolum commissum apparet, vt ex clausula de dolo committi potuerit. Ergo ex nulla. In huius difficultatis explicacione (vt Bartoli, Angeli, & antiquorum aliorum magistralibus magis quam elegantibus verbis vtat) totus punctus, totaque huic legis difficultas consistit; eamque vt ipsi declinent multifariam lectionem huius textus constituunt: quod & nos infra præstare erit omnino necessarium.

L. Plautius.
6 D. de procuratoribus.

Tertio contra Gaium in versic. *quod si quis* 25

C 3

sciens

22 L. si ante acceptum iudicium. 7.

sciens. Vbi scriptum est, stipulationem non committi, quo casu ante acceptum iudicium (retinet enim in hoc versiculo casum in initio propositum) prohibitus est procurator cum Bart. hic, eodem nu. 1. obijcio principiū huius legis, vbi Gaius enixe docet, si ante acceptum iudiciū prohibitus fuerit procurator à domino, & nihilominus cum eo actū sit nihil aliud dici posse, quam stipulationem committi.

26 Quarto cōtra eūdē Gaiū in versi. *Nā ut committatur, &c.* vbi I. C. T. Gaius respōsi sui in versic. *quod si quis.* rationē reddit, asserens, ideo stipulationē *iudicatū solui* ex Iuliani sentētia nō committi, quādo cum prohibito procuratore sciēter actū est, quoniā, vt cōmittatur, nō sufficit cū ea persona acceptum esse iudiciū, quæ stipulatione comprehensa est, sed oportere etiam causam personæ eandem esse, quæ stipulationis interponendæ tempore fuit, cum Bart. nostro sub eodem num. 10. ver sic. *venio ad versiculū.* (quem ego sic explico) sic argumētor. Etsi qualitas personæ cū qua iudiciū acceptū est, siue accipitur, sit lōge alia tēpore sentētiæ siue accepti iudicij quæ fuit stipulationis interponendæ tempore, stipulatio adhuc cōmittitur, vt in dicto princ. huius nostræ legis probatū est, vbi prohibitus fuit procurator, & sic eius qualitas & conditio mutata de habēte man-

te mandatum, in illud non habente: de procuratore in defensorem. Ergo qualitatem personæ mutari, dum tamen eadem persona maneat, effectum stipulationis non remoratur.

Quintò aduersus Gaium, in vers *Et ideo si is* 27

qui procurator datus est. vbi, vt superius traditã rationẽ in vers. *nam vt cõmittatur.* cõprobet, exemplo agit, probatq; nõ solũ stipulationẽ non cõmitti quãdo qualitas personæ mutatur de habente mãdatũ, in nõ habẽte, verũ & cũ trãslatio iudicij fit, de procuratore in litis & causẽ dominũ, sic argumẽtor cũ Accusio hic, scholio *stipulatio*, & Bart. iã relato, etiã si translatio iudicij de persona in personam fiat, nihilominus iudiciũ tenet, idẽque est, quod cũ priori persona acceptũ fuit, ex Iulio Paulo lib. 5. ad Edictũ in. l. seruus. 14. D. de his qui notãtur in famia, vbi si seruus furtũ admisit, cuius nomine dominus noxali iudicio cõuentus, cũ manumisit, & heredẽ suũ fecit, idẽ iudiciũ in heredẽ continuatur, licet dãnatus heres famosus nõ sit, quia nõ suo nomine dãnatur, ergo.

L. seruus 4.
D. de his quẽ
not. in fam.

Sexto & fortius aduersus versiculum. *Nam* 28

et alias responsum est vbi similiter alio exemplo suam nititur comprobare sententiam Gaius, mutata conditione de habente mandatum in non habente; vel de non habente in habentem stipulationem iudicatum solui commit-

ti nun-

ti nunquam: quoniam (inquit ipse) hinc responsum est, si quis defensor (sicque is qui mandatum non habet) absentis negotia agens, & gerens, satisfactionem interposuerit; postmodum autem à domino procurator datus sit, vel heres ei extiterit, quamvis iudicium accipiat, fideiussores non teneri. Cui est non dissimile Papiniani responsum in l. 1. §. defensor. D. quibus mod. pig. vel hypoteca solu. *Defensor absentis* (inquit Papinianus) *cautionem iudicatum solui praestitit, in dominum iudicio postea translato, fideiussores ob rem iudicatam, quos defensor dedit non tenebuntur, nec pignora, quae dederunt.* Cum eodem Bartolo. d. nu. 1. sub versiculo venio ad ultimum, obijcio difficile Vlpiani responsum lib.

L. Iulianus.

l. 1. D. qui satisfid. cogant.

ma. in. 100

78. ad Edictum in l. Iulianus. 1. D. qui satisfid. cog. ubi scribit, quod si antequam mandarem tibi ut fundum peteres, satis acceperis petiturus fundum, & postea mandato meo agere instituetis, fideiussores tenebuntur. Ex qua lege satis constat mutationem qualitatis personae de defensore in procuratorem, sicque de non habente mandatum in habente non corrumpere stipulationem. Huic sententiae proxima est alia eiusdem Vlpiani libro quoque nono ad

L. in cause.

27. §. si ex

parte. D. de

procurator.

edictum. in l. in cause 27. §. si ex parte. D. de procuratoribus. ubi non tantum committitur stipulatio iudicatum solui, etiam si personae

quali

qualitas mutetur, verum etsi iudicij translatio in dominum fiat. Quarum legum cum maxima sit difficultas, ex earum dissolutione totum pendere, proxime citato loco Bartolus ait.

Denique sub num. 3. hic opponit Bartolus l. si quis. 3. §. stipulationem. supra eodem, quæ sane lex nõ primæ, sed secundæ, huius nostræ, parti aduersatur, siquidem docet eo loci Vlpianus, quod si forte aliquis ex his, à quibus mandatum non exigitur, (videlicet ex liberis, velle parentibus, vel vir vxoris nomine. l. sed & hæ personæ. 35. D. de procuratoribus. l. maritus 21. C. eod. l. 10. tit. 5. l. 2. titu. 23. par. 3.) interueniet, stipulatio non committetur, nisi forte eis fuerit mandatum, vel ratum habitum. Sicque eo casu quo personæ qualitas mutata fuit. Cui sententiæ accedit & alia eiusdem Vlpiani in. l. licet. 56. D. de iudicijs, ex qua constat, quod etsi quis cum procurator nõ esset, litem contestatus rem in iudicio non deducat, si tamen ratam rem Dominus postea habeat, videtur retrò res in iudicio deducta, indeque stipulationem committi debere, ac si ab initio interueniente mandato interposita fuisset.

His tamen argumentis, & difficultatibus non obstantibus, sententia supra num. 22. ex

D nostra

29

L. 3. §. stipulatione. b. 8.

L. licet. 56. D. de iudicijs

Ratio de-
cid. ex Ac-
curfio.

nostra hac lege desumpta verissima est, nempe mutationem qualitatis procuratoris vel defensoris post stipulationem *Iudicatum solui*, ante acceptum tamen iudicium contingentem ignorante actore stipulationem non vitare, eo verò sciente illam corrumpere. Cuius rei rationem eam esse putavit hic Accursius, verbo, *committi*. in 2. & verbo, *acceptum*. in principio, versic. *sed responde*. quoniam mutata qualitate personæ procuratoris, siue defensoris, ante acceptum iudicium, si adhuc illud prosequatur, non idem est, pro quo fuit satisfactum, sed longe diuersum: vnde fideiussores teneri iniquum esset, ex his quæ supra in protheorijs. nu. 15. obseruauimus: tenentur enim fideiussores in id tantummodo quod contractus tempore in stipulationem deductum fuit, non amplius. l. fideiussores. 69. §. pro Aurelio. D. de fideiuss. ergo cum satisfecerint iudicio facto, quantum iudex aduersus dominum pronuntiaffet se præstaturus. l. iudicatum 9. infra eodem. idque iudicium dominum qui procuratorem prohibuit, iam non liget, sed procuratorem ipsum qui sine mandato egit, ex dicta. l. Plautius. 61. D. de procuratorib. consequens est, fideiussores non teneri, & stipulationem non committi. Atque id est, quod I. C. noster expressit in versic. *Nam ut committatur.*

tatur. docens vt stipulatio Iudicatum solui
 committatur, non sufficere cum ea persona
 acceptum esse iudicium, quæ stipulatione cõ
 prehensa est: sed oportere etiam causam per
 sonæ, (idest qualitatem, vt ego interpretor)
 eandem esse, quæ stipulationis interponen
 dæ tempore fuit. Neque in † iure, aut nouũ, 31
 aut insolens est eodem etiam corpore, eadẽ
 re & specie (vt nostri aiunt) manente, si eius
 qualitas, siue forma, aut accidens mutetur, to
 tam rem mutatam & extinctam censerì, ex
 vulgari. l. Iulianus. 9. §. si quis rem. ibi, *nam mu
 tata forma prope interimi substantiam rei Marcellus
 scribit.* D. ad exhibendum. l. Seia. 6. D. de auro
 & argento legato. potestque induci text. in
 l. ex hoc edicto. 8. in principio. D. de aliena
 tione iudic. mutandi causa facta. Nanque
 cum edicto de alienatione iudicij mutan
 di causa facta, cuius verba retulit Eguina
 rius Baro libro. 1. Manualium. pagina. 25.
 cautum esset, ne qua alienatio iudicij mu
 tandi causa fieret, si quæ dolo malo cessio,
 quæve alienatio iudicij mutandi causa fa
 cta fuisset, neque arbitrio iudicis pristina iu
 dicij causa restitueretur ei, ad quem ea res
 pertineret, in eum qui id fecisse diceretur,
 quanti ea res esset intra annum, quo pri
 mum experiundi potestas esset, iudicium dan
 dum

*L. ex hoc edi
 cto. 8. D. de
 alienat. iud.*

dum esse (quod late explicant Rebufus. 2. tom. tit. de cessionibus artic. 1. glos. 1. & sequentibus Iacobus Cuiacius lib. 10. observation. cap. 3. Ludouicus Vitalis lib. 1. variarum quæst. cap. 17. Egregius noster Doctor Didacus Sahagun Villafante in repetitione cap. 1. de alienatione iudicij mutandi causa facta.) in dict. l. ex hoc edicto. inquit Iulius Paulus, edicto teneri eum, qui quauis rem exhibeat, arbitrato tamen iudicis pristinam iudicij causam non restituit, itaque etsi eandem illam rem quam iudicij mutandi causa alienauit, exhibeat, & restituat, si tamen eius forma siue qualitas mutata sit, exhibita non videtur, quoniam alia iam censetur mutatione interueniente. Deinde induci quoque potest textus in. l. si quis cum aliter. 36. D. de verb. oblig. coniuncta Francisci Duareni hypothese ad eadem legem, ex qua constat, quod etsi eadem illa res, quam stipulatione comprehendere contrahentes voluerunt, in eam deducta sit, aliter tamen, idest diuersa forma, quamuis stipulatio summo & stricto iure, idest lege Romana valeat, si tamen dolo id factum sit exceptione data promissori stipulationem infirmari. Denique (ne longior sim, vt multa missa faciam) non longe à nostro I. C. Caio, videtur Africani, in. l. cum quis. 38. in princ. D. de solutionibus

*L. Siquis cū
aliter. 36.
D. de verb.
oblig.*

nibus ibi. *tacitè enim hæc conuentio inesse stipulationi videtur. si in eadem causa maneat* De cuius explanatione plura ego in §. plane num. 10. Inst. de inutilibus stipul. inducelque tex. in l. si is qui heres. 25. §. 1. & §. si. D. de exceptione rei iudicatæ, ibi, *alia enim res est interueniente mandato*, & text. in l. qui cum tutoribus 9. D. de transaction. in l. Modestinus. 10. D. de exceptionibus qui ibidem ab Accurs. simul cum nostro citatur verbo, non enim.

Cæterum quamuis multis superior ratio placuerit, amplectèdaque omnino videatur, vel ex eo quòd à I. C. nostro, statim in fronte proponatur: eidem tamen Accursio, cuius apud me multùm valet auctoritas, displicuit hic, verbo, *Fuit*, & sane merito, quoniam si vera esset, sequeretur tam in primo, quàm in secundo huius legis casu, mutatione qualitatis personæ stipulationem vitari, id est siue actor ignoret, prohibitum esse procuratorè, siue actor sciat: utroque enim in casu mutatio fit: & aliud longè iudicium est, quàm pro quo fideiussores intercesserunt, soluereque satisfecerunt, & tamen constat in principio legis quando prohibitionem procuratoris actor ignorauit, nihil aliud dici posse quàm stipulationem committi: in altero verò quan-

32

Conuincitur
Accurs.

rem egit, ex Iuliani sententia non committi.
 Ergo longe alia est cuiusque decisionis ratio, ut
 argumentatur idē noster Gaius in l. illud quæ
 situm. 32. vers. *cum enim*. D. ad legem Aquiliam
 ubi plura congescit Accursius, verbo, *existimari*
 nec dici potest vnam esse rationem eorum,
 quæ diuersam habent decisionem. Indeque
 manifestam fieri Gaij rationem in d. versiculo
nam ut committatur. insufficientem esse, cum
 vtrumque casum non comprehendat. Quini
 mo nec in posteriori cōvincere ex eo videtur,
 quoniam nec semper verum est, qualitatis mu
 tationem stipulationem infringere, ut late ad
 ductis contra eundem Gaium difficultatibus
 supra ostendimus: & probare videtur Iulius
 Paulus in l. & an eadē. 14. §. 1. D. de exceptio
 ne rei iudicatæ.

Vnde idē Accursius hic eo verbo. fuit. ibi.

33
*Accusij secū
 da Ratio ad
 hanc leg.*

Sed est alia, quia non dolo prohibuit, cū iste sciret Exi
 stimat propter dolum quem commisit reus,
 qui actore ignorante procuratorem reuoca
 uit, commissam fuisse stipulationem in primo
 huius legis casu: non item in secundo: quo
 niam scienti & consentienti nullus fit dolus
 neque fraus. capit. scienti. 27. de regul iuris
 li. 6. cū qui scit renūciantī æquiparetur. l. quæ
 ritur. 14. §. si venditor. D. Adilitio edicto. ne
 que qui iam certus est amplius certiorari de
 buerit

buerit ea. eum qui. 31. de reg. iur. lib. 6. vt enim nihil grauius est, quã si id quod ignorat quis, scire se credat, defendatque verum esse, quod aut falsum, aut non satis explorate perceptum, & cognitum est, vt ait Cicero de Natura Deorum. ita vice versa nihil impudentius est, aut dici potest, quã si quis in rebus apertissimis & luce clarioribus ignorantiam prætendat, quippe (vt ait Chryostomus) is qui scit & nõ facit, similis est illi, qui laterem lauat. Nã si laues laterem nõ mundatur, sed comoto loco sordescit. Huc pertinet quod iudex qui scit à sententia per eum lata appellatum esse, vltius certior fieri non debet de eo, quod prouocatum est capit. si duobus de appellationibus. ergo cum actor procuratorem prohibitum fuisse cognouerit in secundo casu, potueritque iterum satisfacere petere, nec id fecerit, non est quid domino imputetur, quod procuratorem reuocauerit, quem negotia siue causam nec gerere, nec agere sua intererat.

Hæc tamen Accursij ratio à nobis sic exornata quamuis in se vera sit, nec enim negari potest, quin scientiæ actoris multum tribui debeat in hac lege, vt eius verba ibi. *quod si quis sciens, &c. insinuant, non tamen potest adaptari versic. nam vt committatur. vbi I. C. suæ opinionis & sententiæ rationem reddes,*
neque

neque scientiæ, neque ignorantia meminit, sed ex mutatione qualitatis personæ, procuratoris, siue defensoris totum pendere enixè probat. Deinde Accurs. hæc ratio quæ commisionem stipulationis ex dolo rei metitur: sublatenter contendens committi vbi dolus rei adfuit: non committi vbi dolus non fuit, lege nõ probatur. quinimo falsa omnino est, siquidem vt constat ex d. l. si quis cum aliter. 36. D. de verb. oblig. dolus malus stipulationem non corrumpit. Stipulatio enim etiam dolo malo inita si ius ciuile, & leges populi Romani expectemus nulla non est: quia veteribus legibus ante Caium Aquilium Gallum non vindicabatur dolus in contrahendo admissus, nisi in his iudicijs in quibus ex *Fide bona* agebatur. Cicero lib. 3. *Offic.* quamuis iure Prætorio propter exceptionem doli, vel de dolo actionem stipulatio inutilis & inefficax redderetur d. l. si quis cum aliter. *Si quis cum aliter eum conuenisset obligari* (inquit Vlpianus) *aliter per machinationem obligatus est, erit quidẽ subtile iuris obstrictus, sed doli exceptione vti potest: idẽ in l. nihil interest. 112. D. de reg. iur. l. dolo. C. de inutilib.* ergo cum ex sententia Accursij stipulatio hic ob rei dolum committatur, eo cessante non ita, non quidem ope exceptionis, siue actionis de dolo, sed ipso iuris rigore, vt

*L. si quis cū
aliter. 36.
D. de verb.
oblig.*

re, vt ex nostro text. constat: quod tamen bene fundata iuris prudentia non patitur consequens est eam ex iuris ciuilibus Romanorum principijs non procedere.

Quid ergo hac in re quod certum sit constitui poterit? Ecce iam necessario amplectendam (vt difficultatem deuoremus) Angeli Politiani in hoc caput castigationem fide & auctoritate Pádectarum Florentinorum factá, & à Gregorio Haloandro libenter sequutam referente doctissimo Antonio Augustino viro sane inter Græcos & Latinos nemini postponendo, lib. 3. emendationum cap. 9. pagin. 211. nam cum Gaius hic in versic. *Nam vt committatur.* ex mutatione qualitatis procuratoris decisionis rationem fluere constanter docuerit, generaliterque illa contingente stipulationem non committi; vt repugnantia, quæ communi litera retenta ex initio huius legis oriebatur, cessaret; (vbi etiam mutatione contingente audimus stipulationem committi) hoc caput (vt iam supra nu. 9. dixi) sic edidit. *Si ante acceptum iudicium prohibitus fuerit procurator à domino, & actor ignorans prohibitum esse egerit: Iulianus non putat stipulationem committi. Nam vt committatur, &c.* qua lectione retenta, nulla est in integro capite decisio, in qua mutatione contingente stipulatio non euanescat,

35
Lectio huius legis ex Politiano, & Haloandro.

E vt pla-

vt planè nunc colliges si interceptis quæ de-
siderantur iuxta hanc lectionem verbis (*an
stipulatio committatur? Et nihil aliud dici potest
quàm committi. Quod si quis sciens prohibitum esse
egerit*) priora & posteriora vnico capitis con-
textu, & vnus veluti decisionis filo legeris.
Itaque si lectionè eam probamus mire Gaij
nostri ratio, omnibus huius capitis casibus
concinit & quadrat. Nec est quare in alia
quærenda multum] olei aut operis consu-
mamus.

36
*Ang. Politia
ni audacia re
prehensa.*

Quid? sequèda est Angeli Politiani & Gre-
gorij Haloandri audacia, ne dicam impuden-
tia? gauderèt antagonistæ nostri, quibus cum
laboriosæ istæ lucubrationes Politiani & Ha-
loandri latuerint, nihilque elaboratum, iux-
ta Gaij decisionem, & rationem afferre value-
rint, non iniuria contumeliæ verba in nos fa-
cerent, quibus ab Academia doctissimo, &
nobilissimo Rectore D. Gomezio de Figue-
roa, Caius explicandus, defendendus, non im-
pugnandus datus fuit. Sed Dij bene vortant
& benigniùs res nostras aspiciant: vt quo Au-
gusto numine rem sumus auspicati, finè quo-
que imponamus: quantumque cæteros in ab-
strusis his explicandis difficultatibus, nodo sil-
que I. C. responsis exponendis præstemus, ma-
nifestum fiat. Ergo cum Politiani & Haloan-
dri

dri temerariam manum reprehenderint Anton. Aug. Ludouicus Rufardus, Franc. Duarenus, & Dionysius Gotifredus à nobis iam relati, eam quoque & nos damnamus, retentaque communi & vulgata lectione, quæ huius capituli vera ratio sit insinuemus, quod an præstiterint alij, lectorum iudicium esto.

Ergo omissa alia explicatione Alberici, qui in huius legis commentarijs sub num. 5. versi. *quasi*. lato sermone nititur ostendere ob culpam & negligentiam actoris in posterioribus casibus non commissam stipulationem, in priori committi, quoniam cum ignorans fuerit nulla eius culpa potest considerari: quæ interpretatio ex eo displicet, quoniam nec menti nec verbis I. C. quadrat, qui ut sæpius audiui mustotum mutationi qualitatis procuratoris siue defensoris tribuit.

Dicendum est, defendendam adhuc Gaij rationem in versi. *Nam ut committatur*. prout à nobis latè suprà exponitur ex num. 30. nempe mutatione qualitatis personæ ideò stipulationem vitari, quoniam aliud iam iudicium est, quàm pro quo fuit satisdatum, & inde fideiussores non tenentur. Nec obstat principium huius legis, in quo procuratoris persona mutatur, & nihilominus stipulatio committitur: quoniam ea mu-

37

38

*Vera ratio
huius leg.*

E 2 ratio

tatio quæ ignorante actore contingit, iuris interpretatione non attenditur perindeque est, ac si facta non esset. Vnde quemadmodum mutatione non facta, nec iudicio translato, cõmitteretur stipulatio *Iudicatum solui* ex præcipua clausula *de re iudicata*, committitur eo casu quo à lege fingitur non mutata. Quod quia opportunius infra in explicatione secundæ difficultatis discutiendum & probandum est sub num. 55. pluribus nunc non ago.

39 Sed iam eam & alias quæ adduximus discoluamus, quæ Gaio non obstant. Non prima ex dict. l. si defunctus. 15. D. de procuratoribus. Cui ex Accurs. verbo, *libera potestas*. ad finem in l. ante litem. 16. D. de procuratorib. respondet Bartol. in præsentia, quod etsi verum sit satisfatione *Iudicatum solui* interposita, rem integram esse desinere, id tamen accipiendum est quoad tacitam reuocationem, quam ea stipulatio excludit, ex dict. l. si defunctus. non quoad expressam quæ ex reuocatione, prohibitione, siue mutatione colligitur, ex nostra. l. *si ante acceptum*. docuerat id idem Bartol. in dicta. l. si defunctus. & in dict. l. ante litem. & in dictis locis copiosè Baldus, Angelus, & Raph. hic numero. 2. Alexander in l. non solum. §. morte numero. 1. D. de operis nou. nunc. Bartholomæus Socin. regula. 311. limitatione. 9. Petrus

Costalius

Costalius in 1. part. aduersariorum in Pandectas, in notis ad dict. l. si defunctus. securè Franciscus Duarenus in paraphrasi. D. de procuratorib. capit. 9. ad finem. Gregorius Lopez in l. 23. verbo, *començado por respuesta.* ad finem titul. 5. par. 3. Pro † qua interpretatione considerari potest, satisfactionem *Judicatum solui* iudicij initium non esse, sed eius præparationem, vt nostri loquuntur: ea autem quæ præparatoria sunt, non facere desinere rem esse integram ex Vlpiano in l. si pecuniam. 5. D. de conditione causæ dati. indeque reuocationem etiã ea præstita dum tamen lis non sit contestata, tempestiuam esse, quoniam † etsi vulgo circumferri soleat præparatorij & præparati (vt nostri aiunt) idem esse iudicium, latè doctores in Rubrica, extra de iudicijs, & in Rubric. C. de edendo: illa tamen regula ex communi omnium sententia tunc procedit, dispositumque in præparatis ad præparatoria porrigitur, cum ea inter se cohærent, vt commodè separari non valeant: secus verò vbi essentialiter sunt diuersa, & vnum sine alio commodè consistere potest, vt post Decium in dicta rubric. de iudicijs. 2. lect. latè Iacobus Menochius lib. 6. præsumptionum, præsumptione. 3. ex numero. 16. vt in hoc de quo agimus casu, in quo licet interpositio cautionis *Judicatum solui* ad li-

36 *L. si ante acceptum iudicium. 7.*

*L. 1. §. si pa-
rendi. D. de
condict. cau.
dati.*

tis contestationem videatur ordinari: quia tamen essentialiter ei non cohæret, non facit rem integram esse desinere, prout ipsa contestatio faceret. Cuius rei optimum simile reperitur in l. 1. §. si parendi. D. de condictioe causa dati. vbi institutus sub conditione dandi, animo parendi dedit, & nihilo magis ex eo videtur adisse, cum possit repudiare, & datum quasi causa non sequuta condicere. Facit, præparatoria contractus, ipsum contractum perfectum non reddere. l. contractus. 16. C. de fide instrum. l. si voluntate. 8. C. de rescindenda venditione. vbi licet super venditionis contractu fideiussorum cautio interposita sit, adhuc tamen res integra esse dicitur, adeo vt possint contrahentes ab ea nudo etiam consensu discedere; quod vbi res omnino est integra permittitur l. 2. illo tit. l. ab emtione. 59. D. de pactis. l. 1. & 2. C. quando liceat ab emtio. disced. in quam sententiam. d. l. 3. extollit Carolus Molineus in consuetudinib Parisiensibus. 2. p. §. 5. glo. 1 n. 32. Potestq; non malè induci Iulij Pauli sententia in l. amplius non peti. 15. D. rem ratam hab. vbi in cautione de iudicio sistendo, quæ huic nostræ similis est, & ad iudiciorum institutionem æque necessaria (vt latè suprâ in protheorijs ex nu. 1. præfati sumus) eius interpositio-

positione Paulus ait, iudicium cæptum non esse, ea quippe ratione, nam qui illam interponit non petit, sed petere vult.

Ergo minus operatur mors, quoad voluntatis mutationem attinet, quam expressa reuocatio, & sane rectè, cessat enim morte voluntas. l. locatio. 4. D. locati. (quam exoriant à nobis relati in §. fin. numer. 4. Institut. de locatione.) reuocatio verò contrariam inducit. l. dispensatorem. 62. D. de solut. Item voluntatis cessatio quæ morte inducitur præsumpta est; quæ reuocatione expressa; & inde longè vtriusque dissimilem effectum quid multum? Deinde iudicij præparatoria, & in alio quoque casu morte non finiri, sed potius ad heredem transmitti, integrumque principalis causæ ius transferre probat bonorum possessio, quæ litis agnoscendæ gratia in querela testamenti concedi solet liberis. l. posthumus. 6. §. final. l. Papi- nianus. 8. §. 1. D. de inofficioso testa- ment. Vtteriùs licet decesserit dominus, eo tamen quod satisfactione pro procura- tore interposita obligatione adstringitur, in eadem voluntate durare præsumitur, ex Vlpiano in. l. si ego. 10. §. si res. D. de iure do- tium. eamque & ultra vitæ tēpus extendere, quo casu

38 L. si ante acceptum iudicium. 7.

quo casu mandatum morte non dissolui, certi iuris est, l. si verò. 12. §. fin. D. mandati. textus difficilis in. l. si. in 1. par. D. de solutionibus iunctis his, quæ pro vera eius lectione & explicatione cum erudito Cuiacio lib. 1. obseruat cap. 38. notauimus in. §. rectè num. 11. Insti. de mandato. Potestque & alia non in subtilis inter vtrumque casum differentiæ constitui ratio, quoniam si satisfactio *iudicatum solui* interposita decedente domino, iudiciū suscipere cogi non posset procurator, (vti cōpellitur in dict. l. si defunctus.) obrem non defensionem committeretur: secus verò si prohibitus procurator sit à domino, quoniam tunc cum ex integro cauendum sit, nihil interest stipulatione commissa, ex posteriori agi. Fit tamen hinc cōsequens in d. l. si defunctus defensionem fuisse necessariam, indeque mandatum morte non extinctum ex Pomponio in. l. fundi venditor. 33. §. item si amicus. D. de acquir. posses.

43 Ex qua interpretatione duo notabilia in praxi deducuntur, alterum quod cum hodie (vtiam supra admonuimus) in omnibus mandatis, & procuratorijs instrumētis satisfactio *Iudicatum solui* à domino constituyente interponatur, consequens est, mandatum ad lites morte non finiri, siue procurator fuerit constitu-

stirutus præsens & acceptans: siue absens, dū
tamen postea acceptet, (licet sic magistrali-
ter cum nostris loqui) ex d. l. si defunctus cō-
iuncta noua decisione Clementinæ. r. de pro-
curatoribus docet Bald. in d. l. si defunctus
num. 2. & eo non relato Ang. hic nu. 4. quam
tamen sententiam ita demum veram esse in-
telligit Bart. in d. l. si defunctus quoties domi-
nus qui satisfationem præstiterat idoneus fi-
deiussor est, iuxta ea, quæ traduntur in l. scien-
dum. 15. D. qui satisfacere cogantur, & diximus
supra in protheorijs num. 12. alias enim satis-
fatio non efficeret rem esse non integram: se-
quitur Robertus Maranta, de ordine iudicio-
rum. 6. par. membro. 8. num. 1. Suarez in. l. 2.
titul. de los emplazamientos. §. nūc. opportune nu-
mero 3.

Aliud etiam interposita stipulatione *Iudi-* 44
catum solui, posse procuratorem reuocari, ex
nostra. l. si ante acceptum, siue ea interposita sit à
reo, vt nonnulli hic contendunt: siue ab eodē
procuratore, iuxta aliorum opiniones: quod
tamen difficile videtur, ex Bartoli doctrina
hic num. 3. in fine docentis, quod si aliquis ab
initio defensor existat sine mandato, præstet
que actori satisfationem *iudicatum solui*, eius
mutatio post litem contestatam inuito acto-
re fieri non poterit: nam cum ille defensor (inquit

48 L. Si ante acceptum iudicium. 7.

(inquit Bartolus) *cæperit esse obligatus actori, ista actio non potest auferri ab initio.* l. si stichum. 8. §. fin. versicul. *Non tamen.* D. de nouationib. Ad-
 do ego Bartolo, vltra alios, bellissimum Iulia-
 ni responsum in. l. Titius. 76. D. de procura-
 toribus, ibi. *defensor cum satisdedit, domoni loco ha-
 bendus est.*

L. si stichū.
 8. §. fi. D. de
 nouat.

44 *Ut sic constet tam ex parte defensoris, quam ex parte actoris, id est, tam ratione iuris quod in causa defensor habet, quam ratione obligationis, & actionis ex stipulatione indicatum solui actori quæsitæ, reuocationem non admitti. Eademque & in ea quam procurator præstitit, posse animaduerti, cum ea præstita ipse, eiusque fideiussores actori cæperint obligari, cui inuito ius hoc auferri non potuit, ex I. C. ratione in. d. §. fin. ibi. Non tamen si quis stipuletur sibi, quod mihi debetur, aufert mihi actionem.*

45 *Verum quidquid velit Bartolus (quod tanti præceptoris, venerandique patris pace dictum sit) longe verius credo, & procuratorem præstita etiam satisfactione indicatum solui, & defensorem etiam iam lite contestata posse prohiberi, neutroque casu eorum fideiussores teneri. Quod vt contra Bartolum ipsum verissimum ostendamus, aliena aut extranea non sunt inducenda testimonia, sed*
 nostri

nostri. I. C. Gaij in hac nostra. l. *si ante accep-*
tum. qui stipulationem non committi, quo
 casu prohibitus fuit procurator (omitto dis-
 crimem scientiæ vel ignorantia actoris, de
 quibus casibus nunc non dissero, agam ta-
 men postea) ante acceptum iudicium, præ-
 stita tamen iam satisfactione *iudicatum solui*, ini-
 tio huius legis admonuit; Idem & indefenso-
 re, etiam quo casu is iudicium acceperit, si
 eius qualitas fuit mutata, in versiculo. *Nam*
& alias responsum. in fine huius nostræ legis,
 qui etsi eo tantum casu probare videatur sti-
 pulationem non committi, quo mutata iam
 conditione acceptum fuit iudicium, ait enim
 Gaius. *Nam & alias responsum esse, si quis absentem*
defendens satisfecerit, deinde vel procurator ab eo da-
tus, vel postquam heres ei extiterit, iudicium accepe-
rit, fideiussores non teneri: Idem etsi mutatio
 post acceptum iudicium contingat asseren-
 dum est ex nostræ legis principio, iuncta ex-
 positione Accursij, quam cæteri omnes se-
 quuntur. Illa nãq; verba *ante acceptum iudicium*,
 non iuris mysteriũ, sed facti notant cõtingen-
 tiã, vt Angelus animaduertit: cũ & post, pos-
 sit, dũ tamẽ causa adsit procurator prohiberi,
 l. post litem. 17. de procuratoribus. vnde sic
 etiam lite contestata posse similiter defen-
 sorem vetari: alioqui dicendum, potentius

Noster textus.

ius defensoris, quàm procuratoris esse: quod tamen nemo dicet, si modo sapiat. Potestque considerari, reuocationem procuratoris satisfactantis in eius commodum & utilitatem remque verti, cum eo ipso mandatum expiret, sicque eius fideiussores liberentur, ex vulgatis.

46 Nec obstat inductio d.l. si stichum. 8. §. fin. D. de nouationibus. quoniam tam in primo, quàm in posteriori casu, quoties, inquam, vel procurator præstita iam satisfactione *iudicatum solui* prohibetur, vel defensor lite iam contestata personam mutat, aut propter expressam prohibitionem, quæ causa cognita admitti debet, litem deserit vel inuitus, vel sponte & vtrò, ex integro semper cauendum erit actori, ne alias iudicium in posteriori hoc casu illusorium redderetur: quo casu nullum ei præiudicium fit, nec dici potest inuito actionem tolli, cum non tollatur, sed potius nouetur, interuentu, videlicet, nouæ satisfactionis. Quo modo supplendam & explicandam Bartoli doctrinam. d. nu. 3. ver. *Sed quando ab initio.* existimo.

47
L. Titius 76.
D. de procuratoribus.

Quam non magis probat d.l. Titius. 76. D. de procuratoribus, quoniam etsi verum fit præstita à defensore satisfactione, domini loco habendum eum esse: non tamen inde fit consequens non posse eum reuocari: siquidē & pro;

& procurator (etiam nulla satisfactione interposita) post litem contestatam dominus litis & causæ dicitur. l. procuratoribus 22. ibi post contestatam litem dominus effectus. l. nulla dubitatio. 23. ibi. *ut pote dominum litis procuratorem effectum.* C. de procuratoribus, & tamen rectè tunc, causa tamen prius cognita, potest reuocari d. l. post litem. 17. D. de procuratoribus. Præterea considero ideo in d. l. Titius quam male in procuratore accipiunt ibi, interpretes, quibus Accedit Eguinarius Baro, defensorem iudicium etiam inuitum post satisfactionem accipere cõpelli, quoniã desijt reus esse soluendo, parũque defensori præstauer. Prætor si eum non cogeret iudicium accipere, cum ad fideiussores eius actor ire posset: & hi quidquid præstarent, à defensore consequi possent, quæ ratio Iulianum I. C. mouit. Ergo ex ea fit non obscure, quo casu reus esset soluendo, atque ex integro caueret actori, potuisse ab eo etiam iam lite contestata prohiberi defensorem, cum actoris conditio deterior non fiat. Cuius non interest ex hac, vel ex illa satisfactione rem iudicatam consequi, dũ ea semper iudicio factõ parata sit, qua vna ratione cum M. Tullio in oratione pro Quintio, & Iacobo Cuiacio libro. 10. obseruat capitul. 29. inductam stipulationem *iudicatum*

44 L. Si ante acceptum iudicium. 7.

Solui. supra in protheorijis in initio admonuim⁹
Maiorem difficultatem continet sequens
48 argumentum à diuisione cum Bart. supra nu.
12. inductum, ex quo probari videbatur nulla
ex clausula satisfactionis *iudicatum solui*, eã hic
committi potuisse. Nodum hunc ut dissoluãt
authores in varias feruntur opiniones: quorũ
nonnulli ex clausula *de re iudicata*: alij ex clau-
sula *de re defendenda*: alij ex clausula *de dolo*, com-
missam stipulationem contendũt, atque pro-
pter diuersas has sententias, diuersas lecturas
huic legi adsignari constat ex Accurs. nostro
verb. *Acceptum*. Bart. num. 1. versi. *Huius timore.*
& reliquis omnibus antiquis, qui eas explicãt
& prosequuntur, & cum nos d. num. 12. ex Bar-
tolo p̄sp̄tationis gratia, nulla ex clausula cõ-
mitti potuisse ostenderimus: Accursius versa
vice ex omnibus commissam fuisse ostendit.
d. verbo. *Acceptum* Ergõ quæ earum opinio
verior sit: quæ iuris & artis nostræ principijs
magis consona: quæ denique T. Gaij verbis &
menti magis quadrans, discutiendum nobis
erit: Id explicatio huius capituli ex postulat,
quod cum profectitiam dotem, non quidem
exilem aut tenuem, sed fertilem & diuitem
habeat, aduentitia & extera ditandus non
est, ut aliqui ex nostris antagonistis existima-
runt, qui per emendata (ut aiunt) suffragia am-
bulan

bulâtes, cum locupletissimum hoc nostræ legis patrimonium, vel eos lapuisset, vel ab eis percipi non posset, tortuosa eius Mœandra navigare nō ausi, auditores suos nugis & fabulis pluribus prælectionibus captarūt, quo usque nos, quâ iter agēdū esset ostēderemus: quē ad modū & quâ fuisset incipiēdū, uti ex eorū scriptis, post nostrâ traditis deprehēdi haud obscure poterit. Sed iam ad Accursium & antiquiores.

*... d. e. ...
... do. d. ...
... M. d. 7. l.
... d. ...*

Prior ergo opinio ab Accursio verb. *committitur* 49, verbi *committi*, & d. verb. *acceptum*, in initio recitata est, Rogerij asserentis ob rem non defensam stipulationem hic fuisse commissam: quoniam etsi verum sit rem fuisse defensam, actumque iudicium cum eo procuratore quē ignorante actore reus prohibuit, & reuocavit: cum tamen eius conditio mutata fuerit de habente mandatum in non habente, aliud prorsus iudicium est, quam pro quo fuit satisfactum: & ab alio defensum, quam quem defensurum fideiussores repromisserūt: & cum personæ, aut saltem eius qualitatis mutatio facta fuerit, per inde est ac si non fuisset defensum: indeque recte Gaius ob rem non defensam stipulationem committi docet.

Rogerij opinio ob rem non defensam committi hic stipulationem existimatis.

Verū hanc Gaij mentē nō fuisse ex eo fit apertū, quoniā ut ex clausula *de re defendenda* 50

Rogerus non tatur.

stipu-

stipulatio non committatur, satis est non ab
 eadem persona, quæ stipulatione comprehen-
 sa est, sed etiam à quacunque alia rem defen-
 di. l. si quis. 3. §. si reus. ibi, *si nemo eum defendat.*
 supra hoc titu. ubi si reus qui *iudicatum solui*
 promisit, postea absens factus sit, (vel de-
 mens, ut in Pandectis Florentinis) tunc obré
 non defensam committetur stipulatio, quan-
 do nemo eum defendat: quoniam, ut genera-
 liter Ulpianus in dict. l. 3. §. ob rem. ait, ob rem
 non defensam stipulatio non committetur,
 quando potest existere qui defendat. Rursum
 idem Ulpianus in. l. iam camen. §. §. nunc vi-
 deamus supra h. t. qualis defensio requiratur,
 & quarum personarum, ne clausula *de re de-*
fendenda committatur, tractans, resoluit quod
 siquidem ex personis enumeratis in defensio-
 nem quis succedat, palam est rectè rem de-
 fendi, nec stipulationem committi. Idemque
 si extrinsecus defensoris persona interueniat
 si modo is (petente actore ut ego existimo) pa-
 ratus sit rem boni arbitratu defendere, hoc
 est, satisfacere se defensurum: vel etiam si sine
 ulla satisfactione sit admissus, quia sibi impu-
 tare debet qui talem defensorem admisit.
 Ergo si res defensa dicitur, ut stipulatio ex
 clausula *de re defendenda* nō committatur etiā
 quo casu extrinsecus persona defensoris in-
 terue-

L. 3. §. si
 reus. §. obré.
 l. 5. §. Nunc
 videamus. h.
 t.

-igo p...
 -om...
 -do...
 -it...
 -m...
 -z...

en...
 -uqif

terueniat: longe magis idem dicendum erit,
 quando eadem persona quæ stipulatione cõ
 prehensa est rem defendit, etiam si eius quali
 tas & conditio mutetur: quod enim in dua
 bus personis receptum est, nempe & rei satisf
 dantis & defensoris extrinsecus superuenien
 tis, quare in vna eademque recipiendum nõ
 est: vt in alio proposito argumentatur Vlpia
 nus in nobili illo suo responso relato in. l. sin
 gularia. 15. D. si certũ petatur: ex quibus iam
 constat aduersus Rogerium in hac nostra. l.
 si ante acceptum. ex clausula. *de re defendenda*, id est
 ob rem non defensam, stipulationem com
 missam non fuisse, ergo cum commissam in
 prima huius capituli parte doceat Gaius, alia
 iuris ratio quærenda est.

Illud tamen antequam hinc abeamus ex
 superiori obseruatione tam vere, quàm noue
 (nisi ego fallor) pro explicatione nostræ le
 gis descendit: quod et si, ne ex cæteris clausu
 lis, videlicet *de re indicata*, & *de dolo malo* stipula
 tio *indicatum solui* committatur, mutatio non
 solum personæ, sed & conditionis siue quali
 tatis eius præter: vt constat ex nostra eadem
 lege versi *quasi si quis versicula* Nam *re stipulatio*.
 versic. & *ideo*, & versi. Nam & *alias* latiusque in
 fra dicemus, id tamen non admittitur in
 clausula *de re defendenda*, sufficit enim à quo
 G cunque

E. singularia
 15. D. si cer
 pet.

51
 Noster tex
 tus.

50. *L. si ante acceptum iudicium. 7.*

cunque defendi : committeturque tunc si vel res in solidum defensa non sit, vel non loco idoneo, alijs ve in casibus, quorum meminimus supra numero 17. itaque ex eo quod res non à satisfadante, sed ab alio defendatur corrumpi stipulationem non dicemus, quod an ad hanc legem alij considerauerint, diligentis lectoris iudiciū esto.

52. Sequens nostræ legis lectura (vt antiqui aiunt) siue interpretatio, est, quam ex Hugone insinuauit noster Accursius verbo *committatur*. in fine. & verbo *Acceptum*. versiculo. *Idem si dicas, tertio*. Bart. d. num. 1. referuntque posteriores, nouissima, videlicet ex clausula stipulationis *Iudicatum solui* nempe de dolo, idest, dolum malum abesse ab futurumque esse, commissam eam fuisse. Neque enim caret dolo reus, qui actore non certiorato prohibet procuratorem : vt sic cum eo homine iudicium accipiatur, & disputetur, qui legitimam personam in eo non sustineat : cum nec suo, nec alieno nomine iure defendat : aduersus quem lata sententia ex clausula *de iudicata* neque dominum ex regula l. *Plautius. 61. D. de procuratorib.* neque cum, quia nulla aduersus ipsum actio erat, ligare

Hugo putat
ex clausula
de dolo com-
mitti.

gare poterit, ergo dominus, qui procuratorem constituit, pro eoque satildedit, mox autem illum actore ignorante prohibuit: eum, iudicem etiam circumducit: aliud enim simulavit, aliud egit: ergo dolum 53 commisit, ut Caio Aquilio (qui primus de dolo formulas proposuit) placuit apud Marcum Tullium lib. 3. de natura deorum. lib. 3. de officijs. eidemque Ciceroni in Topicis, Seruio Sulpitio in. l. 1. D. de dolo malo, Sexto Pædio in. l. iurisgentium. 7. §. dolus malus. D. de pactis. Iulio Paulo lib. 1. recep. sent. tit. 8. Aurelio Augustino. tom. 8. Psal. 5. 14. 31. & 49. & tomo 9. cap. 1. Ioannis tractatu. 7. & rursus tomo. 10. lib. 50. homiliarum: homil. 20. quorum sententias aduersus Labeonem, & Ulpianum grauiter & docte defendit Hispanus Petrus Velleius Gueuara lib. singulari de definitione doli mali. Ergo dolus & fraus domini, nocere ei debet, non actori: qui iusta & probabili ignorantia ductus cum eo homine causam egit, quem dominus suo nomine adesse initio voluit, aut saltem simulavit: alioqui iusta & probabilis ignorantia abesset actori, quod tamē bene fundata iuris prudentia non patitur, uti latius infra

insinuatque Gaius, ibi. & actor ignorans. & ibi. quod si quis sciens. primo etenim in casu eo quod ignorantia adfuit ex parte actoris, etiã post prohibitionem stipulationem committi, docet, sequenti, quia prohibitionis scientiam habuit, non item. Committi præterea dolus à reo potuit, & in ipsa quoque sententia, si iudicem falsis instrumentis, testibus & allegationibus decipiat, vt pro eo sentiam ferat: sicque res non viri boni arbitrio, sed dolo se, & fraudulenter agatur. ex quibus Accurs. d. verbo. Acceptum. in fine, Hugonis opinionem defendi posse putat.

54. Eam tamen improbat Bart. d. nume. 1. Raphael Cuman. num. 5. & sane rectè, quoniam stipulatio ob clausulam de dolo ad interesse committatur ex ratione. l. iudicatum. 9. l. nouissima. 19. infra eod. ligaueritque sententia reum eodem modo, quo ligaret si prohibitus procurator non fuisset, vt ex huius legis principio constat, nihil interest actoris ex clausula *de dolo* agere. Quinimò, si meminere eorum, quæ supra in protheorijs diximus. numero. 15. in principio ex ea committi non potuit, cum ex clausula *de re iudicata* fuisset commissa (vt mox audiemus) ex qua si stipulatio *iudicatum solui* commissa sit, euanescent cæteræ, quæ ob hanc solum interponuntur. dict. l.

si ac:

si accepto. 20. D. de acceptilat. d. l. cum quæ
 rebatur. 13. versiculo *proinde* infra. cod. De in-
 de cum pro actore iudicatum fuit, nihilque
 ei dolus obfuerit, neque effectum habuerit,
 qui potuit ex eo stipulatio committi? ut in
 alio p. oposito dicebat Vlpianus in l. i. in fin.
 D. quod quisque iuris. *quid enim* (ait ille) *obfuit*
comatus, cum iniuria nullum habuerit effectum? Deni-
 que si ex clausula *de dolo* comissa fuisset stipu-
 latio, Gaij ratio in versu *Nā vi committatur*, esset
 inepta, cum nō ex mutatione committeretur,
 vel non committeretur, sed ex dolo.

Ergo cum ex argumento à diuisione reli-
 quum iam sit ex clausula *de re iudicata* com-
 missam stipulationem hic fuisse, quæ fuit an-
 tiqui Ioannis Glossatoris opinio ab Accur-
 sio hic verbo, *committatur* & verbo, *acceptum*.
 versu. *Item si dicas secundum* relata, & à Bar-
 tolo. dict. numero. i. semel & iterum sequu-
 ta, quid ex hac lege, & regulis stipulationis iu-
 dicatum solui cōstet, è re iam erit ostendere,
 quod sanè non erit difficile, si, qui obstat ex
 Plautio scrupulus remoueamus; namque
 cum hic prohibitus fuerit ante acceptum iu-
 dicium procurator à domino, & post prohi-
 bitionem adhuc se liti obtulerit, sententia in
 eo iudicio lata eum, non vero dominum li-
 gare debuit ex dict. l. Plautius. & l. si non ob-

55

Ioannis opi-
nio verior.L. Plautius.
D. de procu-
ratorib.

tulit. 4. in prin. D. de re iudic. l. si procurator
 28 §. fin. ibi. *quia nec iudicati mecum agi potest.* D.
 de procuratoribus. Regia l. fin. versu *mas si.* tit.
 5. part. 3. vbi multa Gregorius. Lopez, & plures
 Bernardus diaz regul. 681. vbi plures refert
 eius additionator. Vnde cum alia sit, quam
 pro qua fideiussores satisdederunt (interpo-
 luerunt enim fidem suam, sponderuntque
 eam sententiam se præstaturus quæ aduersus
 dominum lata fuisset) eos teneri iniquum es-
 set, cū in id tantum obligentur, in quod obli-
 gari voluerūt, vt iam diximus in protheorijs,
 ex quibus consequitur ex clausula *de re iudicata*
 stipulationem committi non potuisse. Scrup-
 pulum remouet Ioannes, quod etsi regulari-
 ter sententia lata aduersus procuratorem qui
 sine mandato experitur, quia iam prohibitus
 est, non liget dominum, sed ipsum procurato-
 rem: in hoc tamen casu dominum ipsum li-
 gat, quia videlicet procuratorem actore non
 certiorato reuocauit, cui iniquum esset pro-
 babilem ignorantiam obesse. Accursius
 Ioannis & opinionem: & explicationem se-
 quitur, Bartolus sententiam probat, solu-
 tionem non probat. Ego Ioanni & Accur-
 sio assentior, nec multum distare Barto-
 lum puto: & rem sic explico, quoties man-
 datum procuratori meo, vt is meo nomi-

ne in iudicio experiatur, dedero, satisfactio-
 ne *indicatum solui* pro eo interposita (quæ
 † non ab ipso, sed à me liti domino inter-
 ponenda est. l. si ad defendendum. 10. in
 fra h. t. docuit hic Accursius verbo, *pro-*
hibitus. Quamvis enim Paulus Castrensis nu-
 mero 1. exultimauerit, dicamus id obiter,
 satisfactionem *Indicatum solui*, non principa-
 lem dominum, sed ipsum procuratorem in-
 terposuisse: quo casu cum aduersus fideius-
 sores actor ageret, excludebatur ab eis, eo
 quod tempore fideiussionis procurator man-
 datum habebat, quod si reuocatum non
 esset aduersus dominum, non aduersus pro-
 curatorem sententia lata esset, vti latius Ca-
 strensis prosequitur: mihi tamen magis pla-
 cet Accursius, loquitur l. C. Gaius, quo
 casu procurator cum mandato ad iudicium
 accesserat, licet illud postea reuocatum fuif-
 set: atqui pro defensore, qui cum mandato
 accedit ipse dominus satisfacere debet. l. si
 ad defendendū. 10. infra. h. t. l. qui proprio.
 46. D. de procuratoribus. §. si verò. Institu-
 de satisfactionibus. Deinde si in casu huius le-
 gis procurator satisfecisset, eum se liti obtu-
 lisse videbatur, & inde sententia aduer-
 sus eum, nō aduersus dominum ferenda esset,

56

*Satisfactio In-
 dicatum sol-
 ui à quo fue-
 rit hic inter-
 posita.*

57
Indicatum solui

Capitulum
de satisfactionibus

Indicatum solui *ex*

ex supra animaduersis, tenerenturque fideius-
sores cum idem iudicium quodammodo mā-
sisset saltem quo ad eorum satisfactionē, quod
tamen admittet nemo) illud que non reuoca-
uero, sed sustinero: & secundum veritatem
& iuris interpretationem stipulationem cō-
mitti, firmam que manere dicemus, est que is
indubitatus casus secundum bene fundatam
dicendi rationem: in eum enim satisfactio in-
terposita fuit. Idem † eodem iure dicendum
est, quoties datum procuratorem ignorante
actore prohibui: quoniam licet, vt committa-
tur stipulatio non sufficiat cum ea persona ac-
ceptum fuisse iudicium, quæ stipulatione cō-
prehensa, est sed oporteat etiam eandem per-
sonæ qualitatem esse, quæ stipulationis inter-
ponendæ tempore fuit, vt hic Gaius in versu.
Nam vt committatur. mutataque sit procurato-
ris qualitas hoc casu de habente mandatum
in non habente, vt nostri aiunt, Iuris tamē in-
terpretatione fingitur nō mutata, ex eo quod
non peruenerit prohibitio, hæcque mutatio
in notitiam aduersarij. Ergo quemadmodum
stipulatio committeretur, verè nunquam cō-
ditione mutata committitur, & cum fingitur
eam mutatam non fuisse, idque est quod l. C.
noster insinuare nisus est illis verbis, *Et actor
ignorans.* neque nouum est aut insolens opera-
ri idem

57
Noster tex-
tus.

i idem fictionem in casu ficto, quod opera-
 tur veritas in casu vero. vulgaris l. filio quem
 pater. 23. D. de lib. & posth. dixi aliud agēs in
 prin. nu. 5. Inst. quibus mod. testam. infirmen.
 passimq; notat Bart. & reliqui post eum in l.
 si is qui pro emptore. D. de vsucap. Vnde (vt
 paulo superius dixi) iam intelliges qua ratio-
 ne hic scripserit Gaius in initio, ante acceptū
 iudicium ignorante actore procuratore pro-
 hibito, si adhuc cum eo actum sit, nihil aliud
 dici posse, quàm stipulationem committi. Itē
 & quod Modestinus scripsit in l. si procurato
 rem. 65. D. de procurator. sub versic. *Itaque etsi*
postea mutata voluntate procuratorem esse noluerit, ta-
men iudicium, quo quasi procurator expertus est, ratum
esse debet. quod sequutus fuit Greg. l. X. in ca-
 pit. mandato. 13. de procurat. *Mandato procura-*
toris post litem contestatam à domino reuocato: si hoc
ignorante iudice, vel aduersario factum fuerit: iudiciū
quod idem quasi procurator postmodum expertus est,
ratum esse debebit. Hucque pertinet text. in l. 1.
 versic. *itaque.* C. de satisfando iuncta Accursij
 explicatione ibi, verbo, *noluerit.* *Itaque etsi po-*
stea mutata voluntate (aiunt Cæsares) procurator
esse noluerit, tamen iudicium quo quasi procurator ex-
pertus est, ratum habere debebit. Ecce quæ in d. l. si
 procuratorē. proposuit Modestinus ab Imp.
 & Pontifice in d. l. 1. & in d. c. mandato. trans-

L. si procura
 torē. 65. D.
 de procur.

Cap. manda-
 to. 13. eod.
 in Decretal.

L. 1. C. de sa-
 tisfando.

cripta verba: ex quibus omnibus constat ratum illud iudicium esse, quod ignorante actore cum prohibito procuratore actum est. Quod & probat text. in capit. ex parte Decani. de rescriptis, & per argumentum à contrario text. in capit. 3. de procurator. vbi tunc demum inuvalidam esse sententiam cum procuratore reuocato latam Pontifex docet, cum aduersarius reuocationem scierit. Con-

L. 24 tit. 5. p. 3. concordat text. de iure Regio in l. 24. ibi. *Empero quando assi lo quiere toller de uelo fazer saber al juez, o a su contendor: E non lo faziendo saber assi, deue valer lo q̄ el primer personero razonare, e fiziere en aquel pleyto tãbiẽ como si no lo ouiesse tollido. tit. 5. p. 3. †* expendo verbũ *ratum*, in dictis locis repetitum, quod quid aliud quam *firmum*, *fixum constans*, *immobile* significat apud Tull. 2. de natura deorum. *Qui quum tam certos cœli motus, tam ratos astrorum ordines, tamque interse omnia connexa & apta videret. & paulò post. Astrorum in omni aeternitate rati & immutabiles cursus, & in Academicis quæstionibus, verum illud certum, comprehensum, perceptum, ratum, firmum, fixum fuisse vis, & passim alibi: etiam apud nostros Iuris Consultos, vti plena manu ostendit eruditus Barnabas Brissonius libro decimosexto de verborum significatione pagin. 553. quemadmodum † & ratum ac firmum illius testamen-*

mentum iure ciuili Romanorum dicimus, qui cum in ciuitate esset illud ordinauit, postea tamen captiuus apud hostes decessit. vt in §. eius, qui apud hostes. 6. Institutis quibus non est permissum facere testamentum, & tamen constat stricto iure propter superuenientem capitis diminutionem irritum esse. ita in §. alio quoque modo, & in §. non tamen. Institutis. quibus modis testamenta infirmentur, idque inductum propter legis Cornelie fictionem, quæ eum paulò ante captiuitatem mortuum fuisse fingit, vt latè in dictis locis scripsimus. Idque non sine ratione, vt captiuorum iura conseruentur. Pari ergò ratione vt iudicia bona fide cæpta rata sint, quorum publica quoque est causa, eum procuratorem, qui ignorante actore prohibitus est, & à dño reuocatus, non reuocatū nec prohibitū esse fingit: fauetq; eo casu iustæ & probabili actoris ignorantie: vt & alias sæpè. l. Eius qui. 4. i. ibi. *si modo ipsi quoque ignorassent.* D. si certū petatur. l. cū quis. 38. §. i. ibi. *& debitor ignorans soluerit.* D. de solu. quæ duo Africani responsa licet in dissimilibus speciebus loquatur: illud in mandato morte madatis extincto, hoc in eo quod contraria voluntate fuit reuocatū, semper tamē actoris, siue debitoris probabili ignorantie

id tribuunt, vt quo ad eos nec extinctum, nec reuocatum mandatum censeatur, suntque non dissimiles decisiones in l. sed et si. 6. §. 1. D. de institor. actione. in l. vero procuratori. 12. §. 1. l. si quis seruo. 18. l. si seruus. 32. l. qui hominem. 34. §. si Titium. D. de solutio. in l. sed & socius. 17. §. 1. cum lege sequenti. D. pro socio, & noua Clementis Papæ decisio in clem. i. de renuntiatione.

Reuocatio
procuratoris
nota esse de-
bet aduersa.

Ex quibus illud in praxi receptum est, reuocationem procuratoris à constituyente factam, nisi parti aduersæ, ac iudici nota sit, reuocantem non releuare, quo minus ex gestis cum eo teneatur, vt iuxta communem opinionem resoluit Benedictus Capra regula § 8. numer. 3. & regula § 9. numero 23. Alexan. consilio 83. numer. 8. volum. 7. Abb. in capit. in nostra. de procuratoribus. latè Baldus in. l. mandatum. C. mandati. & copiose Felinus in capit. ex parte Decani. de recrip. Ioseph. Mascardo, de probat. vol. 2. conclus. 1015. numer. 5. qui cum alia pro hac opinione adduxerint, potuissent allegare nostram hanc legem. *Si ante acceptum. 7. D. iudicatum solui*, quæ eam enixe probat in principio: quod sic explicatum concinit versicu. *Nam vt committatur*, infra quoniam et si vere mutata fuerit personæ qualitas in

eo casu, quo reus procuratorem ignorante actore reuocauerit, ac prohibuerit, perinde tamen est, ac si mutata non fuisset: unde fideiussores quoque tenentur, quoniam iuris interpretatione est hoc illud idem iudicium, pro quo intercesserunt.

Ex quibus descendit explicatio & dissolutio tertij argumenti, quod ex versiculo *quod si quis* aduersus principium huius legis supra cum Barto. hic construximus. Quoniam, etsi verum sit, tam in principio legis, quam in versic. *quod si quis* ante acceptum iudicium prohibitum fuisse procuratorem: unde quemadmodum in primo casu stipulatio committitur, committi debuit & in altero: Aut, quemadmodum non committitur in hoc casu, nec committi debuit in illo. Est tamen (vt iam audistis) inter vtrumque longe dissimilis ratio, cum mutata conditione procuratoris ignorante actore perinde sit, ac si non sit mutata, maneatque iuris interpretatione & fictione illud idem iudicium, pro quo fuit satisdatum: eo verò sciente, sit aliud valde dissimile: cessat enim eo casu illa æquitatis ratio, ob quã idem iudicium intelligitur, estque quid sibi imputet actor, qui cum sciret procuratorem prohibitum adhuc cum eo egit, absque

61

Noster textus in princ. & vers. quod si quis.

eo quod ex integro sibi *iudicatum solui* promittetur, quemadmodum nec liberantur debitores, in d. l. eius qui in prouincia. 41. D. si certum petatur qui cum scirent serui kalendario præpositi conditionem mutatam, ei soluunt. quò pertinent omnia quæ de mutatione qualitatis personæ, hic Caius adducit, qui, ut ego existimo, ex hoc versiculo *quod si quis sciens*. ad finem vsque huius legis, eandem semper retinuit speciem; quamuis eruditi viri aliud putauerint; Aio eandem retinuisse speciem in actore; nempe ut eo sciente contingerit qualitatis mutatio in procuratore, siue defensore, de qua in versiculo. *Et ideò*, & in versiculo, *nam & alias*. quod euidenter probant illa verba, *siue etiam prohibitus acceperit*. d. versiculo. *Et ideò*. vbi Caius probat, quod si procurator iam prohibitus iudicium acceperit, stipulatio non committitur; qui casus nisi sciente actore eueniret, contrarium esset respondendum, iuxta eiusdem nostræ legis principium. Ergò ne inuicem contraria respondere Caium dicas, necessario fateri debes & in principio, & in hoc versiculo. *siue etiam prohibitus*. loqui de prohibito procuratore iudicium suscipiente, ibi actore ignorante, hic vero eo sciente; ut hinc iam constet verissimum esse quod putamus, ex hoc versiculo. *Quod si quis sciens*

sciens. eundem casum semper I. C. retinere, quando huius modi qualitatis mutationes siue de habente mandatum, in non habentem, siue de non habente in habentem contingunt sciente actore.

Sed iam vos audio iterum contra hanc meam existimationem, eundem versiculū.

quod si quis sciens. obijcere, constat enim in huius legis principio Caium loqui de procuratore suscipiente iudicium post prohibitionem, ignorante tamen actore: eundemque casum retinere in versiculo *quod si quis sciens.*

scienti eodem actore; ergo ne eundem postea inculcare dicamus ind. versiculo *siue etiam prohibitus acceperit.* quod utique esset ineptum: consequens est aliquod sacramentum latere in posteriori hoc membro. Ecce

(nisi ego fallor), est usque adeo necessaria eadem qualitas quæ erat tempore satisfactionis

in persona procuratoris, siue defensoris: ut et si postquã cõstitutus quis est procurator heres existat dño, nihilo magis stipulatio cõmitatur siue heres existat dño qui in eadem voluntate duravit, siue ei qui eũ iam prohibuerit:

quoniã ea iudicij mutatio siue trãslatio, aliud constituit quam pro quo satisfatũ fuit: quæ

(nisi ego erro) est sententia illorum verborum. *Et ideo si is qui procurator datus est, heres*

exti-

exti-

62

Noster tex. in versi. siue etiam prohibitus.

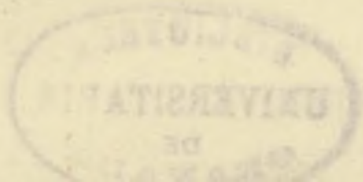
64 *L. Si ante acceptum iudicium. 7.*

*extiterit domino, atque ita iudicium acceperit: siue etiã prohibitus acceperit, non committitur stipulatio. quã si respuas, eadem sæpius Caium inculcasse fa-
teri oportet, quod tamen nemo dicit.*

63 Succedit explicatio quarti argumenti cù eod. Bart. d. nu. 1. à nobis supra nu. 26. inducti, quod tamen ex his quæ in enarratione ratio- nis Gaij in versiculo, *nam ut committatur. nu. 38.* & paulò superius. nu. 55. facile dissoluitur. Re- cte enim Bart. Angelus & cæteri hic conten- dunt, mutationem qualitatis procuratoris ignorante actore contingentem stipulatio- nem non corrumpere, quoniam sententia postea lata eodem modo ligat dominũ, quo eum ante reuocationem ligaret: estque ac si qualitas mutata non fuisset. Quod quia latè supra diximus, sæpius inculcare nihil attinet.

64 Ergo qui procedat quod Iulius Paulus ait in. l. seruus. 14. D. de his qui notantur infam. manere idem iudicium & si translatio perso- næ fiat, quod è regione est Caio in versiculo. *Et ideo.* animaduertuntque Accursius hic ver- bo, *stipulatio.* Bart. sub eodem nu. 1. iam audia- mus oportet. Est enim maxime difficile quod in hoc versiculo. *Et ideo.* Gaius ait, cum generaliter cautum sit instantiam † cum de- functo cæptam, id est iudicium iam inchoa- tum, in eius heredem transire, siue actor fue- rit

*L. Seruus. 14
D. de ijs qui
not. inf.*

rit defunctus. l. si petitor. 31. D. de iudicijs. l. filius. 21. versicul. *multo magis*. D. de inoffic. testamento. l. si operarum. 29. D. de operib. libertorum. siue reus, ex d. l. si seruus. 14. D. de his qui notantur infam. l. si eum hominem. 34. D. de fideiussor. l. 2. § fina. D. de prætor. stipul. l. 1. C. si pend. appellat. Ex quibus videbatur cœptum cum procuratore iudicium (cœptum enim est interposita satisfactione *iudicatum solui*. dict. l. si defunctus. 15. D. de procuratoribus.) qui nomine domini, eiusque mandato litē agit, morte domini nō finiri, lōgeq; minus eodem procuratore herede instituto.

Deinde, quia etiam constat non modo ex parte actoris translationem litis in procuratorem fieri posse. l. in causæ. 27. §. si ex parte. D. de procurat. Quo casu stipulatio *iudicatum solui*, à reo facta, domino qui satis accepit cōmittitur: sed etiam ex parte rei, ita vt solemniter pro eo *iudicatum solui* satisfactione caueat. l. qui proprio. 46. D. de procuratoribus. Quem admodum & dominus siue actor, siue reus, vti ante litis contestationem mutandi procuratoris, vel accipiendi iudicij liberam potestatem habuit, sic à procuratore in se iudicium transferre poterit post litem contestatā, sed causa cognita. l. ante litē. 16. l. post litem. 17. & sequē. l. in causæ. 27. D. de procurat.

66
L. in causæ.
27. §. si ex parte. D. de procurat.

Noster tex.
vers. Et ideo

omnibusque his in casibus iudicio translato
iudicatum solui stipulatio cum committatur.
 d. l. in causæ. § sed etsi procurator. Idem etiã
 & in hoc versu. *Et ideo* dicendum erat siquide
 quo casu is, qui procurator datus est heres
 existit domino, cum post aditionem heredita
 tis eius referat & repræsentet personam, iux
 ta vulgaria, & dominus quoque rerum & iu
 rium, quæ in ipsa hereditate erant, efficiatur,
 veteres enim heredes pro dominis appella
 bant. §. fin. Instit. de hered. qualit. & diff. ubi
 etiam obseruauimus: in dominium transla
 tum iudicium videbatur, stipulationemque
 commissam, duo hæc quæ maxime obstant
 huic versiculo *Et ideo*, argumenta suo ordine
 clarioris doctrinæ gratia dissoluamus oportet,
 sic enim fiet vt omne quicquid ad Caium
 spectet in medium proferamus.

67

Primum ergo non obstat, quoniam quam
 uis verum sit interposita satisfatione *iudicatum
 solui* quodãmodo iudicium capium dici
 posse, saltem quo ad hoc vt illud accipere de
 functo dño procurator cogi possit ex d. l. si de
 functus, vere tamẽ captũ nõ dicitur ante litẽ
 contestatã, vti ex pluribus eiusdẽ tituli *de pro
 curatoribus* capitibus deprehẽditur: & ex l. am
 plius nõ peti. 15. D. rẽ ratã haberi. vnde cum in
 hoc versicul. *Et ideo*. ante litem contestatam
 domi-

dñs decesserit, cōstituto procuratore herede facto, cœptā nō fuisse instantiā, cōsequēs est, indeq; iure optimo Gaiū scribere stipulationē nō cōmitti, quoniā si cū eo procuratore deinceps sciens actor agat, eius iā mutata cōditione, aliud prorsus iudiciū est, quā pro quo fuit satisdatū. Plane in. d. l. seruus. 14. D. de his qui notātur infamia, iā cœpto iudicio defunctū decessisse manifestè cōstat: tum ex verbis eiusdē legis. *Servus eius nomine noxale iudiciū dñs acceperit. tū ex sentētia, quoniā alias defuncto dño extingueretur eius obligatio, & servus ex solā sua obligatione, & suo nomine cōveniretur, essetq; infamis, vt recte inibi insinuavit Iulius Paulus. Ex eodē iudicio dānatus nō est famosus, quia nō suo nomine cōdenatur: quippe cū initio lis cū eo cōtestata nō sit.* Aduertitq; ibidē Albericus sub. n. 1. Sed adhuc vrgere poteris ex d. l. si defunctus 15. D. de proc. quæ probat eo quod interposita sit satisdatio *iudicatum solui*, etiā absq; contestatione, iudiciū cœptū dici: indeq; instantiā in heredem trāsire, ex supra adductis. Vnde cū in hoc vers. *Et ideo interpositā eā stipulationē sine scrupulo fatēdū sit*, qui enim dubitaret Gaius, an cōmitteretur, ea nō interposita? cōsequēs est cœptū cū dño iudiciū, eius ve procuratore illi nomine: defūcto dño cū eodē procuratore finiēdū esse: maxime eo herede facto

d. l. seruus.

L. si defunctus. 15. D. de procurat.

Quare vt hæc & alia multa, quæ in d.l. seruus. & in d.l. si eum hominẽ. Bald. Angel. Albe. & alij scripserũt cessent, amplectẽda est Bart. solutio in hac nostra lege, si ante acceptum. nu. 1. versiculo. *venio ad versiculum & ideo.* qui recte arbitratur quæstionẽ d. l. seruus. ab hac nostra longe distare, quæstio enim à Iulio Paul. in d.l. seruus. proposita, eo tendit, vtrum seruus dånatus eo iudicio, quod cũ domino cæptũ fuerat, cũ eo vero finitũ, famosus efficeretur, quod de eius, nõ de domini facto ageretur, & iudiciũ hoc cum infamẽ non reddere, quãuis idẽ sit, respõdet Paulus: quia quãuis ex suo facto, non tamen suo nomine condemnatur, quippe cum initio lis cum eo contestata nõ fuerit: itaque probat idem iudiciũ in heredem continuari, vt patet ibi. *ex eodem iudicio damnatus.* iuxta ea, quæ de continuatione instantiæ in heredem supra adduximus. Quod sane non sufficit, vt stipulatio *iudicatum solui*, committatur: quoniam vt Bartolus noster ait, *licet idem iudicium, tamen non est eadem conditio personæ, quod requiritur, vt hac stipulatio committatur.* fatetur ergo Bart. & in hoc nostro versiculo. *Et ideo.* instantiam cum defuncto ex sola interpositione stipulationis *iudicatum solui.* cæptam iuxta d. l. si defunctus. in heredem continuari: quemadmodũ & in d.l. seruus:

seruus: non tamen inde sequi stipulationem hanc committi debuisse, quoniam non sufficit idem iudicium prosequi, nisi & persona stipulatione comprehensa eandem qualitatem retineat, quam stipulationis interponendæ tempore habebat. Vnde sequitur, quod si in d.l. seruus, stipulatio interposita esset, non committeretur, interpositam tamen non fuisse satis constat eò quod actio qua ibi intendebatur personalis esset, & in personalibus actionibus stipulatio hæc non interponebatur, secus in realibus. §. hæc ita. Inst. de satisfactionib. cuius differentiam rationem paucis ibi, verissime quidem insinuauerunt eruditus Franciscus Hotomanus enunciatione 4. præsius multò Franciscus Balduinus nu. 11. ad fin. Itaque ut quæ iuxta concordiam d.l. si seruus. cum hac nostra in versiculo. & *ideo.* pertinet, comprehendamus superior Bartoli interpretatio sequenda est, omissa latissima disputatione celeberrimæ illius quæstionis, an & quando lis cum defuncto cæpta in heredem transeat, in cuius explicatione plura I. C. loca occurrebant, præcipuè à nobis supra numero 65. indicata. Verum quia hic non de instantiæ in heredem continuatione, sed de stipulationis *iudicatum solui* commissione cum Caio disputamus Accurs. Bartolū & reli

Iudicatum solui stipulatio in actionibus realibus, non impersonalibus necessaria.

Dominus Petrus Barbosa celeberrimus. l. c.

quos sequuti, eam missam facimus: libenter sane, eam enim nuper copiose, grauiter, & docte prosequitur doctissimus Lusitanus Petrus Barbosa totius Hispaniæ iuris prudentiæ parès, in Conimbricensi Academia iuris Cælarei primarij Antecessoris emeriti, & nunc in supremo Regali Lusitaniæ senatu consiliarij, in commentarijs ad titulum. D. soluto matrim. 2. p. sub. l. si constante. 25. §. fin. ex. nu. 15. ad. 30.

69 Difficilius sane est quod posteriori loco supra numer. 66. aduersus versiculum. & ideo. obijciebamus argumentum ex d. l. in caulæ. 27. §. si ex parte. D. de procuratorib. & his quæ ibi de translatione litis à domino in procuratorem, & à procuratore in dominum diximus, & iuris Consultorum testimonijs probauimus; omnibusque his in casibus stipulationem *Iudicatum solui* committi. Quod ut Accursius hic verbo, *Non teneri* dissoluat, nimis anxius est & laborans; quibus, quoniam similis est decisio d. l. Iulian^o. 11. D. qui satisd. cogant. easque simul & Accurs. & Bartolus disputarunt, ne molesta inculcatio vos fastidiat; eas etiam nos coniunctim exponemus.

L. Iulianus 11. D. qui satisd. cogant.

70 Accursius igitur ut eorum nodum dissoluat discrimen constituit inter mutationem qualitatis contingentem siue noua mandati datione, siue illi^o reuoca-

Accurs. interpretatio una ad d. l. Iulianus.

reuoca-

liquis, & sanè merito, cum in vtraque distin-
 ctionis parte falsa sit. Ecce, in d. l. Iulianus. 11.
 D. qui satisdare cog. ante litem contestatam
 mutatio contingit, *Iulianus ait* (inquit *Vlpia-*
nus) *si antequam mandarem tibi ut fundum peteres, sa-*
tis acceperis petiturus fundum, & postea mādato meo
agere institueris, fideiussores teneri, & tamen vides
 stipulationem committi, versa vero vice etiā
 lite contestata contingente mutatione stipu-
 lationem non committi probat *Papinianus*
 in d. l. 1 § fin. D. quibus modis pig. vel hypo-
 the. soluitur, vt constat ex eius verbis ibi. *in do-*
minum iudicio postea translato. Et quoniam non
 auctoritate tantum, sed & ratione quoq; agē-
 dum est, ratione etiam *Accursium* conuinca-
 mus oportet. Nam si mutatio post litē conte-
 statam contingens vires stipulationis non
 eneruat, vt *Accursio* placebat, quando iam
 persona procuratoris, siue defensoris firmata
 est in iudicio: longè minus eneruari debet
 mutatione ante litem contestatam contingē-
 te. Est enim certissimi † iuris, litis contestatio-
 ne cum procuratore facta, ipsum propemo-
 dū dominū litis effici. l. procuratoribus 22. l.
 nulla. 23. C. de procura. Adeò (vt obiter id di-
 camus) vt *Seuerus & Antoninus Imp.* in. l. 1.
 C. de sentent. & interlocut. omnium iud. non
 videri sibi rationem habere sententiam eius
 rescri-

72
L. 1. C. defen-
sent. & in
terlocut. om-
nium iudicium

72
rescri.
interlocut.
omnium iud.
non videri
sibi rationem
habere sententiam
eius rescri-

rescripserint, qui cum cognouisset inter peti-
torem & procuratorem, non procuratorem,
sed ipsam dominam litis condemnauit, cuius
persona in iudicio non fuit: posseque vt re in-
tegra denuo de causa cognosci. Debit enim
iudex in persona procuratoris, non etiam do-
mini siue mandatoris sententiam concipere:
quoniam lite contestata ille rem quodammo-
do nomine exequitur, vt de dolo eius excipi
post litem cōtestatam possit. l. si procurator.
9. D. de doli mali & met. excep. ipseque alium
procuratorem recte dat, quod ante litem cō-
testatam inutiliter faceret. l. quod quis. 8. l. ne
que tutores. 11. ad fin. C. de procur. l. 19. tit. 5.
part. 3. vnde fit, lite contestata iudicium à pro-
curatore in dominum transferri, nisi causa
cognita non posse. d. l. ante litem. 16. d. l. post
litem. 17. D. de procur. Ex quibus omnibus
palàm fit, quod cum maior sit mutatio condi-
tionis post litem contestatam, & sic post per-
sonam firmatam in iudicio, quam ante, quem
admodum hoc casu stipulationis vires non
eneruantur, vt aiebat Accursius: ita nec quo
casu ante iudicium acceptum qualitas muta-
tur, cum longe minor mutatio sit.

Nec proderit Accursio, si vt eū defendas, 73
subtiliter declinare velis Papinianum in d. l. *L. 1. §. D.*
1. §. si. D. quibus modis pignus vel hypotheca *quibus mod.*
pig. vel hyp.
K soluit. *sol.*

soluit. contendēs ibi mutata conditione, siue iudicio traslato, lite etiam contestata, nō fuisse commissam stipulationem; quoniam textus ille non in procuratore sed in defensore loquitur, qui licet nomine domini iudiciū prosequatur, absque eius tamē mādato, vt in protheorijs nu. 8. diximus. vnde cum lōge minus iuris in lite & causa habeat, mirum non est eo mutato iudicio, quod cum ipso cæptum erat stipulationem non cōmitti, & fideiussores, & pignora quæ data erant, non teneri.

- 74 Hæc enim solutio, licet subtilis, ex eo conuincitur, nā quemad modū lite cōtestata iudiciū à procuratore trāsferri nisi causa cognita nō potest, etiā procuratore cum dño, vt iudiciū suscipiat, agere volente, nō dum enim perfecit mandatum. l. si mandato. 45. §. sed si mādato. D. mandati. Ita interdum accidit (quod forsitan aliquis miretur) vt si lite contestata postulet dominus, cuius nomine defensor sine mandato alius extitit, litem suo nomine suscipere, non aliter ipse dominus audiat (vt Modestinus ait in. l. is, cuius nomine. 64. D. de procurator.) nisi causa cognita: cum scilicet ante litem contestatam in præsentia fuerit dominus, domini enim defensori adfidētis præsentia vim talē habet, vt mandato comparetur, & defensor cui domi-

nus adfuit nō iā pro defensore, sed pro vero procuratore habeatur: quod nec accursio, nec Bart. suboluit, verbis tamē Iureconfulti omnino cōgruit: sed rationi quoque ac iuri cōsentaneū esse dixerit, qui & in vero procuratore præsentiā domini, vt & eius ad aduersarium literas, huius esse potestatis didicerit, quod Modestinus idem docet in. l. si procuratorem .65. de procuratorib. vt & si postea mutata voluntate procuratorem esse noluerit, tamen iudicium, quo procurator expertus est ratum esse debeat.

Sed dices, & non sine ratione, hæc quæ proxime de defensore resoluimus, non quadrare Papiniano in d. l. 1. §. defensor. D quibus mod. pignus vel hypotheca solui. qui nō d̄ defensore præsenti, vt Modestinus in d. l. is cuius nomine: sed de defensore absentis loquitur. *Defensor absentis* (inquit Papinianus) *cautionem, iudicatum solui præstitit: in dominum iudicio postea translato fideiussores ob rem iudicatam, quos defensor dedit non tenebuntur: nec pignora quæ dederunt.* Vnde facilius ab eo iudicium ad dominum transferri potuit, lite iam contestata: quo translato stipulatio non committitur propter nostræ legis rationem adiunctis latè in eius exornatione congestis.

Id tamen, argumentum non dissolvit: quoniam quoad hoc nullum esse inter absentis & presentis defensorum discrimen, probare videtur. l. Titius 76. D. de procuratoribus. ex qua constat non solum lite iam capta, verum & ante eius contestationem interposita ab absentis defensore satisfactione, litis dominum esse, iudiciumque accipere compelli, ut sic tandem rem claudamus posteriorem partem distinctionis, qua concedit hic Accursius, mutatione qualitatis contingente accepto iudicio stipulationem committi, expresse impugnari ex d. l. i. §. si. quemadmodum & prior ex d. l. Iulianus.

77
Vera interpretatio d. l. Iulianus, & nostri textus.

Ea ergo interpretatione reiecta, difficultatem d. l. Iulianus. ut interpretes dissolvant mire variat, quorum interpretationibus referendis longissimo commentario opus esset. Quare, ne longior sim, eam sequendam admonco, quae ab Accursio ibi verbo, *Iulianus*. in principio, & in d. l. in causa. 27. §. si. verbo, *committi* & hic verbo, *teneri*, tradita frequentiori calculo ab omnibus probata est: Bart. hic, numer. 1. Paul. hic & ibi, Iaso. num. 4. Alex. & Socinus nu. 7. Ioan. Horoscio. n. 4. Petro Castalio in notis ad illam l. Iulianus. & d. §. si. Nicolao Vigelio lib. 6. Digestorum. capit. 10. causa. 1. except. 4. & qui neminem refert Petr. Fab. lib. singulari semestrium.

strium. cap. 13. videlicet discrimen constituendum esse inter mutationem procuratoris, siue iudicij translationem ex parte actoris, & eam quæ fit ex parte rei; illo enim casu stipulatio committitur. d. l. Iulianus. d. §. si. hoc vero non ita ex hac nostra l. *si ante acceptum.* & d. l. 1. §. fin. D. quibus mod. pign. vel hypot. soluitur. plane hanc Accursij solutionem & interpretationem his iuribus quadrare satis constat, ait enim Iulianus apud Vlpianum lib. 78. ad edictum. quod si quis antequam ei mandem ut fundum petat, satis acceperit petiturus fundum, & postea mandato meo agat fideiussores tenentur. Satis species hæc probat de actoris procuratore l. C. loqui: quemadmodum & ea, quæ ab eodem Vlpiano proponitur in d. l. in causæ. 27. §. *si ex parte actoris* litis translatio fiat. Gaium vero hic, & Papianium in d. l. 1. §. fin. in rei procuratore & defensore loqui, certissimum est, ex toties præstitæ satisfactionis, item & defensoris inculcata mentione. Vnde cum tex. in d. l. Iulianus. & in hac nostra l. *si ante acceptum.* in dissimili, non in eadem specie loquantur, diversi potius, quam aduersi censendi sunt, ut recte ibidem Albericus, & Iaso animaduertunt.

Parum autem nos præstitisse iure dicit quispiam, si inter horum capitum hypothecam

Accursij dif-
ferentia ra-
tio inter mu-
tationem ex
parte actoris,
& ex parte
rei.

differentia constituta, eius rationem silentio
 inuolueremus: plures tradiderunt hic, & ibi-
 dem Accurs. Bart. Paulus Alberic. Raph. Ale-
 xand. & Iaso. Ea tamen magis arridere vide-
 tur, quæ ab Accurs. hic glos. fin. insinuata est,
 probaruntque Iacob. de Ate. Petrus de Bella-
 pert. Albert. & Iaso. in d. l. Iulianus, ideo con-
 tingente mutatione qualitatis, siue iudicij
 translatione ex parte actoris stipulationem
 committi ex d. l. Iulianus, & in d. l. in causæ §.
 fin. quoniam cum ea mutatio in ea persona
 contigerit, quæ satis accepit, præiudicium
 aut grauamen inferre non debet ei qui satis
 dedit, quod sane non leue esset si prima satis-
 datione extincta iterum cogeretur satisfacere:
 nec enim eò facile fideiussores promittunt,
 nec dati nisi causa cognita reiiciendi sunt, ar-
 gum. l. si ab arbitro. 10. D. qui satisfacere cog. er-
 go grauamen hoc, iniquaque cōditio ex acto-
 ris facto qui mutationem siue translationem
 fecit, reo inferri non debet, ex vulgari regul.
 l. non debet. 75. D. de regulis iuris. Quod si ex
 parte rei mutatio siue translatio contingat,
 stipulationem non committi æquum est; ex-
 tincta enim iam est fideiussorum obligatio,
 qui in eam causam satisfacerunt quæ stipula-
 tione comprehensa fuit, quæ tamen sola
 qualitatis mutatione alia iam est & diuersa:

nec

nec est quid possit queri actor, cui ex hoc nul-
lum infertur præiudicium: qui si quos accepit
fideiussores liberatos audit, alios æque ido-
neos iterum exposcere poterit, ex regula &
sententia. l. quoties. 6. D. qui satisdare cog.
aliàs sibi imputaturus, si nouam cautionem
non exegit. dict. l. iam tamen. 5. §. nunc videa-
mus in fine. ibi. *quia sibi imputare debet qui talem
defensorem admisit.* supra eodem. Præterea nec
est cur reus hoc casu satisdare recusans audiē-
dus sit, cum ea mutatio non ex alieno, sed ex
proprio facto contigerit, qui sane potuit sibi
iniquam hanc, quinimo & deteriorem con-
ditionem inferre, ex sententia d. l. non debet.

Verùm hæc Accursij differentia ratio quã
uis admittenda videatur, quo casu à reo pro-
hibitus fuit procurator, vt in principio huius
legis, & in versicul. *sive etiam prohibitus*, in quo
est quid possit imputari ei, quare procurato-
rem suum, pro quo iam satisdatum erat, reuo-
cauerit: non tamen quadrat versic. *Et ideo si is
qui procurator datus est hæres extiterit Domino nec
uersi. vel postquam heres ei extiterit iudicium accepe-
rit.* nihil enim est quod possit imputari domi-
no eo quod decesserit, nullus nãq; mortaliũ,
quamuis in id omnes nati simus, est qui cra-
stinũ sibi nõ polliceatur: & nihilominus hoc
etiã in casu stipulationẽ extingui cõstat ex hac
nostra

79

*Accursij dif-
ferentia re-
prehensa.*

nostra lege. Quo argumento ab Accursio discedit Bartolus hic num. i. verſ. *Ista non est vera.*

80 † Hoc tamen argumentum non tantum est, ut Bartolum ab Accursio separaret, quoniã etſi reo nihil poſſit imputari in verſi, *Et ideo*, eo quod de ceſſerit ut Bartolus ait, eſt tamen quid ei imputetur, quod illum heredem ſcripſerit, quem procuratorem ſciebat: quo facto ſcire etiam debuit eius qualitatem adeo mutari ut ſtipulatio corrumperetur. Nec obſtat ſi, ut Bartolum defendas contra Accuſium replices, eos etiam quos nunquam teſtator vidit frequenter heredes inſtitui poſſe. l. extraneum. ii. C. de here. inſt. §. ſin Inſt. eod. ſicque nullum eius factum eſſe, ex quo culpam arguamus: nam etſi ea inſtitutio valida eſt ex dictis iuribus, non tamen frequens, ſed certe inſolens, cum eos ſemper heredes inſtituere ſoleamus, quorum merita affectionem noſtram prouocarunt. l. nec adiecit. 2. D. pro ſocio. de qua plura Arius Pinelus in l. 1. 3. par. num. 60. verſic *Probatuſe ſecundo*. C. de bonis mater. per ſuadebisque tibi non difficile, ſi conſideres cum hic fuiſſe inſtitutũ, cui ante teſtator cauſas litesque ſuas agendas commiſerat. Diſcedimus igitur ab Accuſ. non ob Bartoli argumentum, quod facile declinaſti, ſed quia vera ratio ex Caio noſtro hic extrahenda eſt. In-
terim

terim autem quidquid Accusio placuit proponendum.

Ergo idem † in d.l. Iulianus. eo verbo. sub
 vers. *Est ratio*, aliam huius rei esse existimat,
 quoniam cum mutatio ex parte actoris con-
 tingit, proprie mutatio dici non potest: cum
 enim nullum haberet mandatum agere non
 potuit, sicque nullum iudicium fuit, & in-
 de nihil quod posset mutari ex vulgatis, quod
 si postea ratum habeatur ab actore, quod à
 non procuratore suo nomine gestum est, da-
 tumque illi mandatum sit cum gestorum,
 siue actorum rati habitione, cum huiusmo-
 di rati habitione retrahatur, perindeque sit
 ac si ab initio mandatum intercessisset, ea-
 dem semper causa videtur, idemque iudiciū
 pro quo à reo satisdatum est, unde iure opti-
 mo firma manet stipulatio, cum nulla inter-
 uenerit mutatio. Aliud tamē est in reo, cuius
 nomine cum etiam sine mandato quis in iu-
 dicio possit experiri, iudiciumque cum defen-
 sore gestum, & actum iudicium sit, si manda-
 tum ei datum sit, aut eius qualitas alias muta-
 ta, ut quia reo heres extiterit, (ut in casibus
 nostræ legis) non idem, sed aliud iam iudiciū
 est, quam pro quo satisdatio fuit interposita:
 unde stipulationem extinguere consequens est.

gr
*Alia Accur-
 sif ratio.*

Accursius in d.l. Iulianus versic. *sed hæc solu* 82

L tio,

rio, sentiens difficultatem ea constituta differentia ratione non eneruari, in se ipsum argumentatur: eo quod constet etiam ex parte actoris iudicium absque eius mandato agi & incohari posse, illudque idem manere si postmodum mandatum ei fuerit, qui antea sine mandato agebat. l. 3. §. stipulationem versic. *sed si forte*, sup. hoc tit. committique eo casu stipulationem ante mandatum interpositam probat Ulpianus. Ulterius Accursij ratio conuincitur, eo quod non semper mandatum ei praestitum, qui sine eo in iudicio experiebatur, cum actorum approbatione fiat, quo casu ante acta inualida & infirma adhuc manent, est enim ut valeant rati habitio semper necessaria, unde cum Accursius velit in d. l. Iulianus non tantum mandatum, verum etiam rati habitioem interuenisse: idque ex verbis Iuliani non deprehendatur, iure optimo Angelus cum hac rationem somniasse ibidem aduertit: & ab ea discedit hic Bartolus. Deinde & ex eo Accursius refellitur, quoniam ex eius sententia mandatum a reo defensori datum, qui absque eo illum ante defendebat, retro non trahitur: neque eum operatur effectum quem habet ab actore praestitum, quod tamen falsum est, nam sicut rati habitioe datum fuit siue a reo, siue ab actore retro trahi, perindeque haberi, ac si ab initio

ratio intercessisset dubiū non est, ex generalitate vulgaris regulæ. *Ratihabitionem.* 10. in. 6. si absque ea, quæ admodū in actoris procuratore qui sine mādato experiebatur, qualitātē nō mutauit, ita nec in rei defēfore mutare oportet, qđ si dixeris mutari, quæ sit cōtra iuris vniuersa principia differētiae ratio ostēdas quæso.

Vnde Bart. hic col. 3. in principio sub eodē n. 1. antiqui Martini aliā differentiae rationem adduxit, ideo cōtingente mutatione, siue iudicij translatione ex parte actoris stipulationē cōmitti: quoniā (vt Bartoli interim verbis vtar) ex parte actoris nō potest quis venire in iudiciū, nisi actoris nomine, & ideo superueniente mandato, vel rati habitione retro trahitur, & fingitur negotiū semper ad actorem pertinuisse l. si pulli. 6. §. item quæritur D. de neg. gestis. is enim qui ratū habet, ipse negotiū gessisse videtur. Vnde cum nulla mutatio siue variatio facta sit merito stipulatio cōmittitur. Ex parte verò rei potest quis etiam sine mandato proprio suo nomine admitti, veluti si nouādi animo accedat: atq; ita superueniente mādato cū illud retro trahi nō possit quoniā nihil eius nomine gestū est, maxima mutatio fit, aliudq; prorsus iudiciū cōstituitur unde stipulatio cōmitti nō pōt. Quā Martinirationē, tāquā à se excogitā eruditus quidā huius

83

Martini differentie.

nostræ Salmanticensis Academiæ vii mecum contulit, contendens maxime quadrare Papi niani verbis in d. l. i. §. si. D. quibus mod. pig. vel hypot. sol. rimabaturque consulto Papi nianum posuisse exemplum in defensore qui nomine suo, non vero domini, litem suscipit, quemadmodum & similiter Caius noster in versiculo. *Nam & alias.* in defensore etiã loquitur, ergo cū fideiussores intercesserint pro eo iudicio quod ipsum defensorē, nō dñm liga bat, facta postea iudicij translatione in domi nū, qui iã suo nomine illud prosequitur, siue eodē defensore herede instituto, aut à domi no procuratore constituto, quibus casibus similiter alio nomine lis & iudicium finitur, aliud iã iudiciū est, quã pro quo satisfatū fuit, vnde nec interpositi fideiussores, nec data pignora tenētur. Fitque consequens aliud in procuratore dicēdū esse, qui cū nomine do mini iudiciū suscipiat, nulla postea mutatio noui mādati interuētū, fieri intelligitur. Quæ noua doctissimi viri excogitatio placuerat etiã olim antiquissimo Gulliel. de Cu. in d. l. Iulianus. cuius & Martin. meminit. Bart. hic.

84 Sed quod tãtorū Iuris consultorū pace di xerim, ea sententia multiplici ex capite con uincitur. Primo quoniam etsi contingere ali quando possit, vt defensor quis, non nomine domini,

84
Martinus re
prehensus.

domini, sed proprio existat, ut eruditus ille vir putabat, veluti si quis suo nomine animo nouādi absentis obligationē & causam, ad iudiciū accedat: (quod tamē ipse ad hęc iura nō agnosco, nec nunc memini me legisse: quini- mo ut audacius loquar, cū defensorē nō recte eo casu vocari cōtēdā, cū non alienā, sed propriā causam nouatione facta defendat) Papi- nianū tamē in d. §. si non de eo defensore qui proprio nomine litē suscepit, sed nomine ab- sentis iudicium accepit loqui, enixe probant priora verba. *Defensor absentis*. quō respexisse vi- dentur nostræ legis verba. ibi *nam & alias si quis absentem defendens satisdederit*, itaque causam agebat defensor in his iuribus citra dñi mā- datū, eius tamē nomine: quod in omnibus de- fensoribus regulare esse admonuimus supra in protheorijs n. 19. contēdūtque omnes qui de verbis iuris scripserūt. verbo *defensor*. Mat- thæus Vvesembekius in paraphrasi D. de pro- curatorib. n. 12. vnde idē eius ratihabitio pos- set operari, quod quę ab actore fit: nēpe ut res à defensore nomine domini gesta, ab eodem domino rata habita, perinde haberetur, ac si ab eo ab initio facta fuisset. Itē & illud, ut non aliud, sed idem iudiciū esset etiā in dominum translātū. Quod tamen expresse Gaius & Pa- pinianus indictis locis reiiciunt, contenden-

*l. 1. §. defen-
sor. D. quib.
mod pignus.*

tes stipulationem non committi, nec fideiuf-
sores, nec data pignora teneri. Quoniã noua
qualitate accedẽte ex superueniente mandato
in nostro versicul. *Nã & alias.* siue trãslatione
iudicij a defensore in dominũ facta in d. §. fi.
aliud iã iudiciũ est. Spopõderũt enim fideiuf-
sores nominatim se iudicium illud soluturos
quod à Titio (verbi gratia) deffensum esset, vn-
de cũ iã trãslato iudicio non à Titio, sed à do-
mino defendatur, de cuius diligentia & cura
forsam nõ ita cõfidebãt (adde l. inter artifices.
D. de solutionib.) iniquum esset eos cõpelli.
cum præterea sententia aduersus defensoreẽ
lata eum ligaret, accedẽte vero mandato, nõ
eum sed dominum. d. l. Plautius. 61. D. de pro-
curatorib. atque ita perspicue constat iure res-
pondisse Gaium, item & Papinianum stipula-
tionem committi non potuisse. Deinde (vt
conuincam in d. l. i. §. fi. defensam fuisse rem
nomine domini, non proprio) considero trãsl-
lationem iudicij à defensore in dominium fa-
cta, quæ sane nisi domini nomine illud ceptũ
fuisset, fieri non posset, iuxta ea quę de iudicij
translationibus grauitè & doctè nouissime
scripsit Petrus Faber libro singulari semestriũ
cap. 13. Vltèrius cõtra Martinum & sequaces
considero, non magis verum esse, quod ipsi
docẽt, aliud in procuratore quã in defensore
dicen-

dicēdū, quoniā cū domini iudiciū acceperit, & si postea fiat translatio, idem illud iudiciū videtur, & inde fideiussores tenebuntur: id enim expræsse conuincitur à Gaio hic, qui non indefensore tantum, sed & inprocuratore loquitur, & tamē stipulationem corrumpi contendit. Reliquū ergo est Martini & Guilielmi opinionem reiiciendam.

Quid ergo in sub obscura re, quod securius sit constitui potest? Audiamus venerandum Iurisciuis parentem, communemque omnium præceptorem Bartolum. is in huius legis commentarijs sub nu. 2. in initio, verissimam putat differentiæ rationem: quia (ecce eius verba) *quando contingit mutatio ex parte actoris, non mutatur ille respectus, cuius respectu fideiussor interuenit. Nam ipse semper promissit respectu iuris, quod est vel erat apud actorem, & siue iudicium exeat per actorem, vel eius procuratorem, vel per eius coiunctā personā, semper illud ius actoris in iudicio deducitur. Sed quādo contingit mutatio ex parte rei, mutatur iste respectus, cuius respectu fideiussor promissit.* Hactenus ille. Quæ Bartoli ratio (vt antiquorum verbis vtar) meo quidem iudicio est mera veritas, & à Gaio nostræ legis authore in omnibus huius capituli exemplis probata; fuitque explicatio Bartoli doctrinæ ex eadem qua I. C. committi, vel non

85

Bartoli Vera differentiæ ratio.

com-

committi stipulationem contendit in versic. Nam *ut committatur*, de qua lato sermone supra ex num. 55. diximus mutationem qualitatis personæ quæ, stipulatione comprehensa est, stipulationem corrumpere, quoniam ea mutatione mutatur etiam respectus cuius causa fideiussores interuenerunt, itaque *ut committatur* non sufficit cum ea persona acceptum esse iudicium quæ stipulatione comprehensa est: sed oportet etiam eandem personæ qualitatem esse, quæ stipulationis interponendæ tempore fuit. Quam rationem, *ut & Bartoli quoque aperiam*, ego ex omnibus huius legis partibus sic explico.

- 86 Ecce, † quando habens mandatum fideiussores dedit, (iuxta Castrensis opinionem, quæ Bartolo etiam hic placuit numero. 2.) aut à domino dati sunt (iuxta Accursij sententiam quam ex l. si ad defendendum 10. h. t. magis probauimus supra,) utroque casu fideiussores dati promittunt respectu illius sententiæ, quæ dominum ligaret, cuius mandato & nomine negotium siue iudicium agendum erat, ex d. l. Plautius 61. D. de procur. ponere uocatum mandatum, & tunc ut nostri Gaij distinctione utaris necessarium est. Nam aut eiusmodi reuocatio ignorante actore facta fuit, quo casu cum eodem modo sententia dominum liget, quo ligaret reuocatione

non facta ex d. l. si procuratorē. 65. D. de procurat. cōiunctis late supra adductis ex nu. 55. cōmittitur stipulatio, & fideiussores tenētur, quia respectus cuius causa intercesserunt nō mutatur, idque est quod Caius in initio ait. *Si ante acceptū iudiciū prohibitus fuerit procurator à domino, & actor ignorans prohibitū eum esse egerit, an stipulatio cōmittatur? & nihil aliud dici potest quā committi.* Quod † si actor reuocationem sciat, 87 adhucq; prohibitū procuratorē sciens cū eo agat: quia iam respectus mutatur, lataque sententia non dominū, sed procuratorē ligat. d. l. Plautius, stipulatio ex Iuliani sententia non cōmittitur, cum fideiussores in eū casum quo dominū sententia ligaret interpositi essent. *Quod si quis sciens (inquit Gaius nolter) Prohibitum eum esse egerit, Iulianus non putat stipulationem committi.* Idem † quoque probat Gaius invers. 88 *Et ideo, quando procurator heres extitit dño, quo casu mandatum quoque reuocatur, cū idem rei suæ procurator esse non possit, ut ferenda erat. l. i. C. de sentēt & interlocut. omn. iudicium. ligabitq; iam hæc sententia eundē procuratorem dominum factum, quem tamē antea non ligaret, sed testatorem ipsum qui eum heredē fecit ex repetita l. Plautius. Nec dicas hoc casu sententiam semper ligare dominum, cum dominus etiam procurator sit:*

M Vnde

Vnde idē iudiciū videbatur, sicque qualitātē cuius respectu fideiussores interuenerūt, nō mutatā, quoniā etsi ab eadē persona, quæ stipulatione cōprehensa est iudiciū acceptum, prosequutūq; sit: nō tamen ab ea, quæ eiusdē sit qualitatis quæ stipulationis interponendæ tēpore fuit, quod omnino necessariū est, ex nostro I. C. hic. *Nam ut stipulatio. &c.* quippe stipulatione comprehensa fuit persona Titij (verbi causa) procuratoris, iudiciū verò accepit Titius iā dñs effectus, ecce mutationē qualitatis nō paruā. Deinde adiūgere poteris, iniquū esse fideiussores quæ pro eo iudicio intercesserunt quod dñm iam defunctū ligaret, teneri pro eo quod Titium ligat: forsan enim nō sic Titij fidē, ut antiqui dñi sequerentur, sicq; iā vides & hoc quoq; casu respectū fideiussionis mutari, rectissimeq; percipies Gaij sensū ibi. *Et ideo si is qui procurator datus est, heres extiterit dño, acque ita iudicium acceperit, siue etiam prohibitus acceperit non committitur stipulatio.*

89 Deniq; † & idē etiā animaduertes ex vers. *Nā & alias, & ex d. l. 1. §. si. D. quib. modis pig. vel hypoteca soluitur, quādo quis absentē defendēs satisdederit: nā si postea procurator effectus sit iure fideiussores liberātur, interuenerūt enim pro ea sententia quæ defensorē sine mādato agentē ligaret: vnde cū intercedente mandato nō defensorē, sed dñm sententia te*
neat

neat d. l. Plautius, sicq; omnino mutatus respèctus fuerit, stipulationem fumescere consequens est. Recte ergo Gaius, *Nam & alias respòsum est, si quis absentem defendens satisdederit, deinde vel procurator ab eo datur, vel postquam ei heres extiterit, iudicium acceperit, fideiussores non teneri.*

Ergo ex tã lōge petitis iã cōstat, mutationē qualitatis ex parte satisdātis stipulationē semper corrūpere: nō verò si ex parte satis accipiētis mutata fuerit, quæ est Accursij doctrina ab omnibus sequuta, vt suprã admonuimus. Vnde recte idē noster Bartol. infert, præstita satisdatione ex parte actoris, (si quãdo ab eo præstãda esset) iuxta Auth. Generaliter. C. de episcopis & clericis. Auth. libellũ. C. de litis cōtestatione (quarũ tñ decisiones in desuetudinē abijisse Accur. & reliqui cōtestant in. §. sed hodie. Inst. de satisdat.) mutatione interueniēte, fideiussores nō teneri, quia mutat° fuit respèct° cuius causa intercesserūt: iustaq; hac interpretatione Accur. doctrinã adiuuãdã esse.

Quo eodē modo dissoluendũ est argumētũ posteriori loco ex Vlpiano in d. l. 3. §. stipulationem versicul. *sed et si forte*, supra eodem adductum, quippe ideo ibi stipulatio committitur, quamuis procuratoris, siue agentis qualitas mutata fuerit, quoniam ex parte satis accipientis mutatio contingit, quod satis probãt illa verba, à quibus mãdatũ nō exigitur, &

91

L. 3. §. stipulationē. b. t.

92 *L. si ante acceptum iudicium. 7.*

ibi. ni fuerit ei mandatum vel ratum habitum & magis ibi. quod enim eis agere permittitur. &c. Textus
† autem in d. l. licet. 56. D. de iudicijs. eodem
in loco à nobis cum Accursio hic. schol. fi. ad
fin. & Bart. nu. 3. contra Gaium inductus, ad
rem non pertinet. Nullum enim verbum ibi
de stipulationis *iudicatu solui* commissione: sed
an lis ab eo, qui cum procurator non esset cō
testata, si postea dominus ratum habeat, effe
ctum sortiatur: & cum rati habitione, retro
res in iudicium deducta videatur, per inde est
ac si ab initio mandato domini lis fuisset con
testata. Adde, & eū textum in actoris quoque
procuratore loqui vt constat ibi. *retro res in iu
dicium recte deducta videtur.* Vnde & si stipulatio
fuiſſet interposita, nihilominus committere
tur ex supra traditis.

93 Superiorem tamen resolutionem, Accur
sijque & Bartoli communem sententiam dif
ficile nimis reddit Iulius Paul^o in. l. si petitor.
8. infra. h. t. *si petitor* (inquit Paulus) *post satisfatio
nem ante iudicium acceptam heres possessori extiterit:
extinguitur stipulatio.* Ecce mutationem ex par
te actoris satis accipientis stipulationem cor
rumpere: effectus enim fuit possessor, qui ante
petitor erat, ideoq; nō cōmittitur stipulatio,
ex ratione (vt nonnulli putant) huius nostræ
legis in versiculo. *nam vt committatur.*

Sed

Sed ego nec eā esse illius tex. rationem, nec cum Accursij doctrinæ obesse contendo: deduco enim verū eius sensum ex alio eiudē Iulij Pauli respōso in l. 2. supra eod. *cum lite mortua* (ait ille) *nulla res sit: ideo constat fideiussores ex stipulatu indicatum solui non teneri.* atque ex alio Vlpiani in l. cum quæ rebatur 13 §. proinde. infra eod. vbi docuit finita lite, ad quam defensio erat necessaria, vel solutione, vel trāfactione, vel acceptilatione, vel quo alio modo cōfestim evanescere stipulationē. Ergo cū in d. l. si petitor. possessori petitor heres extiterit, aditione confusa fuit actio, ex vulgatis. Unde stipulatio necessaria non fuit, ne quis pro se sibi fideiussores de iudicato soluendo dedisse videretur. pro eaque causa & lite, quæ iam extincta erat: conducit † textus in l. si cum hominem. 34. D. de fideiussorib. vbi idē Vlpianus ait, quod si ego à te seruū petere, & tu eū defendēs satis dedisses de iudicato soluendo, mox decedens eundem seruū heredem scripsisses; ilque meo iussu hereditatem adierit, stipulatio evanescit, quoniā vtrūte Accursius ibi, per seruū tibi heres existo, sicque cū principalis obligatio extinguatur, accessoria quoque extingui debet.

94

L. si cum hominem. 34. D. de fideiussor.

Restat itaque iam verissimam esse rationē 95 à Gaio hic scriptā quacūque qualitatatis perso

næ, quæ stipulatione cōprehēsa fuit, mutatio
 ne contingente stipulationē nūquā cōmitti.
 ex qua & si plura inferri possent, ea tamē quæ
 utiliora sint vobis proponā. & in primis illud,
 quod cū argumētū de personis ad res validū
 iure nostro sit, textus. in. l. qui furere. 20. vbi
 notarūt Bald. & Alber. D. de statu hom. l. si
 quis filio exheredato. 6. §. ergo. D. de iniusto
 rupto, irritoque fact. testā. l. si quis inquilinos.
 112. §. si ita legatū. D. de legatis lib. 1. Paul. cōf.
 224. quemadmodū in hac nostra lege muta-
 tione personæ, siue qualitatis eius corrūpitur
 stipulatio, *iudicatum solui*: mutatione etiā actio-
 nis, siue causæ fumescet. l. cum quærebatur.

*L. 13. §. si
 fuero. h. t.*

13. §. si fuero infra eodē. Vbi stipulatione su-
 per vna re, actione ve interposita, si deinceps
 actor aliā rē petere, vel alia actione uti cæpe-
 rit, nō cōmittitur. quod idē docet Vlpia. in. l.
 nō ab iudice. 64. §. si quis alio. D. de iudicijs.

*L. non ab iu-
 dice. 64. §. si
 quis. D. de iu-
 dicijs.*

ibi. *non committetur stipulatio, quia de alia re cau-
 tum videtur.* & sane recte, nam qui aliam rem
 incipit petere, alia ve actione uti, nouam cau-
 sam iudicij inducere videtur, vt est expresse
 cautum in. l. cum quæritur. 12 cum duabus se-
 quentibus. in. l. si is qui. 25. §. si. infine. D.
 de excep. rei iudicat. l. neque ad exhiben-
 dum. 3. ibi. *quia mutatione litis alia res esse incipit.*
 C. ad exhibendum. vbi plura adducit Accur-

sus

fius verbo, *liis. l. hereditas. 3. C. de pet. hered.*
ergo fideiussores non tenebuntur ex late ad
nostrum tex. animaduersis.

Secundo infero nostri tex. sententiã non solũ
procedere vbi personæ qualitas, siue causa
mutata fuerit: verũ & quãdo eadẽ persona, ea
dẽque qualitate manente, eius animus muta-
tur, & nõ eodẽ proposito, & ex eadẽ causa ad
iudiciũ quis accessit, quo fuerat cũ stipulatio
interposita fuit. *l. 3. §. sed quod de tutore. vers.*

sed & siquidem. sup. h. t. vbi si quis tutor cũ esset *L. 3. §. sed*
a res pupilli administrandas nõ tãquã tutor *quod. b. t.*
accessisset, puta quia ignorabat se tutorẽ esse,
vel ex alia causa stipulationem nõ cõmitti res-
pondet Vlpianus qui statim in. §. si tutor. idẽ
hoc cõfirmat, vbi tutor ex ea causa egerit, quẽ
ad administrationem eius non pertinebat.

Vlterius hinc infero explicationẽ ad tex. *97*
in. *l. 2. §. si. D. de administratione tutor. quo in* *L. 2. §. si. D.*
loco ax Marcelli sententia Vlpianus etiam *de administ.*
docuit, fideiussores à tutore, qui pupillum de-
fendebat de iudicato soluendo datos libera-
ri, & stipulationem quam interposuerant ex-
tingui, si tutoris conditio mutata fuerit, vel
quia tutor esse desierit, vel quia pupillus ab
hereditate, cuius causa lis orta, & iudica-
tum solui cautio à tutore interposita fuerat,
abstinuit: qui sane textus nimis ad nostri ex-
orna-

L. 2. §. si. D. de administ. tut.

82

l. 2. §. si. D. de administ. tut.

ornationem conducit, licet Accursius ibi verbo, *satisdedit*, putet eum accipi non posse de *iudicatum solui*, cautione, eo quòd eam interponere non sit cogendus tutor. l. 1. §. sufficit. D. illo tit. ibi. *Nec cogendi sunt tutores cauere ut defensores solent*, quoniam licet non cogatur, potuit tamen interponere, maximè cum rem sui periculi non faceret: ut magis cordate præsensit eiusdem paragraphi glossa in casus positione: & insinuat Vlpianus, qui cum in principio illius legis docuisset ex condemnatione facta in pupilli negotio, actionem iudicati in tutorem non dandam, postea in eo. §. fin. ut illud sine dubio esse ostenderet ait, non solum eo casu procedere, sed & illo quo tutor de iudicato soluendo satisdedit, quoniam mutatione causæ contingente non solum ipsi, sed & eius etiam fideiussoribus subueniretur, ex nostri Gaij ratione: quæ tamen ibi non suboleuit Accursio.

98 Deinde, quod iam in protheorijs admonui sub nume. 16. quoniam mutatio nulla maior est, quàm quæ noui iudicis interuentu contingit, contendo iudicis persona mutata, cuius respectu *iudicatum solui* cautum est, stipulationem non committi. l. 3. l. cum apud. 20. h. t. l. non à iudice. 64. §. fin. D. de iudicijs, coniuncta prima glossæ interpretatione. ibi. quæ illa

*L. cum apud
20. h. t.*

verba.

verba *siquis alio iudicio acturus indicatū solui satis*
acceperit, deinde alio iudicio agat. &c. interpretatur
 id est corā alio iudice. Quæ interpretatio ut
 omnes ibidē fatentur, est sane verissīma, licet
 illi textui non conveniat.

Vnde ad utilē & quōdianā quæstionem infe-
 ro, an fidei iussores *iudicatum solui* liberentur per
 appellationem à reo principali, vel ab actorē
 re interpositam: an vero teneantur de iudica-
 to in causa appellationis: per quā libenter no-
 stra vagaretur ratio, maxime tamē temporis
 angustijs premimur, adeo ut vix hæc à nobis
 exarari, & à Typographis excudi potuerint,
 missam disputationem facio: resolutionem
 sic constituo. Existimarūt plures stipulationē
 appellatione non extingui, eos refert Boerius
 de cisione. 315 n. 1. Cōtraria sentētia verior est,
 ut multis quoq; placuit, quos (re ab ovo, quod
 aiūt, repetita exactissime explicans, omnino
 quidē vidēdus) recenset Carolus Molineus
 in extricat. Labyrinth. 2. p. ex n. 530. Boerius vbi
 supra Paulus Parisius cons. 171. vol. 4. nu. 30.
 Franc. Viuius lib. 2. communiū opinionū. opi-
 nione. atq; Iulius Clarus lib. 5. recept. §. fin. nu.
 20. Petrus Costabus in. 1. p. ad neofar. in notis
 ad l. in caul. 2. 27 §. si ex parte. D. de procurat.
 Late Franciscus Onézus Pancorpinus libro
 sing. observationum. cap. 2. per totum. Ioan.

99
Questio pro
etia
 in
 in
 in
 in

Yañez Parlad. lib. 2. rerum quotid. cap. fi. §. p. §. 5. nu. 8. Tyberius Decianus. cōf. 19. nu. 173. lib. 3. Jacob. Menoch. conf. 119. nu. 16. & conf. 246. n. 5. Petrus Grego. 3. p. syntagmat. lib. 24. cap. 4. nu. 15.

100
Iudicium sol-
ni fideiuffo-
res an exe-
cutionē pa-
tiantur.

Restabat inter alias vtilissimæ etiam altē-
rius quæstionis disputatio, quam inuitus sane
silentio inuoluo: quippè, in quantum tenea-
tur fideiussor de iudicato soluendo, & an sen-
tentia contra reū lata absque nouo processu
& lite, vt nostri loquuntur, executioni mādari
cōtra eū possit? Accurs. verbo. *Persolvere.* in l. fi.
C. de vsuris rei iudic. arbitratur posse fideiuffo-
rē, post cōdēnationē rei principalis sine alia
cōdēnatione, & absque discussione alia bono-
rum, trāsacto tempore solutioni, & executio-
ni concessio, ad solutionem cogi, quia statim
atque iudicatum est, id est quando sententia
trāsiiuit in rem iudicatam, stipulatio *iudicatum
solui* committitur. l. si à colono. §. 9. §. fin. D. de
fideiussoribus l. 1. sup. h. t. l. fin. C. de executio-
ne rei iudicatæ (sic supplenda est Accursij
glos. dict. verbo. *persolvere.*) glossa similis in c. 1.
de iniuria & dam. dat. lib. 6. sequitur Bar. in d.
l. 1. supra eodem explicat copiose Baldus in
l. 2. §. in fideiussorē, vbi late cæteri. D. qui satis-
da. cog. disputat Gui. Papæus. q. 26. vbi in eius
additione plura accurate Stephanus, Ran. &

ita iudicauit senatus Parisiēsis ex alijs referēte
Petro Gregorio. 3. p. syntagmatū. lib. 24. cap.
4. n. 13. Milleloquiū iuris. ca. 268. Alex. conf.
131. lib. 2. Corneus. conf. 211. lib. 3. Rebuff. 1.
tom. tit. de literarū oblig. glo. 3. arti. 6. n. 33. Iu
lius Clarus lib. 5. recept. sent. §. fi. q. 95. elegan
ter Bartol. Socin. conf. 91. vol. 4. ex nostris gra
uiter & docte doctissimus Roder. Suarez in.
l. post rē iudicatā. ad legē Regni. calu. 9. & in
d. l. 2. de los *Emplazamientos*. §. *Sed pone quæstionē*.
n. 6. & utrobique diligēs ei⁹ additionator Iaco.
Vald. Ioan. Matien. in. l. 10. tit. 16. li. 5. nouæ re
cop. glos. 1. n. 30. quāuis, vt ea sentētia proce
dat necessario renūciationē beneficij excussio
nis requiri, ex alijs cōtēdat (vt neminē nō refe
rā) Ioan. Yañez Parladorius lib. 2. rerum quo
tid. cap. fi. 4. p. §. 7. nu. 6. eos videbitis.

Habui hęc, quę tumultuario hoc tēpore vix
potui inuenire, disponere & contexere pro
huius text. enarratione; ea qualiacūque sint
æquo animo accipite. Audistis etiā & quę no
stri cōpetitores auditoribus suis dictabāt; quę
alijs præstēt vestrū erit iudiciū. Valete & viui
te fælices. ex nostro Musæo. 23. Nouembris.
anno. 1600.

Antonius Pichardus Vinnesa
V. l. Salmanticensis Doctor.

D. Petrus Lanchero de Figueroa Doctore

Antonio Pichardo Vinuesa

Quo desiderium, sola que publica

Te nunc utilitas exposcitur rapit

Finem perpetuis pone laboribus,

Quos laus predicat ultima.

Magnis nobilitas secula fructibus

Partis ingenio sed cupis impiger.

Nullis parcere curis, ve in arduis

Sis prestantior omnibus.

Hac sunt qua superant nomen, & hostium

Multorum ciculos: nam tua plurimos

Virius conciliat non docilis paci

Doctorem tibi comparem.

Certatim studijs ludit inanibus

Procax dum meritis vincitur amulus

Et te munexibus consoia principem

Hac dignum schola concinit.

Antonio Pichardo Vinuesa
V. I. Salamancaensis Doctor.

